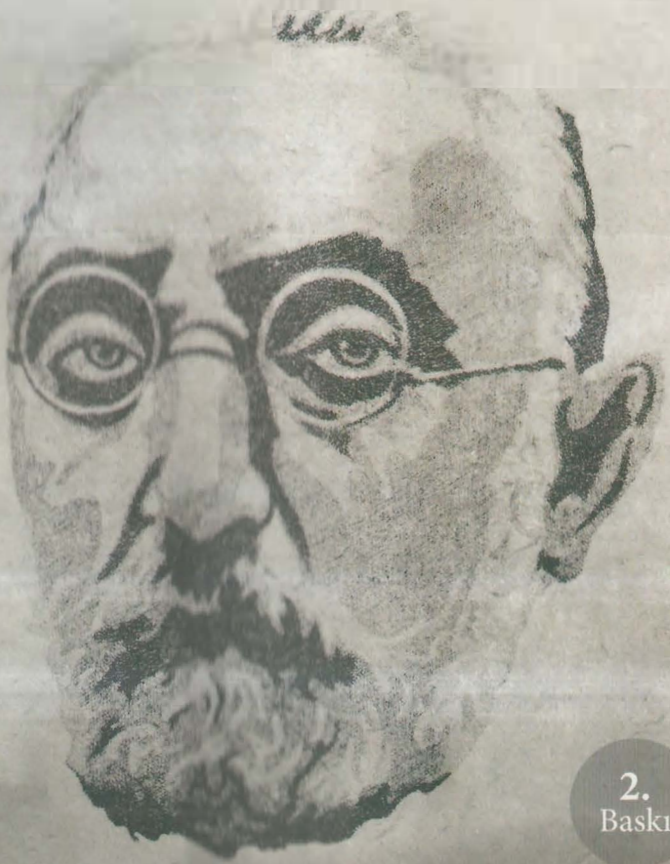
Miguel de Unamuno • *Günlükler*

Miguel de Unamuno
*Günlükler**

Türkçesi: A. Burak Zeybek

2. Baskı

*SEL

GÜNLÜKLER*

MIGUEL DE UNAMUNO (1864-1936), denemeleriyle 20. yüzyıl başında İspanya'da çok etkili olan eğitimci, yazar ve düşünür.

Madrid Üniversitesi'nden sonra Salamanca Üniversitesi'nde ders vermeye başladı. 1901'de üniversitenin rektörü oldu. 1914'te I. Dünya Savaşı'nda İtilaf Devletleri'ni desteklediğini açıklayınca görevden uzaklaştırıldı. 1924'te İspanya'daki askeri yönetime karşı çıkınca Kanarya Adaları'nda sürgüne gönderildiyse de Fransa'ya kaçmayı başardı. Askeri diktatörlük devrilince Salamanca Üniversitesi'ndeki görevine döndü ve 1931'de yeniden rektör seçildi. Ekim 1936'da Franco'ya bağlı Falanjistleri suçlayınca bir kez daha görevinden uzaklaştırılarak evinde gözetim altına alındı. İki ay sonra bir kalp krizi geçirerek öldü.

Unamuno akıl ile duygu, inanç ile mantık arasındaki gerilimi işleyen yapıtlarıyla varoluşçuluğun ilk temsilcilerinden biri sayılır. Başarılı bir şair ve oyun yazarı da olmasına karşın, daha çok roman ve denemeleriyle etkili olmuştur.

Unamuno'nun "*Günlükler*"inden önce "*Satranç Ustası Don Sandalio'nun Romanı*" da 2007'de yine yayınevimiz tarafından yayımlanmıştı.

*SEL YAYINCILIK

*SEL YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

http://www.selyayincilik.com
E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

Satış - Dağıtım: Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat,
Cağaloğlu - İstanbul
E-mail: siparis@selyayincilik.com
Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 351
ISBN 978-975-570-358-9

GÜNLÜKLER
Miguel de Unamuno
Türkçesi: A. Burak Zeybek

Özgün Adı: Diario íntimo

© *SEL YAYINCILIK, 2008

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı
Kapak Tasarımı: Savaş Çekiç
Teknik hazırlık: Ulaş Kantemir

Birinci Baskı: Nisan 2008
İkinci Baskı: Ocak 2013

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası
Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203
Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Miguel de Unamuno

Günlükler

Türkçesi: A. Burak Zeybek

Birinci Defter

Dünyadaki her tür bilgeliği ikinci sıraya koy ve insana ve kendine karşı hissettiğin bütün anlayışı da...

Özgürlüğün gizemi, refleks bilincin ve mantığın gizeminin ta kendisidir. İnsan doğanın bilincidir ve gerçek özgürlüğü inayete özlem duymaktan geçer. Kim ki Tanrı'nın inayetine nail olur ve bu sayede kurtuluşa erer, o kişi özgürdür.

Hakikati aramak gerekir, şeylerin oluş mantığını değil ve hakikat, tevazuyla aranır.

Munitibar'dayken ve kafam Ceferina'nın* doğum yapmasıyla meşgulken, yola çıktım ve tek düşünebildiğim dua etmek oldu. Bu zorlu sınavda, boş öğretilerim hiçbir işime yaramıyordu ve dua, yakarışlarımıza kulak veren Tanrı Baba'nın hakikatinin bir şehadeti gibi, yüreğimin dibinden fışkırdı. Ve kendi şehadetimi kendim de anlamadım. Kulaklarım içimde konuşan sese sağırdı. Geçmişten gelen bir tat, eski bir kalıntının kendiliğinden dirilişi... Psikolojinin inceliklerinde bin türlü mantıklı açıklama arıyor ve bir iman atılımıyla içimde ortaya çıkan hakikati görmeyi reddediyordum. Çünkü o anda yakınım için dua ediyordum; Sen'in önünde, tek başıma, içimde boş bir zafer hissi veya kendimden hoşnutluğun gölgesi dahi olmadan, özgecilik adı verilen ve aslında komedya ve yalandan başka bir şey olmayan o duygu olmadan...

Leopardi, Amiel, *Obermann*...

*Avelino Lizarraga Ezenarro'nun eşi ve Unamuno'nun eşi Concha'nın kızkardeşi.

Karmaşa.

Kabuğun yırtılması ve içindekilerin saçılması. O zamanlar, bu kabuğun günahın, özellikle de kibirin kabuğu olduğunu ve ruhu çıplak koyanın tevazu olduğunu bilmiyordum. Ve kabukla günahı bir tutmanın Hıristiyan merhameti olduğunu anlamıyordum. Kendine dönen her insanın herkes için dua ettiğini ve ortak bir duada birleşen herkesin tek bir ruh olacağını... İsa olarak ölmek diğerleriyle karışmak ve birbirinin ruhuna dokunmayı başarmak demektir. Üstündoğadaki üstüninsan için söylenen her şey, bir çeşit izzetten başka nedir ki? Ermişin, ebedi inayetin krallığındaki izzetinden başka? İnsan için "doğallaşmak" basit ve Hıristiyan olmaktır; ve doğayı insanlaştırmak onun içinde Yaratan'ı görmektir, doğayı O'nun yaşayan şarkısı yapmaktır. Ve şeylerin bu sesi, bu sessiz şarkı, göklerin ve yerin Tanrı'nın izzetini anlattığı ilahi marştan başka bir şey değildir.

Mantığımla, mantıksal bir Tanrı arıyordum, ki salt bir fikir olduğu için gittikçe belirsizleşiyordu... Böylece, Hiç-Tanrı'ya götüren vahdeti vücutçuluğa ve her tür boşluk duygusunun kökü olan saf bir olaycılığa* ulaşıyordum. İçimizde yaşayan Tanrı'yı hissetmiyordum, O ki kendini bize kibirli, boş yaklaşımlarla değil merhamet işleriyle gösterir. Ta o kalbime vurana ve beni ölüm korkularına gark edene kadar.

Kendini tanı.

"[...] Ama sizi kendilerinden söz ederken duysalar, asla şöyle diyemezlerdi: Rab bizi aldatıyor ya da bu yalandır. Zira onlar için, sizin onlar hakkında söylediklerinizi duymak, kendini tanımaktan başka bir şey midir?" (Aziz Augustinus, İtiraflar, X, 3.)

Spinoza'nın, özgür insanın ölüm hariç her şeyi düşündüğünü çünkü hayatının ölümün değil hayatın kendisinin istiğrakı olduğunu söyleyen önermesini fark etmiştim.

* Fenomenizm.

Ruhta ve hakikatte özgür insan olmaya ulaşmak için insanın kendisini köle kılmasının gerekli olduğunu ve köle olurken de Rab'dan; Hayat'ın kendisi hakkında, Mesih İsa hakkında istiğraka dalarak yaşamayı mümkün kılan özgürlüğü istemesi gerektiğini anlamamıştım.

Uzun zaman boyunca çalışma odamda iki resim oldu: biri Spencer'ın bir portresi, diğeri de kendi yaptığım, Homeros'un bir portresi. Homeros'un portesinin altına *Odisea*'sından şu mısraları kopyalamıştım: *"Tanrılar, insanların yıkımını kurgular ve uygularlar ki, gelecek kuşakların, şarkısını söyleyecekleri bir şeyleri olsun."* Bütün manevi cevheri ve güzelliği öldüren boş putatapar zihniyetin, kısır estetikçiliğin damıtılmış özü...

Çok defalar, mantık ve hakikat arasındaki fark hakkında yazdım, tam olarak anlamadan... Aşağıda, yaşadığımız şu dünyada, Tanrı'nın bize reva gördüğü kavgalarda haklı çıkmayı başarıyoruz ama hakikat, istikrar ve huzurdur.

Tanrı nasıl ki üreme ve beslenmeyi, görev olarak değil de, kendi isteğimizle yapmamız için zevkli kıldıysa, sanat ve bilim çalışmalarını nihayete erdirebilmemiz için de bunlara boş bir izzet zevki ekledi. Ama nasıl ki, bu tensel zevk, bu kösnüllük birçok kişinin ölüm nedeni oluyorsa, bu zihinsel zevk de, zihnin kibiriyle beslendiğinde ölüm nedeni olur. Ne mutlu, gözlerini Tanrı'nın izzetine ve hizmetine dikerek çocuk yetiştirene ve ne mutlu, Tanrı'nın izzeti ve yakınının iyiliği için düşüncelerini insanlara ulaştırana!

Tevazu sayesinde sade insanların bilgeliğine erişilir. Bu, kendisiyle ve dünyayla barış içinde yaşamayı bilmektir, Tanrı'nın huzuru içinde, mantıktan değil, hakikatten destek alarak...

İnancın içine, hayal yıllarımın kibiriyle giriyorum ve benim için her şey burada da boş zaferler dokumak anlamına geliyor çünkü Tanrı'nın bana hizmet etmesi için gerekeni yapıyorum, benim O'na hizmet etmem için gerekenleri değil... Meşhur

dönmeleri ve vitrin katolilikliğinin gösterişini düşünüyordum. Tanrı'dan beni kendimden arındırmasını diliyorum.

Hakikati mantığa dönüştürmek istemiyorum, dile gelmeyen hakikati mantıksal şekillere dönüştürmek istemiyorum... Ve tartışmak değil, Tanrı'm, adınızın boş sözlerle değil, eylemler ve eylem olan sözlerle, merhamet sözleriyle kutsanmasını dilemek istiyorum.

İnsanın, kulaklarımız ebediyete kadar sağır olduğu zaman duyamayacağı seslerin ninnisiyle uyutulmaya razı olması ne acı.

Hayal. Hayalde sığınak aramak, ansızın gelen ölümde.

Jiménez * bana tesbihimi çekmekten vazgeçmememi yazdığı zaman böyle bir riskle karşı karşıya olmadığımı çünkü içimdeki asalak solucanın kafasını kopardığımı söyledim.

Hiçbir zaman softa olmadım. Özgürlüğü dayanak göstererek her zaman, her tür dogmatizmle mücadele ettim ama asıl neden aslında hizaya girmeyişim, üst kabul etmeyişim ve kendimi disiplin altına sokmayışımdı. Mütevazılar ordusunda dinlemek, yaşamak ve ölmek istiyorum, dualarımı onlarınkiyle birleştirerek, itaat edenin aziz özgürlüğüyle.

Belli bir mucize, bir harika göstermesini isteyerek Tanrı'yı baştan çıkarmaya çalıştım, gözlerim evrenin yaşayan mucizesine ve kendi değişimimin mucizesine kapalıydı.

Babamız. Baba: İşte Hıristiyanlığın diri düşüncesi. Tanrı Baba'dır, o aşktır. Ve o "Babamız"dır, "benim Babam" değil. "Ah! *Benim* Tanrı'm!"

Adın kutlu olsun. Övgüler sadece Sen'den gelsin ve her şey Sana bağlansın: Bu sayede gelir huzur ve kibir ölür.

Krallığın gelsin. Krallığın bize gelsin, biz ona gitmeyelim, İnayetin olmadan sonsuz yaşamın krallığına varamayız ve

* Pedro Jiménez İlundain. Unamuno'yla 1897 ila 1922 yılları arasında mektuplaşmıştır.

inayet Sen'in bizi alıp bu krallığa götürmenden başka nedir ki? Kelam yeryüzüne indi, Meryem'de ete büründü ve bize sonsuz yaşamın krallığını getirmek için kendini insan yaptı. İnsanlık Kelam'a gitmedi, insan Tanrı'ya çıkmadı ama insanın O'na olan özlemi sayesinde O yeryüzüne indi. Bize gelsin, bana değil!

İraden gökyüzünde olduğu gibi yeryüzünde de yerine gelsin. Tevekkül ve huzurun en yüce ifadesi. Gerçekliğin krallığında, yeryüzünde olduğu kadar, ülkünün kralllığında, gökyüzünde de...

Her günkü ekmeğimizi bize bugün ver. Bugün, sadece bugün. Yarının efendisi kim? "Yarın için endişe etmeyin, yiyecek ve içeceğiniz vs. için de..." Birazdan ölecekmişiz gibi yaşayalım. Sosyalizm.

Borçlarımızı bize geri ver, biz nasıl borçlularımıza geri veriyorsak. Borçlularımız? Bize ne borçlular ki? Tanrı'dan gelen şunu ya da bunu. Bana mı borçlular bunları? Ve ben, olduğum her şeyi borçluyum, kendime kendimi borçluyum.

Ve bizi, ayartmaya kapılmaya bırakma. Kendi güçlerimize güvenmeyelim çünkü tehlikeyi seven onun içinde can verecektir.

Ama bizi kötülükten kurtar. Sadece bundan kurtulmayı arzu etmeliyiz, Rabbin bizim için kötülük olduğunu bildiği şeyden. Bizim kendimizin kötülük olduğunu sandığımız şeyden değil... Ve bizi şundan ya da bundan kurtarmasını istemek yerine, yürekten gelip telaffuz edilen bu kısa sözlerdeki her yakarışı iffetsiz arzulardan ve boş hoşnutluklardan kurtarmasını dileyelim.

Yaşamın komedyası. Hayale gömülmekte ve gerçeği görmeden rolünü sürdürmekte inat etmek... Öyle bir noktaya geliyoruz ki, kendi başımıza temsil veriyor ve komedyayı yalnızlık içinde sürdürüyor ve kendi kendimize komik gelmeye çalışıyoruz, kalbimizin içini okuyan Sen'in önünde -mış gibi yaparak. Kendimize karşı bile içten ve basit değiliz. Öylesine körleşmişiz ve kendi gözlerimizden öylesine saklanmışız ki!

Rab'da kendini tanımak kurtuluşun başlangıcıdır.

Din değiştirmenin komedyasına düşmemeye özen göstermeliyim; ve gözyaşlarım tiyatro gözyaşları olmasın! Seni, ya Rab, kimse aldatamaz.

"Çok kereler insan boş izzeti hor gördüğü için daha da boş başka bir izzetin içine düşer. Bu durumda da, boş izzeti hor gördüğü için izzet kazandığı söylenemez çünkü böylesine boş ve derin şekilde övünen bir insanın bunu hor görmesi gerçek olamaz." (Aziz Augustinus, *İtiraflar*, X, 63.)

Sosyalizm ve komünizm. İman birliğinin kutsal komünizmi: Herkesin aynı Tanrı'yla benzerlikler taşıması, ruhdaki birlikle iman etmesi.

Halkın birliğini sağlayan din değil de nedir? Bütün tarih boyunca, mütevazı günlük uğraşlarının karanlık gidişatı içinde insanları birleştiren nedir ki? Çıkarlar, yığışımın ancak görünürdeki alçısıdır; ortak ruhu din verir. Din vatan görevi görür ve ruhun vatanıdır.

Çocukluk. Çoğu kez Tanrı'nın bizi çocuklar sayesinde mahvetmediğini, onların Sodom'un adilleri olduklarını düşünmüşümdür. "Çocukları bana gelmekten alakoymayın." "Bu küçüklerden biri gibi olamayan, göklerin krallığına girmeyecektir..."

Harf öldürür, ruh canlandırır. Ve ruh anlam değildir çünkü anlam sadece mantıktır ve ruh hakikattır.

Hakikat nesnel ve özneldir. Nesnel olarak, hakikat, şeylerin Tanrı'nın izzetiyle olan ilişkisidir. Mantığın, şeylerin tanrısal düşünceye ulaşması için vasıta olması gibi... Ve öznel olarak da, hakikat, şeylerin kurtuluşumuzla olan ilişkisidir. Tanrı'yı yücelten her şey -her şey- ve bizi kurtuluşumuza götüren her şey gerçektir -tabii bizi kurtuluşumuza gerçekten götürüyorsa(!) Öyleyse her şey gerçektir ve yalan olumlu hiçbir şey değildir.

Manevi bir çözülmeye, tam anlamıyla bir dağılmaya maruz kalmaktayım. Bu yüzden düşüncemin iradesi, düşüncemin güçlü inanma arzusu, kendine inanma arzusu çarpıntı içindeki bir kalp gibi atıyor ama düşüncem bu arzuda yok olmuyor.

D.J.J.'den:*

Hiçbir şey olmak istemiyorum, hiç kimsenin beni hatırlamasını da... Çalışmak mı? Neye yarar? Buraya kapanıyorum, yaşlıların arasına, yaşadığım yer burası. Özlemlerim çoktandır tatmin oldu. Bir nihilist.

Başlangıçta huzuru istiyordum, sükuneti, sadece kendimi hatırlıyordum. Ve bir gün, Alcala'da, *Imitation*'u** açtım ve şu bölümü okudum: *"Konuşmak için değil, sadece şu sözü söylemek için ağzım var: Günah işledim, ya Rab, günah işledim, bana merhamet et, beni bağışla."* Ve tam o anda, af dilemem gerektiğini anladım, huzur değil. Af, başka hiçbir şey değil! O ana değin, Rab'a karşı çok günah işlemiş olduğum hiç açık şekilde görünmemişti bana.

Dua ederken, Tanrı'mı kalbimle kabul ediyordum, bu Tanrı ki mantığımla yadsıyordum...

Eğer inanmayı başarırsam, imanın hakikatine dair başka bir kanıtın ne faydası var? Bu bir mucize olacaktır, gerçek bir mucize, imanın hakikatinin şehadeti olacaktır.

Kriz patladığında döktüğüm gözyaşları korku gözyaşlarıydı, pişmanlığın gözyaşları değil. Oysa pişmanlık gözyaşları yıkar; korku gözyaşlarıysa sinir bozar ve kışkırtır.

* Peder Don Juan Jose Lecanda. Bilbao döneminden itibaren Unamuno üstünde etki sahibi olmuştur.

** 15. yy'ın sonunda Hollanda'da doğan devotio moderna –çağdaş sofuluk- hareketinden doğan eser. Latin kilisesi üzerinde derin etkileri oldu. Devotio moderna, İsa'nın çilesi hakkında kafa yorarak, herkese açık bir maneviyatı savundu. Yazarı kesin olarak belli değildir. 15. yüzyılda Thomas Kempis adındaki bir keşiş tarafından Hollanda'da yazıldığı sanılıyor. Türkçe çevirisi bulunamamıştır.

Gerçekten buna duyarlı olmaksızın kaç kez yazdım: Zamanın içinde değil, sonsuzlukta yaşamak gerektiğini, kalıcı olanda yaşamak gerektiğini, anlık olaylarda değil!

Bu gece, burada, balkonda düşünürken, Alcala'nın sükunetinin içinde, kuruluğumu gözlemler ve ölümü düşünürken, aklıma şu düşünce geldi: Ruhum yok, ruhsal bir özdeğim yok, sadece, var olmalarını sağlayan bedenle birlikte dağılacak olan bilinç hallerim var... Durum şu ki, ben ruhumu kaybettim; ona sahibim ama günah onu öldürdü. Tensel bir ruh o, manevi bir ruh değil. Ya Rab, bana ruhumu geri ver!

Bir eylem, tek bir hararetli iyilik eylemi, gözyaşlarının eşlik ettiği, gerçek bir aşk eylemi ve kurtuldum. Ama zihnimde artık sadece kavramlar varsa beni bu eyleme ne götürecek? Ağlayamıyorum.

Eylem, eylem, eylem!

"Tanrı'nın gerçek hizmetkarı gökyüzünden başka vatan tanımaz." (Aziz Philipppe Néri.) *"[...] Bir insanın hayatındaki en muhteşem anlar, o insanın Tanrı hakkında yeni bir düşünce edindiği bahşedilmiş günler ve saatlerdir. Bütün insanlar için, belki, ama düşünmüş ve erdemli insanlar için muhakkak ki bütün hayat Tanrı'ya dair artan ve sürekli bir duyumdur. Bu yıl geçen yıldan daha fazla ilahiyat bilmediğimiz vaki olabilir ama kuşkusuz Tanrı hakkında yeni bilgiler edinmişizdir. Zamanın kendisi bize Tanrı'nın mükemmelliklerini ifşa eder: İnayetin yaptıkları onu daha iyi tanımamızı sağlar"** (P. Faber, *Kıymetli kan*, I.)

(Devamı) *"Eski hakikatler yerini sağlamlaştırıyor, karanlıktaki hakikatler aydınlık kazanıyor ve başka yeni hakikatler sürekli olarak aklımızın ufkunda beliriyor. Ama yeni bir Tanrı düşüncesi yeni bir doğuş gibidir."*

Kuşaklar boyunca milyonlarca insanın anlaşılmaz şeylere,

* P. Faber'in (1814-1863) Günlükler'de sıklıkla adı geçiyor. P. Faber, Newman'ın etkisi altında ve uzun tereddütlerden sonra 1845 yılında Anglikan mezhebini terk ederek Katolik mezhebine geçmiştir. Eserleri yanında, Unamuno'nun ilgisini dönmeliği yüzünden çekmiş olabilir.

mantığın iğrendiği anlaşılmaz şeylere, gizemlere inanmasından daha büyük mucize var mı? Toplu bir tevazu mucizesidir bu. Niye bu kadar çok insan inanıyor? Nasıl oluyor da güçlü çıkan mantık olmuyor? İmanın hakikati kendi var oluşuyla kanıtlanıyor. Sadece bu var oluşla...

Sohbetler sırasında sıklıkla, insanların "felsefe" adını verdikleri şeyden, hayatın kısalığından, her şeyin anlamsızlığından konuşulmaya başlandığı olur... Ve o zaman, neredeyse her seferinde şöyle denir: En iyisi bunu düşünmemek yoksa yaşamak mümkün olmaz.

Her şeye rağmen en iyisi bu konuda düşünmektir zira sadece bu sayede, hayali bir yaşamda değil de uyanık halde yaşamak başarılabilir.

Ölümün bizden aldığı sevgili kişilerin anısı bizde yaşar. Peki ama biz öldüğümüzde bu anı da ölecek midir? Biz, öleceğiz ve anımız yeryüzünde kalacak. Peki nedir bu anı? Ve sofuca bizim anımızı korumuş olan kişiler de öldüğünde, bizim anımız da yeryüzünde ölecek.

Bir isim bırakıyorum. Bir isimden başka ne var ki? Toptan uydurarak yarattığım kurmaca kişilerden neyim fazla olacak? Ya Cervantès, bugün yeryüzünde Don Kişot'tan başka nedir ki?

Manzara duygusu modern bir duygudur, deniyor. Manzara duygusu işte budur: Hıristiyan bir duygu. Kırın ortasında, beyaz gökyüzü üstüne çizilmiş dağların arasında dingin bir günbatımı, gökyüzünün bir yansımasıdır, sükunetinin bir imgesi... Çok kereler bu hali uzatmayı arzulamamış mıyızdır? Ve varsayalım ki bu hal uzadıkça, tatlılığı ve keyfi artsın ve dinginlik dolu bu huzurun her anında benzer anların sürmesi için heyecan duyalım... O zaman kendimizden geçeriz ve herhangi bir şey istemek için değil, ruhumuzu dışa vurmak için dua ettiğimiz olur. Aşağı yukarı Gloria* için de böyle olmalıdır: Ebedi sü-

* Gloria Patri duası: "Baba'ya, Oğul'a ve Kutsal Ruh'a şan ve şeref olsun, başlangıçta olduğu gibi şimdi, daima ve ebediyen. Amin" İslam'daki gibi tekrarlanıyor.

kunet içine dalış ve zihnin hiç bitmeyen bir duada dile gelmesi...

Hayat boyunca teselli edilmek ve ölümü dinginlikle düşünebilmek istiyorum. Bana iman ver, Tanrı'm, zira başka bir hayata imanı elde edersem, bu, o hayat var demektir.

Ölüm bir gizem mi? Doğum da öyle. İnsanlar nasıl başka insanlar üretiyor? Ağlamayı bilmek, ne bilgelik! Sadeliğin, özdeğin ve hayatın bilgeliği...

Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam. Büyük izzetin için sana şükrediyoruz çünkü bunun izleyicileri olmamıza izin veriyorsun. Mümin halkın söylediği bu ilahinin sözlerini gerçekten anlıyor muyuz? Tanrı'ya izzeti için –bize lütfettiği bir iyilik için olduğu gibi- şükretmek... Bize gösterdiği iyilik için değil, bizi yokluktan çekip çıkardığı için değil, bizi oğulları yaptığı için değil, izzeti için, dünyanın yaratılmasından önce bütün hayatı oluşturan bu izzet için şükretmek...

Hıçkırıklara boğulmamı ve rahatlamamı engelleyen bu kuraklığın ve yetersizliğin ortasında, soğuk ve mekanik de olsa, bu sürekli dua etme eğilimi nedir peki? Bu, tapınağı arayış nedir, bütün çocukluğum boyunca bana manevi bir hayat sağlayan şeye karşı bu tatlı eğilim nedir?

Ölüm yaşamın doğal sonu olduğuna göre, yaşamın doğal yolu da buna doğru gitmektir ve yaşamın doğal ışığı da kendi sonunda görünen ışıktır. Yaşam ancak ölümün ışığında anlaşılır. Ölmeye hazırlanmak doğal şekilde yaşamaktır.

Sadelik, sadelik! Ya Rab bana sadeliği ver. Din değiştirmenin komedyasını oynamayayım ve buna gösteri için değil, kendim için razı olayım.

Bütün yaratıklara ortak olan Güneş'in gücüyle, usareleriyle birlikte sular buharlaşır; boşlukta salınan, ortak Güneş'le aydınlanan ve Güneş sıcaklığının kendisinin ürettiği ve yönettiği rüzgarların taşıdığı bulutları oluşturmak için yükselir. Bu

bulutlardan, tarlaları sulayan, ferahlatan, dölleyen ve canlıların yaşamını sağlayan yağmurlar iner.

Ruhun yöresinde de duayla böyle olur, özellikle de ortak duayla... Ortak İsa'nın kalplerimizden çektiği dualarımız yükselir; gökyüzünün sıcaklığını toplayan ve ışığının içinde yıkanan manevi bulutlar oluşturur ve sonrasında ruhlarımızın üstüne ferahlatan ve canlılık veren bir yağmur gibi iner.

"Kilise'ye bağlılık bize, diğer başka inayetlerle birlikte, tabii ki, sadeliği getirecektir" der Peder Fabre.

Özgürlüğü Kilise'nin içinde aramak gerekir, onun bağrında.

Felsefeciler bir zincir oluşturur ve birisi kaybolurken, bunun inşaa ettiğini yıkan bir başkası belirir. Ve yalnızlık içinde peşisıra birbirlerinin yerini doldururlar.

Kilise sürekli gelişimdir. Bütün azizler ve bütün öğretmenler onda yaşar ve her yeni üye öncekilere eklenir. Kilise'nin düşünürlerine, şairlerine ve azizlerine, sessizlik içinde dua edip seven yığınlar eklenir. Kilise'nin, imanın izzeti olan çocuklarının aşka gelip ürettikleri anlaşılmaz düşünceler, mütevazıların ortak duasının oluşturduğu bulutun üstüne yükselir. Kilisenin her bir üstadının ateşli sözlerinin altında, mütevazıların gözyaşları, basitlerin mahrumiyetleri, halkın duyguları bir yürek gibi atar. Dinde bilim, şiir ve eylem, birleşir.

Bir olgudur, öneme haiz bir olgu, muhteşem bir olgudur Kilise yaşamı. Söylemsel basit mantığa meydan okuyan Kilise çağları kat ediyor: Absürd, yaşıyor ve suyun üstünde kalıyor ve bundan da önemlisi, mütevazıların canına can katıyor.

Yaşamak, gerçekten yaşamak, anı anına yaşamak, ikincil niyetler olmadan, ölmek için yaşamak ve yaşamayı sürdürmek: İşte Tanrı'nın, huzurunda tevazu gösterene verdiği aziz basitlikle elde edilen budur.

Entelektüel ateizme kadar gittim, Tanrı'sız bir dünya hayal edecek kadar... Ama şimdi, Bakire Meryem'e karşı hep gizli bir iman duyduğumu görüyorum. Zor zamanlarda, otomatik olarak şu ünlem kalbimden kaçıyordu: "Merhamet'in Anası, beni

gözet!" Buradan yola çıkarak küçük bir şiir hayal ettim: Çok başarılı olarak ana dinini terk eden bir oğulun şiiri. Oğul bu manevi ocağı terk edeceği anda, Bakire eşiğe kadar gelir ve orada, gözyaşlarına boğularak, yol için öğütler verirken oğula veda eder. Başarılı oğul zaman zaman arkasına bakar ve orada, bir tarafı ufukta kaybolan uzun tozlu yolun ucunda, Bakire'yi görür, eşikte tek başına, uzaklaşan oğluna bakan Bakire'yi... Ve oğul sonunda, yorgun ve yenilmiş olarak döndüğünde, Bakire'yi onu yaşlı evin eşiğinde beklerken bulur ve Bakire içeri girmesi için ona kapıyı açar ve onu babaya takdim eder.

Bütün gizemler içinde Meryem en tatlı olanıdır. Kadın, toplumlardaki geleneğin temelidir. Çalkantı içindeki sükunettir, kavgalar içindeki dinlencedir. Bakire basitliktir, anadır, şefkattir.

Tanrı-insan bir kadından doğdu, insanlığın sükunetinden, basitliğinden.

Tanrı ve İsa'ya küfredildiğini duyarız; isimleri, çirkin ifadelere karıştırılır. Bakire'ye karşıysa küfredildiğini duymayız. İsa, kendisine karşı işlenen günahların affedileceğini ama Kutsal Ruh'a karşı işlenen günahların affedilmeyeceğini söyledi. Öyleyse, Kutsal Ruh'un Eş'ine hakaret etmek ve küfretmek büyük günahlardan biridir.

"Hayattaki bütün hareketler tamir edilebilir, doğaüstü bile olsa hiçbir işlemin tamir edemeyeceği sonuncusu hariç (ölüm). Bu son hareket diğer bütün hepsini belirler ve onlara nihai anlamlarını kazandırır." (P. Faber)

Şimdi, ölümü sükunetle düşünebilirim; sağol Tanrım.

Sedes sapientiae. Evet öyle, *scientiae* değil, *sapientiae*: Yani, bilgeliğin tahtı. Meryem, tevazu ve aşk gizemi Meryem, her bilgeliğin tahtıdır. İmparatorluklar, kuramlar, öğretiler, şerefler, bütünüyle dünyalar, bütün bunlar geçer, ve, ebedi sükunette, ebedi Bekaret ve ebedi Analık kalır; saflığın gizemi ve doğurganlığın gizemi...

Sedes sapiantiae, ora pro nobis.

Tanrı'nın yaratılıştan önceki hayatı hakkında düşünmek, zamandan önce bir ebediyet hayal etmek kimseyi ne korkutuyor, ne de sarsıyor. Peki Tanrı'nın yaratılıştan sonraki -eğer yaratılış bir gün yok olursa- hayatı hakkında düşünmek bizi niye sarsmalı?

Hiçlikten çıkıyoruz. Sadece hiçliğe layık olmaya alıştıralım kendimizi ve umut içimizde meyvelerini verecektir.

"Ne mutlu basit olanlara çünkü onlar büyük bir huzura sahip olacaktır" (*İmitation*, 1. Kitap, XI, 1.)

"Ne arzula son gününü, ne de ondan kork." Martial'ın bu mısraı uzun zaman bana bilgeliğin ince gülü gibi gözüktü. Ve öyle de: Şeytan'ın bilgeliğinin, putatapar bilgeliğin ince gülü...

"Ölümden korkmamak, ölümü bir ceza haline getireni hafife almaktır. Ölümü arzulamamak ise, ancak bu kapıdan ulaşabilecek olduğumuza karşı bir kayıtsızlıktır" yazıyor P. Fabre.

Son gününden kork ve bunu arzula.

"Arzulanabilir, hatta azizlik için neredeyse gerekli olan bir ölüm korkusu vardır ve bu ölüm korkusundan çok, Tanrı korkusudur. Bu, sadece özel bir durum için geçerli olan bir korkudur. Bir çeşit törene bağlıdır: Tanrı'nın hem saldığı korkuda, hem de merhametinde kendini gösterdiği bir törene..." (P. Faber)

"Sen ayni hüküm altında olduğun halde, Allahtan korkmuyor musun? Gerçi biz hak üzre, çünkü yaptıklarımıza lâyık olan cezayı çekiyoruz, fakat o yolsuz hiçbir şey yapmadı. Ve: Ey İsa, melekutûna geldiğin zaman beni hatırla. İsa da ona: Doğrusu sana derim: Bugün sen benimle birlikte cennette olacaksın."* (Luka 23, 39-43)

İncil bize sadece bir insanın -sadece bir tanenin- kurtarıldığını öğretir. İncil sadece bir insanı aziz mertebesine koyar. İsa sadece birisine şöyle der: "Benimle birlikte cennette olacaksın." Ve bu insan bir hırsızdır, bir günahkardır ve hayatı hakkında sadece bir tek şey biliyoruz: Hırsız olduğunu. Kötü bir

* Krallık.

yaşam sürdükten sonra, aziz olarak öldü. Aynı şekilde Yahuda da, havari olduğu halde, umutsuz olarak ölmüştür. Yahuda'yla Dimas'ın hayatları arasındaki karşıtlıkla ilgili uzun uzun düşünmek gerekir.

Hırsız niye kurtarıldı? "Sen ayni hüküm altında olduğun halde, Allahtan korkmuyor musun? Gerçi biz hak üzre, çünkü yaptıklarımıza lâyık olan cezayı çekiyoruz, fakat o yolsuz hiçbir şey yapmadı." Hırsız tevazuyla kendi günahını ve İsa'nın masumiyetini kabul ediyor; maruz kaldığı cezayı hak ettiğini sanıyor. Sonra Tanrı'ya doğru dönüyor ve diyor ki: "İsa, krallığına geldiğin zaman beni hatırla." İşte onun iman eylemi: Krallığına geldiğin zaman.

"Bizim ölüme mahkum edilmiş olmamız gerçekten adalettir çünkü hareketlerimizin bedelini ödüyoruz ama İsa kötü hiçbir şey yapmadı. Tanrı, krallığında beni hatırla."

"İnanmak alışkanlığı, nihayetinde, bilgiden destek almaktan daha güçlü olmalıdır." (P. Faber)

Burada, Oratoire'ın* bahçesinde, küçük kuşlar ortak Güneş'in ışığında yıkanırken, cıvıldıyor. Kuşlar basitliğin saflığı sayesinde cıvıldıyor; şarkıları, basit yaşam sevinçlerinin dolup taşması. Ölüm onları hüzünlendirmiyor: Bunu hayal etmiyorlar çünkü bu onlar için ceza değil. Kuşlar asla ölümsüzlüğü arzulamadı ve kısa ömürlerinin tadını çıkarıyor, geçici bir cennet olan ömürlerinin... Cıvıldamaları bir dua ve en saflarından biri. Kısa ömürleri boyunca Güneş'in ışığında yıkanmalarına ve sonra da çıktıkları toprağa dönmelerine izin veren Rab'a, inayetine karşı şükran duası...

Bu kuşlar neye yarıyor? Cıvıldamalarıyla Tanrı'nın izzetini şakımaya, büyük izzeti için O'na şükretmeye ve özellikle de bize, adını nasıl ululayacağımızı ve basit cıvıldamalarla onu nasıl yücelteceğimizi söylemeye...

Tanrı'nın iyiliğine borçlu olduğumuz yeteneklerin içinde

* [Oratuvar] Katolik tarikatı.

en büyüklerinden biri müzik yeteneğidir. Kötü müzik yoktur. Kötücül, imansız, yıkıcı edebi eserler vardır; kösnül istekleri kışkırtan tablolar vardır. Ama müzik onu aldığımız şekle göredir. Saf bir ruhta her tür müzik saflık duyguları yaratır.

Müzik duyguları derinleştirir, bizim duygularımızı... Daha çok kendimiz olmamızı sağlar. Aynı 'toccata' şehvetliyi kendi şehvetinin çirkefine sokarken, saf olana da, kendi saflığı içinde kendini yenileme -ve yeniden yaratma- olanağı verir.

Müzik, doğal bir ayin gibidir, doğanın Tanrı'nın izzetini anlattığı şarkının doğal bir ifşası gibidir.

Kilisede müzik, müminleri istiğrak içinde düşünce birliğine sevk ederek onların birliğini sağlar, istiğraka rehberlik eder ve şevk verir.

Sessizlikten daha büyük veya daha muhteşem müzik yoktur ama bu müziği anlamak ve hissetmek için fazla zayıfız. Aramızdan sessizliğe dalıp bunun inayetini alamayanların müziği vardır; müzik sessizliğin sözü gibidir çünkü sessizliğin büyüklüğünü ortaya çıkarır ve bize boş gevezelikler sunmaz.

Neden müziğe karşı hep soğuk oldum ve yerli olsun olmasın bu kadar geveze?

Kutsal Çarşamba.*

Bir ölüm sessizliği, uçsuz bucaksız bir kuraklık. Durumumu ancak entelektüel açıdan görüyorum; içimdeki bütün sevgi kurudu. Kendimi Tanrı'ya bırakmayı düşünüyorum ama hissetmek için kendini zorlamamak suç değil mi?

"O zaman, onu ele veren Yahuda, mahkum edildiğini görerek, nadim oldu, otuz gümüşü baş kâhinlere ve ihtiyarlara geri getirip: Ben suçsuz kan ele vermekle günah işledim, dedi. Fakat onlar: Bundan bize ne? onu sen düşün, dediler. Ve Yahuda gümüşleri mabedin içine atıp gitti; ve varıp kendini astı."

Yahuda günahını itiraf etti ama etmemesi gerekene etti, Tanrı'sına değil. Böyle ne çok itiraf var! "*Poenitentia ductus*",

* Paskalya, yani İsa'nın dirilişinden önceki günler, arefe günü olarak ayrı ayrı kutlanıyor.

pişmanlığa kapılarak. Aşkla veya tövbe ederek değil, İsa'nın aşkıyla değil, pişmanlıkla.

Pişmanlık getirmek yetmez çünkü zamana ilişkin olan pişmanlık geçmişi silmez. Tövbe ve Tanrı için bir aşk eylemi gerekir: Ebediyete ilişkin oldukları için yapılmış olan her şeyi kucaklayan şeylerdir bunlar.

Kutsal Perşembe.

"Tanrı, siz ki ihaneti için Yahuda'yı cezalandırdınız ve inancı için hırsızı ödüllendirdiniz, bize karşı iyiliğinizi gösterin. Çilesi sırasında Rabbimiz İsa-Mesih nasıl herbirine hak ettikleri bedeli ödediyse, bizdeki eski yoldan çıkmaları silsin ve yeniden dirilişinin inayetini bize kadar yaysın."*

Tanrı'da yaşamayı öğren ve ölümden korkmayacaksın çünkü Tanrı ölümsüzdür.

Yıllar boyunca konuşmalarımın çoğu neydi? Başkalarını karalama. Günlerimi diğerlerini yargılamakla ve neredeyse herkesi kendini beğenmişlikle suçlamakla geçirdim. Evrenin merkezi bendim; bundan dolayı da, bekleneceği üzere, ölümün bende uyandırdığı dehşet... Kendimi öyle ikna etmiştim ki, ben öldüğüm zaman bunun dünyanın sonu olacağını düşünüyordum.

Bütün sosyete sohbetlerinde çoğu kez şu hazin özelliği gözlemlemişimdir: Şöyle ki, bunlar diyalog olmaktan çok, birbirine karışan monologlardır. Konuşanlar birbirlerine yabancı kalır: Herkes kendi düşünce çizgisini takip eder. İyi niyetli bir dikkatle dinlenmez, her zaman diğerlerininkinden daha önemli olduğu sanılan kendi konusu araya sıkıştırılmaya çalışılır. Neredeyse hiçbir zaman duygu kaynaşmasına, niyet birliğine, konuşulan konu hakkında zihinsel bir ortaklığa varılmaz. Sosyete sohbetlerinde bu kadar sık söz kesilmesi olgusunda ciddi olarak kafa yoracak malzeme vardır: Bu, çok acılı bir hastalığın belirtisidir.

* Kutsal Perşembe duası.

Tanrı'da sohbet edilse aynı şey olmazdı. Basit ve mütevazı şekilde, sohbeti yakını hakkında bir aşk eylemine dönüştürerek ve kendi hakkında konuşmamaya ya da kendini evrenin merkezi haline getirmemeye çalışarak...

Bazı zamanlar hayalini kurduğum duyguların bu aziz kaynaşması sadece Tanrı'da gerçekleşir.

Asla tartışma: İsa asla tartışmadı. Vaaz veriyor ve her tür tartışmayı reddediyordu. Başkasının düşüncelerini asla reddetme çünkü bu yakınından daha güçlü görünmeyi ve ona hakim olmayı istemek demektir. Duygunu içtenlik ve basitlikle ifade et ve bırak hakikat kendiliğinden, kardeşinin zihnine işlesin. Hakikat onu fethetsin ama sen onu boyunduruğun altına alma. Çığıracağın hakikat sana ait değil; senin üstündedir ve kendi kendine yetmektedir.

Toplumsal sorun. Fakirlikteki en kötü şey, enerjileri dağıtması, zihni körelterek kurtuluşu ve Tanrı'nın izzetiyle ilgilenilmesine engel olmasıdır. Yarın endişesi ebediyeti düşünmeyi engeller. Enderdir bugün, tarladaki leylak ve gökyüzündeki kuş gibi, ne yiyip ne içeceği tasasını taşımadan yaşayan ve her gün yaşadığı çileyi kendine yettiren fakir. Fakirlik –veya daha çok sefalet- Bilge'nin dediği gibi* insanları hoşnutsuzluğa ve hınca, hırsızlığa ve yalan yemine kışkırtır.

Bütün bu nedenlerle akıl fakirleri ermiş ilan edilmiştir çünkü onlar servette zengin olsalar bile hala fakirdirler. İnsanı "günlük ekmeğimiz"in endişesinden özgür kılarak kendisini sorgulamasını sağladığı, ebedi kurtuluşu ve diğerleri hakkında düşünmesini sağladığı ölçüde, maddi rahatlık Tanrı'nın bir kutsaması ve iyiliği olabilir. Kendisine bedensel hayatının bekası sağlanan kişi manevi hayatı hakkında daha rahatlıkla kafa yorabilir.

Ama bakın görün ki, bir kutsanma olması gereken zenginliği bir lanete döndürüyoruz ve yeryüzünden daha rahatlıkla

* Bilge veya Sirak kitabı. Apokrif kitaplardandır, İncil'in içinde yer almamaktadır.

kopabilmemiz için bize verilen şey bizim buraya daha da bağlanmamıza neden oluyor. Ne mutlu, sanki sahip değillermiş gibi zenginliklere sahip olanlara!

Fakirlik –sadece zaruri olan şeylere sahip olmak- bir kutsanmadır: Ama böylesi fakirlik gerçek bir zenginliktir. Sefalet-se zenginlikler kadar büyük bir acıdır.

Bireyler için olduğu gibi, halklar için de böyledir. İlerleme, kültür ve maddi olanakların zenginliği, bir insan için nasıl ele alınıyorsa, halklar için de aynı şekilde ele alınmalıdır. Bu zenginlikler, halkların enerjilerini Tanrı'nın izzetine adamalarına olanak sağlar. Ama onlar da, Adem'in özgürlüğünü yanlış kullanması gibi, bu zenginlikleri yanlış kullanır.

Tanrı'nın bağışı olan ilerleme birçok halkın kayboluşuna hizmet eder çünkü onlar ilerlemeyi ruhlarını kurtarmak için bir araç olarak kullanmazlar -o ruhlar ki ilerleme onları hayvanlığın ayakbağlarından özgür kılar. Halkların ve uygarlıkların çöküşü de buradandır.

Kültür, O'nun izzetinin bir aleti olarak görüldüğü zaman Tanrı'nın bir bağışıdır.

"Salâh bir milleti yükseltir; fakat günah ümmetler için utançtır." (Süleyman'ın meselleri, 14, 34)

Başka tarih felsefesi yoktur.

*

"Bende temiz yürek yarat ey Allah ve içimde doğru ruh tazele.

[....]

Ya Rab, dudaklarımı aç ve ağzım senin hamdini bildirsin." (Mezmur 51.)

*

"Ben âleme açıkça söyledim; ben daima bütün Yahudilerin toplandıkları havralarda ve mabette öğrettim; ve gizlide hiçbir şey söylemedim. Niçin bana soruyorsun? Kendilerine ne söylediğimi işitenlerden sor; işte, onlar benim söylediğim şeyleri bilirler." (Yuhanna 18, 20-21).

Ne doğrudan vahiy istemeli, ne bize özel bir işaret beklemeliyiz; ne de Rabbimizin bizimle gizlice konuşmasını... Bazen endişe içinde Tanrı'dan bizimle konuşmasını, hakikatini bize ifşa etmesini, öğretisini bize doğrudan vermesini isteriz, ondan iman dilemek yerine. İman, inanılanın hakikatinin kanıtıdır. Sadece hakikat bu kadar kuşku götürmez şekilde kendini kabul ettirebilir.

İçrekçi ve gizli öğretiler ya da bize kendini içten içe ifşa eden gizemler yoktur. İncil'i incelemeli ve öğretilerini basitlikle kabul etmeli; sık sık dua ederek ruhunu aramalıyız. Harfin basit anlamını değil, hayat veren ruhunu, mantığını değil, hakikatini...

Quid est veritas? diye sormuştu Pilatus İsa'ya ve yanıt beklemeden Yahudilerin önüne çıkarak Rab'da hata bulmadığını ilan etmişti. Hakikat nedir? İşte adaleti gören ve kendilerinde bunu gerçekleştirmek gücünü hissetmeyen herkesin sorduğu soru... İşte hakikati imanda değil mantıkta arayan her tür akılcılığın sorduğu soru... "Geçip giden şekiller ya da sözlerle değil, hakikatin olduğu gibi kendini göstererek eğittiği kişiye ne mutlu." (*İmitation*, K. I, III, 1.)

Adveniat regnum tuum: Mantığın değil, hakikatin krallığı...

*

İmana, cehennem yüzünden baş kaldırmaya başladım; absürd ve ahlak dışı olarak ıskartaya çıkardığım ilk şey cehennem inancı oldu.

Duyduğum, hiçliğe indirgenmenin, yok olmanın, mezarın ötesindeki hiçliğin dehşetiydi. Cehennemin fazladan yaptığı ne var ki, diyordum kendime. Ve bu düşünce beni kemiriyordu. Cehennemde, diyordum, acı çekiliyor ama yaşanıyor ve önemli olan, acı çekerek bile olsa yaşamak, olmak.

Bu hiçlik korkusu, putatapar bir korkudur. Tanrım bana cehennem inancı ver. Cehennem var mı? Eğer buna inanmayı başarırsam, var demektir.

Cehennem gizemi ne devasa bir gizem! Sonsuz bir azap!

Ama hasta dışındakiler için hiç de gerçek olmayan bir azap. Tanrı'yı ululayan bir azap. Dehşetli gizem ve belki de gerçek inancın kilit taşı.

Cehenneme inanmalıyız. Hepsi bu, nokta. Buna inanmalıyız ve inandığımızda, cehennem var olacak. Ve şayet inanıyor olduğumuz için cehennem var olacaksa ve inanmamız gerekiyorsa, bu zaten var olduğu anlamına gelir.

Doğal ışığımız için, mantığımız için, mezar ötesinin ışık girmez karanlıkları doğa-üstü ışığımız olmalı, hayatımızın hakikati olmalı.

Safi karanlık olan bir hayat ve sürekli ölüm ve yokluğa karışma: Sonsuza, sonsuza, sonsuza, sonsuza kadar, asırların asırları ve gene asırlar boyunca...

Herbirimiz bir sonsuzluğun ve bir uçsuz bucaksızlığın kavuşma noktasıyız. Bütün şeyler birbirine zincirli ve birbiri üstünde, doğrudan ya da dolaylı; birinci, ikinci, üçüncü... "bininci" derecede etkiye sahip. En uzak yıldızın hareketinin, dünyamızın eyleminde payı var. Eylemlerimizin bütün bileşenleri, bu bileşenlerin bütün öncülleri ve bu öncüllerin bütün bileşenleri bize etki eder. Her olay evrenin bütünsel yaşamının sonucudur, tek Neden'in sonucudur.

Aynı şekilde, eylemlerimizin her biri başka eylemlere etki eder ve bunlar da gene başka eylemlere... ve her biri böylece uçsuz bucaksıza ve ebedi olana doğru dalga dalga yayılır. Bir çakıltaşının düşüşü, sabit dengede olmayan devasa bir gezegen sistemini alaşağı etmeye yetebilir ama alaşağı etmese ve etkisi görülmese bile bu, onu baştan aşağı değiştirmediği anlamına gelir mi?

Yanlışımızın sonsuz etkisinden ve günahımızın ebediyetinden söz edilmesi bizi niye şaşırtıyor ki?

Bütün varlıkların içinde yüzdüğü bir acı deniz vardır. Her günah bu denizi daha da acı kılar ve bu artan acılık herkese yayılır. Diyebilir misin ki, bu uçsuz bucaksız denizde senin

günahının yaratacağı artı acılık sonsuz derecede küçüktür? Senin damlan okyanusu taşırmayacaktır? Ola ki, bir küçük damlanın kaybolmasına neden olacağı, uçurumun kıyısında duran bir ruhun yitip gitmesine neden olursun...

*

Cüzi irade ne korkunç bir gizemdir! Cüzi irade bir gerekçe değil, gerçektir. Buna bir mantık uydurmaya çalışmak, mahvetmektir. İrademizle "yaratılan" bir niyetin var olabileceği fikri insan zihnine nasıl gelebildi? Çünkü Tanrı'danız, ona benzer yapıldık ve cüzi irademizin gücü onun yaratıcı gücüne benzemiştir. Olayların akışı, ister dış, ister iç olsun; ister cismani, ister ruhani olsun, önceden belirlenmiş bir akıştır. Her bir bilinç durumu gibi, dış dünyanın her olayı da bir yasa uyarınca kendinden önce gelen ve kendine eşlik edenlere göredir. Ve altta da bize kendimizi suçlu hissettiren ve zamanın üstüne çıkaran cüzi irade vardır. Onun aracılığıyla, sonsuzlukta yaşarız. O, nedenlerle birlikte eylemleri yaratan erdemdir. Korkulası gizem! Ve cehennem gizemi gibi o da bizi allak bullak etmeli ve göklerdeki Babamız'ın aziz adını kutsayarak bizi Tanrı'ya gark etmelidir. Böylelikle krallığının gelişini, inayetin krallığının gelişini isteyebiliriz ve cüzi irademiz bir kez inayetle karıştığında Tanrı ne isterse onu isteyeceğiz ve diyeceğiz ki: "Gökte olduğu gibi yerde de senin iraden olsun, gerçekliğin ve bedenlerimizin krallığında olduğu gibi, ülkünün ve ruhlarımızın krallığında da iraden olsun..."

Kendi başına bırakıldığı zaman insan mantığı, mutlak olaycılığa, nihilizme* götürür. Tözlüğün ve aşkınlığın her tür kabulü hayal işidir veya komik bir iman taklididir. Düşünce, Mutlak, İrade, Bilinmez... Bunlar zihnimizin birer olayından başka nedir ki? Ve zihnimiz de başka bir olaydan, bir görünüşten başka nedir ki? Mantık için, görünüşten başka gerçeklik yoktur. Ama mantık, basitlikle kendini tanımak yerine canhı-

* 'Hiççilik', İslam tasavvufundaki mahviyetle karışma tehlikesi taşıdığı için, Latin terimi kullanıyoruz.

raş şekilde, zihinsel bir gereklilik gibi, sağlam ve kalıcı bir şey ister; görünüşler için bir özne ister çünkü kendisini hisseder, kendisidir.

Ve mantık bu üzücü *infinita vanità del tutto*'ya, *boşların boşu ve her şey boş*'a* varır: İnsan bilgeliğinin nihai noktasına.

Ve bu üzüntü içinde, kendi başına bırakılan mantık bir de bakar ki kendisi için yarattığı ve gittikçe daha fazla içine gömüldüğü hiçliği düşünmekte... hatta bu bile değil çünkü hiçliğe indirgenen mantık bir şeye gömülüyor bile değildir. Başdönmesi bastırır; olmamaklığını, içinde bir bilinç hali olmayan bir bilinç halini kavramaya çalışmanın dehşet verici baş dönmesi... Hiçlik kavranamaz.

Ve böylelikle mantık gelir Tanrı'ya dayanır, ki izzeti hiçliğin üzüntüsünden sıyrılarak ortaya çıkar. Yeni yaratılış! Muhteşem yaratılış! Bu, imanın yaratılışıdır. Zira, mantık nasıl bileştirip tahlil ediyorsa, iman da yaratır.

*

İmanla, hakikatin özünü alırız, mantıkla da biçimini.

"İğri olan doğrultulamaz; ve eksik olan sayıya gelemez ." (Vaiz, 1, 15.)

"Ve [kim] kardeşine Raka,** derse, Millet meclisinin hükmüne müstahak olacaktır; ve kim: Ahmak, derse, cehennem ateşine müstahak olacaktır." (Matta 5, 22)

*

Vaiz mantığın ulaşabileceği en yüksek noktadır. Dolayısıyla da, inancı karşılamak için en iyi hazırlıklardan biridir.

Dünyada tembellikten başka bir şey olmayan ne çok etkinlik var! Meraktan başka bir şey olmayan ne çok çalışma var! Bazı etkinliklerde, bazı incelemelerin içinde çabalarken uyuyakalıyoruz ve uykumuzdan çıkmak ve gerçekliğe uyanmak

* Eski Ahit. Vaiz 1, 2.
** Hakaret sözü.

istemiyoruz. Ne kadar soylu görünürse görünsün, kendini bir hevese teslim etmek ne yazık!

Kendilerini bilimsel araştırmaya adayanlardan bazıları, gününün büyük bir bölümünü domino oynayarak geçiren adamı hor görürler ama kendilerini farklı olmayan bir zihniyetle kendi etkinliklerine kaptırdıklarını görmezler.

Fani dünyada birçok büyük aziz tembel olarak gösterilir ve dua etmek de miskinlik olarak adlandırılır.

Dünya insanları, ruhumuzun dinlencesinde, huzur ve sessizlikte bizimle konuşan Tanrı'yı duymamak için, çabalarının ve çalışmalarının boşunalığı içinde debelenirler.

Ölümden ne kadar kaçarsan o kadar yaklaşırsın. Yoğun uğraşılarla dolu günler de, aynı, huzurla dünyayı seyrederek geçen günler gibi geçer.

Kendini işle sersemletmek: Dünyada moda olan yeni özdeyiş.

"Ve gördüm ki, adamın kendi işlerinde sevinçli olmasından daha iyi bir şey yoktur; çünkü onun payı budur; çünkü kendisinden sonra olacak şeyi görmek için onu kim getirecek?" (Vaiz, 3, 22) İşte bu bilgeliğin sahibi, insanlarla hayvanların ölümlerinin bir olduğunu, biriyle diğerinin koşullarının eşit olduğunu, birinin de diğeri gibi öldüğünü, hepsinin de can verdiğini, insanın hayvandan fazla hiçbir şeyi olmadığını ve bütün varlıkların boşunalığa hükümlü olduğunu, her şey toprağa dönmek üzere topraktan yapıldığına göre her şeyin tek bir yere gittiğini ve Adem'in oğullarının ruhunun yukarı ve hayvanların ruhunun aşağıya gidip gitmeyeceğini kimsenin bilemeyeceğini söyler. Bu bilgeliğe göre insanın eserlerinden sevinç duymasından ve cüzi iradesini uygulamasından daha iyi bir şey yoktur. Ama eğer kendini inayete teslim eder ve kalbini Tanrı sevinciyle doldurursa başka bir bilgeliğe erişir: Onu hayvanların üstüne çıkaran iman bilgeliğine...

Çalışmayı sevmek! Ne kadar da çok iş var dünyada, dolap beygirinin işinden bir farkı olmayan!

O kadar uzun süre, kendimi sersemletmek için kullandı-

ğım "Çalışma dini" adı verilen şeyi, özenle incelemek gerekir.

Çalışmak! Peki ne için? Daha fazla çalışmak için mi çalışmalı? Tüketmek için üretmek ve üretmek için tüketmek mi, hayvanların kısır döngüsünde? İşte toplumsal sorunun özü budur. Eğer insan cinsi kalıcı bir ortak özdeği olmayan basit bir insanlar dizisiyse, canlılar ve ölüler arasında ruh birlikteliği yoksa ve ölüler sadece yaşayanların belleklerinde varsa, ilerleme ne işe yarar?

Sonsuzluk susuzluğu, insanın Tanrı'ya duyduğu özlem ne dehşetli bir gizem! *Tanrılar gibi olacaksınız, ki onlar iyiyi ve kötüyü bilirler:** Her ilerlemenin çıkış noktası. Ve Tanrı, bizi çalışmaya mahkum eden bu hatanın sonucu olan ilerlemeyi, kurtuluşumuz için kullanıyor. *O felix culpa!*

Hıristiyan ocağına döndükten sonra, inanmaktan çok, inanmak istemeye dayanan bir imana sahip olduğumu gördüm. Böylece, bütün eski öğreti topluca geri geliyordu, ayrıntı ya da dogma olmadan, özellikle hiçbirini düşünmeden, bilinçsiz bir imanla... Dahası, ne zaman öğretinin belirli bir noktasında karar kılsam, öğreti içimde başkaldırıyordu: Ancak hayal meyal görüyordum. Ama şimdi, bu karanlık nebuladan, bu yekpare ve işareti ya da harfi olmayan imandan, tanrısal öğretinin ahenkli yapısı yükselmeye başlıyor ve nihayet bunun hatlarını ve şekillerini ayırt edebiliyorum. Bu sanki, beni yavaş yavaş yakınlaştıran bir uzaklaşma ve yakınlaştıkça öğretinin ana hatları belirginleşiyor. Yavaş yavaş düş yırtılıyor ve gerçeklik kendini gösteriyor.

*

Bir adamın kaçarak yaşadığı çok sık görülür –ama bu üstünde pek az kafa yorulan bir olgudur. Kendisiyle karşılaşmamak için nereye gidebilir insan? Koşar, gene koşar, kaçar,

* İncil-i Şerif. Şeytan Havva'yı yasak meyveyi yemesi için bu sözlerle kandırıyor.

umutsuzdur ve hep kendisini bulmamaya çalışır. Kendisini kendisinden kurtarmak ve benliğinin farkında olmadan hayatını düşleyebilmek için kendisini dünyaya ve yanılsamanın hayaline koyuverir. İntihar edenlerden kimbilir kaç tanesi bunu ağır gelen bir hayattan değil de kendilerinden kurtulmak için yapar! İntihar eden, kendisinden sıyrılmak ister, hayatından değil; ruhundan ve bilincinden; Havari'nin kurtarılmak istediği bu sefil ölü bedeninden değil... Ve birçokları da ahlaken intihar eder, ruhlarını gürültü-patırtıda ve sefahat içinde boğmaya çabalarlar. Zihinlerini uyuşturmak ve göbeklerini şişirmek için içip sarhoş olan o zavallılar gibi...

Kaçarak yaşayan bahtsız ruhlar! Nerede huzur bulacaklar?

Kendini Tanrı'da ara: Orada gerçek huzuru bulacaksın ve kendinle yüz yüze gelebileceksin ve kutsal bir merhametle kendine sarıldığında İsa tarafından ebedi hayata çağrılan ruhunun kalıcı özdekliğini hissedeceksin. İnsanın kendisini sevmesi sanılandan çok daha zordur: Hakiki merhametin ilkesi budur. Ne kadar az kişi kendisini İsa'da sevmeyi biliyor! Özdeğini bulmak ve Tanrı'da bir olmak, kendi sefaletine sarılarak, kendini gerçekten tanıyarak ve severek kendisiyle yaşamak ne önemli iş! Normalde kendimizle ilgili, bir yabancı söz konusuymuş gibi düşünürüz.Ve bazen kendimizi kendimizin dışında gördüğümüz olur, yabancı özneler gibi: Hüzün verici bir görüştür bu zira kendimizi bütün boşunalığımızla görürüz, geçici gölgeler gibi. Kendimi çift görene kadar aynada bazen kendime baktığımı ve kendi görüntümü yabancı bir özne gibi gördüğümü hatırlıyorum. Gene böyle bir gün usulca kendi adımı söyledim, beni çağıran yabancı bir ses gibi geldi. Bütün benliğim sarsıldı; sanki hiçliğin uçurumunu hissetmiştim ve kendimi boş ve geçici bir gölge gibi hissetmiştim... O anda nasıl bir hüzün!.. Bütün nefesinizi kesen karanlık sulara batar gibi oluyorsunuz ve etraf görünür olduğunda hiçlik size doğru geliyor, ebedi ölüm...

"Suların seli üzerimden aşmasın, engin beni yutmasın; ve çukur ağzını üzerime kapamasın. Bana cevap ver, ya Rab; çünkü inayetin

iyidir; merhametinin çokluğuna göre bana yönel." (Mezmur 69, 15-16)

"Kendini tanı!" Sıklıkla bu özlü söz tekrarlanır ve dünyanın bilgeliği bunu felsefe ilkesi olarak görür. Ama bu bilgeliğin anladığı, kendimizi yabancı bir beden gibi, insanlığın basit bir örneği gibi, bir bilim nesnesi gibi, psikolojik olarak incelememiz gerektiğidir. "Kendini tanı"yı sadece akla dayanan soğuk bir bilgi formülüne, bir anatomi dersine indirgiyorlar, hepsi bu. Oysa söz konusu olan somut ve yaşayan bir birey olarak; sefalet ve günah, büyüklük ve alçaklık kabı olan bireysel ve somut bir "ben" olarak kendini tanımak değildir.

Bazıları kendi içlerinde araştırma yapar, gereksiz deneyler için kullanacakları *değersiz bir ruh*'un sahibi olarak görürler kendilerini ve kısır ve zararlı bir psikolojiciliğin içine düşerler. Kendini incelemek için bir cerrah kolunu yaralasa ya da hastalığı kendi üstünde incelemek için bir doktor kendisine tüberküloz zerk etse ne derdik? Eh işte, birçokları ruhlarıyla böyle yapıyor.

Bilginlerin dünyasında büyük bir hüzün yayılmakta, ruhlarını havasız bırakıyor. Bu, *boşların boşu ve her şey boş*'un hüznü. İlerlemenin sarhoşluğu bazen durulur ve ruhlar uçurumu hisseder. O zaman, tufanın suları üstünde, çürük ve batmak üzere olduğu söylenen, Nuh'un gemisinin yüzdüğü görülür. Ve hepsi ona asılabilmek için yüzerler.

*

"Ve onlara dedi: "Dünyanın her yanına gidin, Müjde'yi bütün yaratılışa duyurun." (Markos 16, 15.)

*

"Kendilerine cevap verdi: Şimdi size söyledim, dinlemediniz; neden bunu gene işitmek istiyorsunuz? Yoksa siz de mi onun şakirtleri olmak istiyorsunuz?" (Yuhanna 9, 17.)

Dün akşam, kutsal Cumartesi, alıştırmalar saatinde,* içsel mücadele. Sonrasında gözümü kapamadım sayılır. Çok büyük bir kuraklık. Bugün Yeniden Diriliş'in Pazar günü. Müminlerin birlik ayinine dirilmedim henüz.

"Keşke bugün onun sesini işitseniz: Yüreğinizi katılaştırmayın, çöldeki imtihan sırasında öfkemi uyandırdıklarında olduğu gibi..." (Mezmur 59.)

*

"Kiliselerde kadınlar sükut etsinler; çünkü onlara söylemek için izin yoktur; ancak şeriatın da dediği gibi, tâbi olsunlar."(I. Korintoslulara 14, 34.)

İnancın muhafa edilmesini belki de kadınlara borçluyuz; sessizlikleriyle, dindarlık geleneğini ayakta tutuyorlar.

Tanrı'ya doğru yükselen insanlığı, inayetin yardımıyla Tanrı'ya doğru yükselen Meryem simgeler. İsa, insanlığın içine, Meryem'in içine inen Tanrı'dır.

İnsanlığın duası nasıl *Pater noster*'se şarkısı da *Magnificat*'tır.

Bir kadın, tövbe etmiş bir günahkar olan Magdalena, çarmıha gerilmiş İsa'nın, adıyla çağırarak kendisine belirdiği ilk insani kişidir: Meryem, der İsa. Celile'den ona hizmet etmek için gelen kadınlar onu azap tepesine kadar takip etmişlerdi ama müritleri olan erkekler kaçıyorlardı. İsa dirildiğinde ve kutsal kadınlar, havarilerine Diriliş'i bildirdiklerinde, *"bu sözler onların gözüne boş lakırdı göründü; ve kadınlara inanmadılar."* (Luka 24, 11.)

*

İsa bende dirildi, kurtuluş öğretisinin temeli olan dirilişiyle ilgili bana iman vermek için. *Ne mutlu görmeden inananlara.*

Bir yıl önce, İnsan-Tanrı'ya imana geri dönüşümün, Diriliş gibi bir mucize gerektireceğini söylerdim. Tanrı'm, bana mutlak bir iman ver ve kendinin ve hakikatinin kanıtı olsun.

* Don Miguel'in inzivaya çekildiği Salamanka'daki Dominiken cemaatinin alıştırmaları olabilir.

Gökten, yadsınamaz kanıtlar eşliğinde ne tanrısal bir metin indi, ne kutsal yazılar, ne de Sinai üstüne on emir. İncil özü itibarıyla sözlü gelenektir, insanlar tarafından ilkel ciltleri tartışmaya açık bir metne dökülmüş olan sözlü gelenektir. İnsanların arasında ortaya çıkan da Kanun (Yazı) değil, Kelam'dır (Söz).

Kuşakların Hıristiyan hayatı tamamen sözlü, insan tarafından yazıya dökülmüş olan, bir geleneği takip eden, maddi bir kalıcılığı olmayan bir tanrısal vahiye dayanır. Ruh canlandırır, harf öldürür.

Kilise, geleneği yaşatan bedendir; kelamın can bulduğu bedendir *(!)*. Protestanların yazıları nereden geliyor?

Protestanlık, yazıya kölelikle, iman hayatını buharlaştıran akılcılık arasında bocalar. Katolik Kilisesi yok olsa protestan mezhepleri ortadan kaybolurdu ama bunlar ortadan kaybolacak olsa Kilise yok olmazdı.

Protestanlığın bütün döngüsünü baştan aşağı gözden geçirmesi gerekir: Her tür manevi hayatı öldüren akılcılığa varıp kendini kaybetmeli ki, içinden çıktığı imana geri dönebilsin.

Özgürlük! Özgürlük! Bir protestan acaba hiç Katolik sofilerinin özgürlüğüne erişmiş midir? Protestanlar ya yazıya köle olmuşlar ya da mantığın nihilizmi içine düşmüşlerdir.

*

Üstüninsan, *Uebermensch*. Hıristiyan budur. "Göklerdeki Babanız gibi kusursuz olun." Bu üstün insan hikayesinin mucidi bir aptaldır, yeni bir Nabukadnezar'dır. Natüralizm tanrılaştırmayla son bulur, Max Stirner'in *biricik*'iyle, Nietzsche'nin *üstüninsan*'ıyla; nihilizmde son bulur. Bencilik* ve nihilizm sonunda birbirine benzeyen şeylerdir.

Öte yandan, anarşizmde doğal bir özlem vardır: Dışsal yasalardan, öldüren harfden kurtulmak ve maneviyata ve adalete göre yaşamak.

*

* Egotizm.

Babamız

Baba! İsa'nın vahiyi budur zira eski yasada Tanrı, Baba gibi gözükmez. Hıristiyanlığın en belirgin özelliği tanrısal babalıktır: İnsanlar Yaratan'ın çocukları olurlar, sadece yaratıkları değil, çocukları.

Baba! Çocuklarımız desteğimizi ararlar. Çocuk babasına doğru gülümser bir bakış yöneltir ve ondan bir iyilik, yaşama cesareti aşılayacak bir hareket değil basit bir okşayış ister. Evladım bana "Baba!" diye seslendiğinde ona "Ne var?" diyerek yanıt verirsem, pişman olur, ona "Canım!" dememi bekler. Ve bana asılır, bana sarılır, korumamı ve temasımı hissetmekten, beni yanında bilmekten mutlu olduğu için oracıkta oturur. Zaman zaman da, kendisine şefkatle baktığımı görmek için gözlerini benimkilere doğru çevirir. Babamız'la da böyledir: Ondan ne maddi bir refah için iyilik, ne zenginlikler, ne sağlık, ne zevkler, ne şan ve şeref isteriz: Korumasını ve sıcaklığını isteriz; bize manevi olarak bakmasını isteriz, kendimizi kutsal İnayet'i altında hissetmek isteriz.

Sevginin gizemi yüce bir gizem! Sevginin varlığı Tanrı Baba'nın varlığını kanıtlayan şeydir. Sevgi! Çıkarcı veya kâr gözeten bir bağ değil, sevgi; birlikte olmaktan aldığımız saf haz, birbirimizi kardeş hissetmekten, birbirimizi "hissetmekten"

Göklerde olan sen, Babamız. Göklerde, hepimizin üstünde, ortak gökyüzünde, herkes için, bir Baba. Ortak Baba.

*

Ave Maria, gratia plena.

Tanrı, insanlara yayması gereken bütün inayeti Meryem'de toplamıştı, kutsanmış insanlığın simgesinde... Meryem, inayetin muhafızıdır, inayet doludur, *kutsal kâse* ve *tanrısal inayetin anası*'dır. Tanrı, gelecek asırlarda muhtelif inayetlerle insan kuşaklarına bahşedeceği bütün inayeti Meryem'e vermişti ve Meryem de bu inayeti tevazuyla şöyle diyerek kabul etti: "Ben Rab'ın kuluyum; bana dediğin gibi olsun." Bu söz, en yüce itaatin ifadesi, her tür özgürlüğün köküdür. Bu itaatle, Hıristiyan

özgürlüğümüzü fethederiz. *Ben Rab'ın kuluyum; bana dediğin gibi olsun*: Herbirimiz için, Rabba doğru hep birlikte yükselttiğimiz *fiat voluntas tua*'nın bireysel tercümesi budur.

*

İyi yürekli hırsızın itirafında İsa'nın tanrısallığının söylenmeyen itirafı vardır; şöyle der: "Ama İsa yolsuz hiçbir şey yapmadı." Kötü hiçbir şey... Kötü hiçbir şey yapmayan insan Tanrı'dır çünkü sadece Tanrı iyidir, sadece Tanrı hiçbir şeyle karışmaz.

*

"Bize değil, ya Rab, bize değil fakat senin inayetin ve hakikatin uğruna, kendi ismine izzet ver." (Mezmur 115, 1.)

"Tanrı'ya ait olanı Tanrı'ya verin ve sizden olanı sadece kendinize mal edin. İnayetleri için Tanrı'yı ululayın ve kabul edin ki sadece günah size ait olduğu için, sizin payınıza düşen de sadece günahın çilesidir." *(İmitation*, II, x, 3.)

Ebedi hayata ve bütünsel varlığa* ermek için, bizi mahveden bu hiçlikte kaybolmamız lazımdır. Kendimizi yok ederek –ve sadece bu yolla- hakikatin bütünlüğünü iman yoluyla yeniden keşfedeceğiz.

Akılcı insan felsefesinin en zorlu uçuşunda, hegelci idealizmde, saf Varlık'ın saf Hiçlik'le özdeşleştiği varsayımından yola çıkılır: Bu, akılcı nihilizmdir.

*

Peder Antonio'dan:**

Çok Kutsal Sakrament*** hakkında insan ne ne söyleyeceğini bilebiliyor, ne de neyi söylememesi gerektiğini; ne nere-

* Miguel de Unamuno'nun serlo todo'su.

** Söz konusu, Peder Antonio Vicent olabilir: Katalan Cizvit (1837-1902), kutsal Metin ve İbranice profesörü, sonra Valensiya'da biyoloji ve sosyoloji... 1865'ten itibaren, kendini tamamen İspanyol işçilerinin davasına adadı. Savunmalarını örgütlemek için, bütün ülkede birkaç yüz Katolik cemiyet kurdu. Birçok eserin yazarıdır, özellikle: Socialismo y anarquismo (1893).

*** Bizde en bilinen yanı şarap-ekmek ayini olan tören.

den başlayacağını, ne nerede bitireceğini çünkü ondaki her şey yüce.

*

Paskalya pazartesisi.

"Ve birbirine dediler: O, yolda bizimle konuşurken, kitapları bize açarken, içimizde yüreğimiz yanmıyor muydu?" (Luka 24, 32.)

Onu tanıyıp inanmaları için ekmeği paylaşması gerekti.

Mümkündür ki, kusursuz imanı sadece ayinler versin; gerisi bir iman özlemi, bir inanma isteği olsun ve sadece ayinle inanmağın inayetine erilebilsin.

*

İmanı ussallaştırmak. Kendimi imanın kölesi değil, efendisi kılmak istedim ve bu nedenle köleliğe vardım. İsa'daki özgürlüğe varmak yerine...

Meryem, Hıristiyan yaşamının mihenk taşı gibidir. Rabba ulaşmak için müminlerin duaları ve insanların üstüne yayılmak için Rabbin inayetleri onda toplanır. O, güçlü bir manevi mercek gibidir: Onun aracılığıyla ve gücü sayesinde Tanrı ve insanlık birbirine bağlanmış olur.

*

Sürekli bir gerilim beni zihinsel olarak geviş getirmeye itiyor. İçebakışla dolu bir hayata, ruhumun içinde bir köstebek gibi sürekli kazınmaya... Hayatı seyrediyor olsam, bu, aşırıya kaçmama ve belki de zarar görmeme neden olabilirdi. Etkin bir yazar hayatı geliştirmeliyim, kalemimi İsa için bir savaş silahı yapmalıyım.

Manastırı düşlediğim bir zaman oldu ama Tanrı beni bu fikirden caydırdı. Kutlu olsun! Dediğin gibi olsun!

*

İsa gelecek günahlar için acı çekti ve bedel ödedi. Günahın geriye işleyen bir etkisi vardır, ebediyette işlendiği için. Zamana bağlı çile ve ebedi çile. Peki bu acılar nerede ele alınıp değerlendiriliyor? Efkaristiya.*

* Aşai Rabbani, de deniyor.

Beşinci neşe dolu gizem: Tapınakta kaybedilip bulunan Çocuk.

Tapınakta ve öğretmenlere ders verirken: Meryem kaybolan oğlu İsa'yı bu halde buldu. Eğer kendi bahtsızlığımıza, İsa'yı kaybettiysek, tapınakta aramalıyız, boş tartışmalarda değil. Ve onu çocuk haliyle aramalıyız, basit ve mütevazı haliyle.

*

Leopoldo'dan* bir mektup aldım. Söylediğine bakılırsa benim yüzümden kudurmuşlar. Yeniden doğuşumu Madrid'de bir kürsü istememe, tanınmaya ve hep ışıklar altında olmaya çalışmama, daha çok okuyucu istememe, başarısızlıklar yaşamama bağlıyorlarmış.

Erquiza neredeyse bir anda öldü. Nasıl ölmüş olabilir?

En hazin yanı, Navarro'yla Torres'in attığım adımı aşırı bir duygusallık olarak görüp bundan üzüntü duymaları. Aşırılık duyguda kendine yer bulur mu? Aşırılığın zararlı olduğu yer mantıktır.

Tanrı'ya şükür, hakkımda söylenen her şeyi duymuyorum. Ve birilerinin küfürlerinin yanında, diğerlerinin, özellikle de beni gerçekten sevenlerin neşesi var.

Her zamankinden daha çok, şimdi, gülünç düşmekten kaçınmalıyım.

Leopoldo kutsal perşembenin benim hakkımda en çok konuşulan gün olduğunu söylüyor; bir zamanlar saçma sapan şeyler anlattığım masada... Bu sırada bense Alcala'da her şeyden habersiz, sukunet içindeydim. İşitilen küfürle bize kadar gelmeyen küfür arasında ne fark var? Duymasak söylenmemiş gibi olacak hakaretler yüzünden endişelenip karalar bağlamak niye? Hazin olan bir şey varsa, o da, bu şahısların kötü tutkularını koyuvermiş olmaları.

*

* Bu kişinin adı, sonraki sayfalarda birçok kez geçiyor. Görünüşe bakılırsa, söz konusu olan, Unamuno'nun yakın bir arkadaşlık kurduğu Leopoldo Guitiérrez adında birisi. O derece ki Günlükler'i ona emanet etmiş.

"Doğrusu ve doğrusu sana derim: Bir kimse yukarıdan doğmadıkça, Allah'ın krallığını göremez."

"Doğrusu ve doğrusu sana derim: Bir kimse sudan ve Ruh'dan doğmadıkça, Allah'ın krallığına giremez." (Yuhanna 3, 3. 5.)

Yeniden doğmak gerek. Bu kadar yıl boyunca iyi olduğumu gerçekten hissetmedim (düşünmedim, fark etmedim); sadece iyi olmayı düşledim. İyi olmak gerek. "Sadece Tanrı iyidir" (Matta 19, 17). Ama İsa göklerdeki Babamız gibi kusursuz olmamızı da söylüyor. İyi olmayı istemek, bunu sürekli ve güçlü bir şekilde istemek, böyle olmaya çabalamak: İşte bizim eserimiz. Gerisi tamamen, İsa aracılığıyla bizi kendi çocukları yapmış olan Tanrı'nın inayetinin eseri.

*

Büyük bir kuraklığın içindeyim. İçimde ne beni o büyük daralmalara gark eden dehşetli ölüm korkusunu uyandırmayı başarabiliyorum, ne de D. J. J. bana koroda "belki de yol budur" dediği zaman döktüğüm gözyaşlarını... Ne kutsal cumartesinin akşamındaki mücadeleyi ne de Chamartin'den dönerken arabadaki kaygılı halimi... Bu ziyaretçiler ben onları aradığım zaman bana gelmiyor, Sen beni ziyaret edip sınamak istediğinde geliyor.

Bunu bile, sahip olmak istemediğim bir sükunetle yazıyorum.

Ama her şeyden önce sadelik ve saflık: Yükselmemiz için gereken iki kanat. Ne komedya ne yanılsama ne de hastalıklı ve sahte çağrışımlar yaratacak bilinç halleri yaratacak aşırı heyecan... En iyisi kendini bırakmak...

İşaretler bekliyoruz, sanki bu işaretleri beklemek en bariz işaret değilmiş gibi...

Bu ilk kaygı sırasında, Rab "yeniden doğuşum"un başlangıcını diğerlerine görünür kıldı ve havadis beni tanıyanlar arasında yayıldı. Böylece O beni görevime zincirliyor. Ve şimdi de düşman bütün bunları bırakmamı öneriyor, her şeyi geçici bir

beyin zafiyeti yerine koymamı ve madem ki benim için hiçbir şeyin önemi yok, bunlar hakkında söylenecek şeylere katlanmamı öneriyor. Boş izzet, tevazunun peçesi altında saklanıyor. Mantıkla, sadece şöhret peşinde olduğum ve krizlerimi göstermenin kendini beğenmişlik olduğu söylenebilir.

Bu durağanlığın içinde, durgun değilim. Sükunetin içindeyken hareket istiyorum, hoş bu istek de sakin bir istek. Bu, Tanrı'nın İyiliği'nin en büyük kanıtı.

İkinci Defter

"Ne söyleyeceğim, ben ki baştan aşağı suç ve karmaşayla kaplıyım?"

"Söyleyeceğim bir tek şu var: Günah işledim, ya Rab, günah işledim; bana acıyın, beni affedin."

"Acımı dışa vurmam için bana biraz zaman bırakın, ölümün gölgesinin kapladığı karanlıklar toprağına gitmeden önce..." (*İmitation*, K. III, K. II, 3.)

*

Dünyada yaşamak zorundayım ve dünyada İncil'deki kusursuzluğa erişmek mümkün değil mi? Niyet ve arzu kusursuzluğu. Bekaret tam anlamıyla Hıristiyanlık'a özgü erdemdir (Harnack, II).* Kadına, sanki sahip olunmamış gibi sahip olmak gerekir; zenginliklere de aynı şekilde.

Keşişlerdeki, bu ayrı varlıklardaki mücerretlik ve fakirlik uygulaması, gerçekten de, Hıristiyanlık'a bu erdemlerin değerini harfiyen değil, manen uygulamayı öğreten şeydir. Erdemin ruhunu korumak için buna harfiyen uyarak yaşayan kimse olmasaydı, bu erdem sonunda kaybolurdu.

İsa bizden kendisini taklit etmemizi istedi ve kim bir İsa olduğunu sanmaya cüret edebilir, Tanrı'dan Tanrı ve ışıktan ışık?

* Adolf von Harnack (1851-1930), Luther'ci Alman ilahiyatçı. Leipzig, Giessen, Marbourg ve nihayet Berlin'de ders verdi. En önemli eserleri arasında sayılması gerekenler *Dogmaların Tarihi* ve *Hıristiyanlık'ın Özü*'dür.

Yarış atının yarıştan başka bir şeye yaramadığı söylenebilir ama melezlemeler sayesinde, ava yatkın kusursuz atlar verir ve ırkın saflığını muhafaza eder. 'Ruh' insanları, manevi melezlemeleriyle Hıristiyanlık'ın saflığını muhafaza ederler. Monarşizm 3. ve 4. yüzyıllarda Hıristiyanlık'ın putataparların boş itikatına düşmesine engel olmuştur. (Harnack, II, 9.)

Harfiyen ve manen mücerret olarak yaşayan insanlar olduğunu göz önüne alırsak, bunun ruhunu korumamış olmaktan ötürü utanç duymalıyız; biz ki harfiyen bağlı değiliz.

*

"Doğrusu size derim: Kim Allah'ın krallığını çocuk gibi kabul etmezse, ona asla giremez." (Markos 10, 15)

Bu krallığı o (Meryem) sadelikle, bir çocuk gibi, psikolojinin sayıklamaları olmadan kabul eder. Aynı İsa'nın, sünnet için tapınağa gittiği gibi, tevazuyla, yasaya boyun eğerek... Ayine böyle yaklaşmalıyım. Ama sakramente inanmadan, kendini yasaya kurban ederek, efkaristiyayı kutsal bir simge gibi kabul ederek ayine gitmek günah olmaz mı? En kurnaz kibirin meyvesi olmaz mı? İtaatın tevazuu ne cismani itaatla yetinir ne iradenin itaatıyla: Ruhun itaatını ister. Yasaya, halkın inandığı gibi inanacak kadar itaat etmemeliyim: Böylesi ruh değil, yalan birlikteliği olurdu. İnanmanın da ötesinde, inanmak istiyorum.

Bu sakramentle ilgili, henüz görüşüme kapalı olan bir imana sahip olmayayım? Sakramenti kabul ettiğimde bana ifşa edilecek olan bir imana?

Göksel ziyareti tevazu ve sabırla bekle çünkü Tanrı sana cömert bir teselli bahşedebilir.

En kötü kibir, peçeli, gizli, kilit altında tutulan kibir, beni bütün dışsalı kabul etmeye iten; sadık halkın yerine getirdiği her şeyi *yerine getirmeye*, amentüsüne uymaya, onunla birlikte terennüm etmeye; ama bu amentüyü bir simge gibi kabul ederek daha yüksek sandığım bir şekilde yorumlama hakkını kendimde görmeye; derin tasavvufda daha derin bir anlam

arayarak yerine getirmeye iten bir kibirdir... Daha yasaya sahip değilim ve ruhu istiyorum.

Tanrı'nın krallığını bir çocuk gibi kabul etmeye huysuzca ayak diriyorum.

*

Ölüme dair.

Gece uyanıp da elimin uyuştuğunu fark ettiğimde, hüzün. Aceleyle hareket ettiriyor ve dokunuyorum, merak içinde ölü ve kurumuş olup olmadığını ve bu el aracılığıyla ölümün beni ele geçirmeye başlayıp başlamadığını anlamaya çalışıyorum.

Kalp çarpıntıları içinde uyandığım o gecenin dehşeti.

Yoğunluk sayesinde ölümsüz olmakla ilgili -eskiden aklıma gelen- bir delilik. Bazıları belirli bir zamanda başkalarına göre daha çok yaşarlar. Birisi dört yılda, bir diğerinin yirmi yılda yaşadığından daha çeşitli bir hayat yaşar. Böyle böyle, kısıtlı bir zamanda bir yoğunluk sonsuzluğu yaşamak başarılabilir çünkü sonsuz parçalardan oluştuğu ölçüde her uzantı sonsuzdur. Evet ama, eğretilemeyi izlersek, hiçlik açısından da sonsuzdur, sonsuz sayıda sıfıra sahiptir. Boşların boşu. Bu değişiklikte ve çeşitlilikte değil, imanın ve inayetin hareketsizliğindedir hayatın ebediyeti.

Ve gece uyanıp da kendimize şöyle dediğimizde: "Hayatta mıyım yoksa çoktan öldüm mü? Ve bundan sonraki varlığım şimdiki gibi, ebediyete kadar burada ve bu şekilde olduğu gibi yatarak, kendimle ve düşüncelerimle birlikte yalnız mı geçecek daima, daima, daima?"... bu konuda ne düşünmeli? Başka bir cehennemin ne yararı var? Zira, herhangi bir adamı, yaşamının herhangi bir anında ele alın –en mutlu sandığı anında- ve onu bu anın ebedi olacağına ve daima süreceğine inandırın... bu an durmayagörsün, adam orada cehennemi görecektir.

Zamanı durdurabilmek ve zamanın akışının geçici bir anını dondurabilmek bazen büyük bir teselli olabilir ama bu te-

selli sonsuza kadar uzayacak olsa, sonunda en büyük sıkıntımız olurdu.

Geri dönülmez ölüm anından söz ederken Louis de Grenade usta şöyle yazar: "Geriye dönmek imkansız, ileri gitmek dayanılmaz, olduğun gibi kalmana da izin yok. Peki ne yapacaksın?"

Zamanın gizemi ne korkunç! Ne zaman, geri döndürülmez ve tamir olmaz zamandan bağımsız olacağız?

Şayet bir anda, sağlığımız iyi olduğu halde kör olmaya başladığımızı fark etseydik, nesneler gözümüzden silinse, karanlıklar ilerlese dehşete kapılmaz mıydık?... Peki ya ölümün kör olmakla ne ilgisi var? Şöyle ki, kendi sönüşünü algılayan zihin de yavaş yavaş sönecek ve bu sönüşü gittikçe daha az algılayacaktır. O zaman, zihnimizin algılamaktaki gittikçe artan yetersizliğini, sonun kesin işaretini gören ve umutsuzluğa kapılan bizler; direnmek isteyeceğiz, uykuya yenik düşenin buna hakim olmaya çalışıp gözlerini açması gibi. Kim ki uykuyla mücadeleyi deneyimlemiştir, ölümle mücadeleyi göz ucuyla da olsa görmüş sayılır. Konuşmak istemek ama konuşamamak, kalkmak istemek ama bacaklarına söz geçirememek; acıya hakim olmak için güçlü olmak istemek ve yeterli gücünün olmadığını hissetmek.

Ölüm döşeğindeki baygın birisini görmek, konuşmayan, bir uzvunu dahi oynatmayan, nefes almaktan başka yaşam belirtisi göstermeyen bir hastayı görmek... Nereden bileceksin içinde korkunç savaşlar vermediğini? bunu söyleyememekten acı duyduğunu ya da söylemek için yeterli gücü olmadığını nereden bileceksin? Zira, ömrü tükenmiş bir bedenin içinde yalnız kaldıkları için duygularının ve düşüncelerinin kendilerini ifade etmek için yeterli güçleri olmasa da, güneş söndüğünde yıldızların gökyüzünü doldurması gibi, bunların da bu bedeni tamamen doldurması mümkündür. Tanıklar son dakikada ne olduğunu bilmiyorlar ve bu son dakika biricik olduğu ve hiçkimse bunu anlatmak için geri dönmediğine göre, hiçbir şey bilmiyoruz. Deneyimi olmayan biricik şey. Sadece

bir kez ölünür. Peki bu biricik eylem için yaşamaya değmez mi? Ölmek için yaşamaya?

Bu konuda düşünmemek gerek, denir: Ölüm hakkında düşünmeye başlarsak, hayat çekilmez hale gelir. Bence pekala düşünmek gerekir zira devanın temel kuralı hastalığı tanımaktır (ve ölüm insanın hastalığıdır), ölümü tanımak, buna çare bulmanın kuralıdır. Bugün çalışmalarımı felç eden ve beni hüzün ve güçsüzlüğe iten bu ölüm düşüncesi, beni ruhumun bekası için –faniler arasında adımı ölümsüzleştirmek için değil- çalışmaya iten bir düşünce olduğunda, iyileşmiş olacağım.

*

"Siz ki, birbirinizden izzet kabul eder, ve bir olan Allah'tan gelen izzeti aramazsınız, nasıl iman edebilirsiniz?" (Yuhanna 5, 44.)

Dünyevi rüyada hiçbir şey karşılıklı övgü panayırından başka bir şey değildir: İzzet almak için izzet vermek ve şu veya bu kişiyi ölümsüz ilan etmek.

Değişimimi öğrendikten sonra bazıları dedi ki: "Geçer: Zihinsel yorgunluğun etkisinden başka bir şey değil, fazla çalışmaktan." Sonunda ben de inandım.

Festus da Pavlus'a dedi ki (Resullerin işleri 26, 24): "Çıldırıyorsun Pavlus, çok okumak seni çılgın ediyor." Fakat Pavlus dedi: "Çıldırmıyorum, devletli Festus, ancak hakikat ve aklı selim sözleri söylüyorum." Ve eğer çılgın olsam, bu İsa'nın kutsal çılgınlığı gibi olurdu. Keşke bu çılgınlığa yakalansam!

*

Ölüm hakkında.

Önümüzdeki elli yıl içindeki herhangi bir günde dünyanın sonunun geleceği ilan edilse zihinlerimiz ne hale düşerdi kimbilir? İşte herbirimiz için ölüm dünyanın sonu. Güneş bizim için o zaman kararacak, bütün g=ürültüler boğulacak ve bizim için her şey hiçlikte eriyip gidecek.

Tasavvuf eserlerine, tasavvufla ilgili spekülasyonlara ve çileci sapmalara duyulan belirli bir merak var ki, uğursuz bir belirtidir. Lanetli anlıkçılığın* kalıntısıdır bu. Tasavvufa, çilecilikten geçmeden ve çilecilik bedeli ödenmeden erişilemez. Çilecilikten geçemediysek, içinde kalmalıyız: Tevazu mecbur kılıyor. Bir diğer şey de tasavvufu bir merak konusu gibi ele almaktır.

Akılcılığın ideal insanı otomat insandır, çevresindeki ortama kusursuz şekilde uyum sağlamıştır. Bütün hareketleri refleksdir ve içsel, ruhsal süreci ve dışsal veya kozmik süreci arasında hiçbir temas olmadığı için, bilinç de yoktur.

Duygu, aşk, irade bilinç halleridir, temsili anlardır, düşüncedir.

Doğal din, yaradancılık,** vahdeti vücutçuluk,*** bizi batıl itikata veya "estetikçi" fetişizme götürürdü. Tanrısal ve insani olan arasındaki birlik bir kez kırılıp da Tanrı anlıksallaştırılsa, Tanrı'yla canlı bir ruh birliği gerekliliği kendini gösterirdi.

Harnack, II, 18'e bakınız. Yaradancılık dönemleri batıl itikat dönemleridir.

Tarihsel Akılcılık (Renan) İsa'nın sadece insanlığını görme eğilimi gösterir; iyi, kusursuz, dahi (hepsinin en büyüğü) bir insan ama fark etmez ki iyi ve kusursuz bir insan Tanrı'dır. Ve idealist akılcılık İsa'yı eflatuncu veya İskenderiyeli bir Kelam'a indirger, saf bir kavrama.

Yalnızca basit iman iki ucu birleştirir ve tarihsel Yoşua'da tanrısal İsa'yı görür, Kurtarıcı'yı, Kelam'ı. Hararetle, hayalimizde kutsal Çile'yi canlandırmamız gerekir. Yukarıda, izzet'in içinde her şey Oğul'a tabi olacağına göre, Oğul da Baba'ya boyun eğecek ve o her şeyi tabi kılacak ve her şey Tan-

* Entelektüalizm.
** Deizm.
*** Panteizm.

rı'da olacak. Vahdeti vücutçuluk Tanrı'ya duyulan güçlü bir hasretin işaretidir, kötü yola sapmış izzet arzusudur.

Tanrılar gibi olacaksınız. Şeytan ilk ebeveynimizi böyle denedi. Tanrı olmak: İnsanın utkusu budur. Ve Tanrı, Oğlu'nun olduğu gibi, nasıl çocukları olmamız gerektiğini bize öğretmek için kendini insan yaptı –ki Oğlu da bizden babası gibi kusursuz olmamızı istedi.

Sadece İsa aracılığıyla ve ondan faydalanarak Tanrı Baba'yı düşünebilir ve sevebiliriz, onu Baba gibi düşünebilir ve sevebiliriz.

İsa'yı *"Tanrı'ya kıyasla"* düşünmeliyiz ve Tanrı'yı da *"İsa'nın içinde gibi"* kavramalıyız (Athanasius).

Birisinin Tanrı'ya inanıştan Hıristiyanlık'a meyletmiş olması kuşkuludur; ama birden fazlası İsa'ya inanıştan Tanrı'ya doğru gitmiştir (Yuhanna 12, 44). Ben de birçok ateistin İsa aracılığıyla Tanrı'ya gittiğini sanıyorum (Bakınız: Yuhanna 7, 19; 14, 6-7). İncil'i okumak, özellikle de büyük üzüntü anlarında, bütün kozmolojik, ilahiyatçı ve ahlaksal kanıttan daha çok şey göstermiştir.

"Tanrı'nın emirlerinin doğru ve emin yolunda yürümek için zor sorular yolunu bırakan basitliğe ne mutlu."

"Birçokları anlaşılmaz olanı derinleştirmek isterken dindarlığı kaybettiler."

"Sizden aşağıda olanı anlamazsanız, sizden yukarıda olanı nasıl anlayacaksınız?"

"Tevazuyla Tanrı'ya teslim olun, mantığınızı imanın boyunduruğu altına alın ve size yararlı veya gerekli olduğunda bilimin ışığı size gelecektir." (İmitation, IV, XVIII.)

Psikolojide yaygın bir görüş, düşüncenin eylemin başlangıcı olduğu, yarım kalmış ya da indirgenmiş bir eylem olduğudur. Gerçekten de, bilinçte bir boşluk hali oluşursa (hipnotik düş), basit bir çağrıştırıcı düşünce, bir karşı çıkanla karşılaşmadığı zaman eyleme ulaşır. Fikir güçtür, harekete geçirendir; fikir, indirgenmiş ve içselleştirilmiş bir yansımadır.

Bir şey hakkında düşünmeye başlandığında, buna uymaya ve bunu gerçekleştirmeye başlanır. Ama yasaklama gelir: Bütünsel zihnin dışarıdan çağrıştırılan bir düşünceye tepkisi.

Böylece, kötü düşünceleri günah olarak mahkum etmenin ne kadar bilgece olduğu görülüyor. Düşüncesinde kötü bir hareket yapmayı canlandıran kişi, bu düşüncenin çabucak zihnine kazınmasını sağlar, kötücül bir tümör gibi içinde yayılmasını, kendisine karşı koyanı kemirmesini... Ve böylelikle, diğer sabit fikirler tarafından desteklenen bir sabit fikir, diğer düşüncelere kendi rengini bulaştırarak, onları zehirleyerek ve kendi çevresinde toplayarak yarattığı bir sistem sayesinde, eyleme ulaşır.

Buradan ayrıca görüyoruz ki yaşamdaki tevazuun, hareket ve duygulardaki tevazuun kökü iç tevazudur, ruhun ve aklın tevazuu, aklın boyun eğmesi, iman. Kim ki mantığını aşağılar, gerçekte tek mütevazı odur.

*

Quasimodo Pazar'ı,* 25 Nisan.

Cemaatle manastır ayini. Papazın bunaltıcı vaazı: "Çok kişi kiliseye giderek Tanrı'ya iyilikte bulunduklarını sanıyor oysa ki Tanrı'nın bize ihtiyacı yoktur ama bizim O'na ihtiyacımız vardır."

Bir şahsiyet olduğumu hayal etmek? Kilise'de gürültü koparmaya yönelik bir varlık mıyım ben ve dine dönmem örnek görevi mi görecek? Bunlar da ne demek oluyor? Kibir ne çok kisve altında kendini gösteriyor!

*

İsa Mesih'in toplumsal hükümdarlığı. Genellikle parti bayrağı görevi görür, korumacılık, vb gibi şeylerle birlikte...

"İsa da, onların kendisini kral yapmak için gelip zorla kapmak üzere olduklarını anlayarak gene yalnız başına dağa çekildi." (Yuhanna 6, 15.)

* Paskalya'dan 7 gün sonraki, Paskalya'yı bitiren Pazar günü.

"Krallığım bu dünyadan değildir." (Bkz: Yuhanna 18, 2-8.)

*

İradesizlikten muzdaribim; dışsal bir heyecan olmadan çalışmaya başlamayı bilmiyorum ve tek çarem de bu heyecanı yaratmaya çalışmak. Bazen ciddi bir hastalığı, bir kazayı ya da beni ölümün eşiğine getirerek günah çıkarmak zorunda bırakacak ve bu durumu dağıtacak, sıkıntılı bir durumu arzu etmek gibi delice bir düşünceye kapılıyorum. Hangi aydın ve bilimle beslenmiş kişinin imanı var?

*

Cehennem. Hiçliğin uyandırdığı bu dehşet yoksa bir uyarı olmasın? Kendi hiçliğiyle yalnız başına geçecek, yalnızlık dolu bir ebediyet hiçlikten daha korkunç olmaz mıydı? Madem ki yalnızca kendini düşündün ve yalnızca kendini aradın ve kendini evrenin merkezi yerine koydun, sonsuza kadar kendinle olacaksın, sadece kendinle, kendi iç dünyanla... Dışardaki dünya senin duyularından silinecek; böylece, çok yakında kendi hiçliğinle dolu olacaksın ve sana sonsuza kadar eşlik etmek için de yanında kendi hiçliğin olacak.

*

Anlıkçılık korkunç bir hastalık. Ne olduğunu bilmeden sakin sakin birlikte yaşadığımız için de daha korkunç. Delilik veya gerizekalılık kadar korkunç, ki ne delinin, ne de gerizekalının acı çekmediğini söylerler çünkü hastalıklarının farkında değildirler ve hatta mutlu olarak yaşayabilirler. Raimundin* gülmekten başka bir şey yapmıyor.

*

Denifle'in** kitabı bugün geldi. Kısa bir süre sonra bibliyografyada notlar almaya başladım. Kitap için kitap! Lanetli

* Raimundin don Miguel'in oğullarından biriydi. Hidrosefali illetiyle yaşadı ve 1902'de, yedi yaşındayken öldü. Hastalığı ve sürekli bilinçsizlik hali, babasının dini krizinde belirleyici bir rol oynamışa benziyor.
** Joseph Denifle (1844-1905). Alman bir dominiken olup Henri Suso (14.

merak. Bu kuraklığın devası yok, her şeyde merakım önce geliyor, tasavvufu düşündüğümde sadece yeni bir merak alanı görüyorum.

Kimin söylediğine değil, ne söylediğine bak. Derin bilgilerin araştırıldığı bir kitap bulduğumu sanırken, bir sofu kitabına denk geldim. Pişmanlığı, hissedemiyorsam, tanımlamak ne işime yarayacak?

Bana sofi, denmesi gururumu okşadı: Gerçekten de, tasavvufun maneviyatın bir üst derecesi olduğunu sanıyordum, felsefeden başka bir şey olduğunu (felsefenin de bilimden üstün olduğu gibi). Ve gerekli olan, iyi olmak.

Bu yeni-gizemcilik, kibirlilerin, avarelerin, hazcıların ve sarhoşların bu sahte gizemciliğinin bana öyle zararı dokunuyor ki! İyi olmak gerek.

*

En önemsiz olay, duyabileceğim en masum söz, birkaç cümlenin keşfi, oğlumun söyledikleri, her şey bana uyarı ve simge ve anlamı gizli şeyler gibi geliyor: Her şeyi ruh halime göre yorumluyorum. Bu şekilde devam edersem batıl itikata düşeceğim. Çanlar her çaldığında beni çağırdıklarını sanıyorum. Gördüğüm her din görevlisi bana yaklaşıp neler olduğunu soracakmış gibi geliyor.

Ruh halimi herkese göstermek için büyük bir arzu... Herhangi birisine içimi dökmekle ilgili büyük bir rahatlık... Ama bunları Kilise'nin istediği gibi yapmayı düşündüğüm anda, inanılmaz bir kuraklık ve umursamazlık...

*

Tanrı'nın varlığının kanıtlarının eleştirisini yazmaya girişmiştim. Mutlak bir olaycılık kullanmaya meyilliydim. Madde

yüzyıldaki meşhur sofinin adını almıştı) mahlasıyla tanınıyordu. Luther ve Luthercilik adlı eseri özellikle Almanya'da, reformcuya yönelttiği saldırıların şiddeti yüzünden başarı elde etti. Bundan önce, 14. yüzyıl Renancı sofilerle ilgilenmiş ve 1873 yılında, Unamuno'nun Günlükler'inde birçok kez alıntı yaptığı eseri yayımlamıştı: Das geistliche Leben, ein Blumenlese aus den deutschen Mystikern des XIV. Jahrhunderts.

ve hareket söz konusu olduğundaysa, hareket eden nesnenin, hareketlerinin toplamından oluştuğu varsayımıyla, sadece hareketi kabul etme taraftarıydım. Her tür özdek kayboluyordu.

Büyük gizem bilinçtir ve bu bilinçte bulunan dünyadır.

Bilinç içermeyen nedensellik ilkesi böylece iki olayın basit sonucu oluyor.

*

Büyük bir irade yoksunluğu çekiyorum, hiçbir şeye karar veremiyorum. Birkaç gün önce cemaatin papazına gitmeye karar verdim ve bunu her gün erteliyorum, sokakta onunla yalnız karşılaşıp saati sorma fırsatı bekliyorum, hatta beni görmeye geleceğini hayal ediyorum -ayinden sonra gördüğüne göre. Ne aptallık! Bir şeyde karar kılmayı bilmiyorum, iradem yok. İnayet olmadan, irademiz hiçbir şeydir.

Ben hiçbir şeyim, ben hiçbir şeyim diye düşünüyordum bugün ayinden çıkarken. Ve eve döndüğümde *İmitation*'un III. bölümünü ve sofuluk inayetine nail olmak için şu duayı okumak nasip oldu:

"Gene de Rab, hatırlayınız ki ben hiçbir şey değilim, hiçbir şeyim yok, ben hiçbir şey değilim.

"Sadece siz iyisiniz, doğrusunuz, azizsiniz; her şeye muktedirsiniz, her şeyi verirsiniz, her şeyi doldurursunuz –günahkar olan hariç, ki onu boş bırakırsınız.

"Mağfiretlerinizi anımsayın ve kalbimi inayetinizle doldurun, siz ki hiçbir eserinizin boş kalmasını istemezsiniz.

"Ya Rab, bana iradenizi yerine getirmeyi öğretin."

*

"Ama İsa kötü hiçbir şey yapmadı."

Burada, İsa'nın kusursuz olduğu kabul edilerek Tanrı olduğu ama bir o kadar da insan olduğu kabul ediliyor.

Günah işlemek insani değil, şeytanidir. Bile isteye günah içinde yaşayanlar insan değil ifrittir. Açlık, susuzluk, sıcak, soğuk, acı, mutsuzluk, zulüm görmek, uyku ve yorgunluk, bütün bunlar insanidir. İsa'nın da şahsen çektiği bütün bu şeyler

(bizim için ve bizimle birlikte, hakiki bir insandı o)... Eğer günah insani olsaydı, İsa da günah işlerdi çünkü etten ve kandan gerçek bir insandı ve bilgeliğinde doğru bir insan ve Kutsal-Ruh'da kusursuz bir insan. Ama bu nedenle ebedi hakikatin içindeki ebedi bir Tanrı'ydı, bir günahkar değil. (Denifle, *Das geistliche Leben*, s. 20-21).

"Babanız gibi kusursuz olun" emri bize, sadece bu Baba iyi olduğuna göre, günahın insani değil, şeytani olduğunu öğretir.

İnsan günah işler çünkü düştü ve günah işlediği için ölümün içine düştü. *Yaptıklarıma layık olan cezayı çekiyorum..*

Ve Alman sofi şöyle devam ediyor:

"Günahkarların günahı sevmeleri doğaları nedeniyle değil, şeytani hastalık nedeniyledir ve onlar iblisten beterdir çünkü iblis dönebilse günahın içinde kalmazdı. Ama onlar dönebilirler ve dönmüyorlar! Elbette, günaha eğilim sahibi olunması insanidir zira Adem'in düşüşünden beri insan için bu böyledir ama günah işleyen bunu cüzi iradesiyle yapar ve bu doğal değil, daha ziyade doğaya karşıdır çünkü insan böylelikle asaletini kaybeder."

Birden fazla kez, insanın doğallaştıkça "üstüninsanlaştığını" yazmıştım. Evet, vaftizle ve günah çıkarmayla ilkel doğaya –günahtan önceki doğaya giren insan, "üstüninsanlaşır" Ve insan bu doğayı Mesih'de insanileştirerek aynı zamanda doğaüstüleştirir de. Düşüşten sonra, Yeniden Diriliş aracılığıyla erişilen inayet hali, ilkel masumiyetten daha insani değil midir?

*

Ölüm. Ölüm korkusu bütün bilgeliklerin başıdır (Sirak 1, 14). *Initium sapientiae timor Domini.* Ölüm korkusu, Tanrı korkusudur ya da bunun başlangıcıdır.

"Sonunu hatırlarsan hiçbir zaman günah işlemezsin." (Sirak 7, 36.)

"Üstünde taşıyanın asla hastalanmayacağı ya da yaşlanmayacağı bir otun var olduğunu bilsek, pahalıya satın alırdık. Bu

ot ölümdür. Ölümü her zaman zihninde taşıyan asla günah içinde yaşlanmayacaktır." (Denifle, *Das Geistliche Leben*, s. 32.)

Bir an gelir ki, kafamız sürekli ölüm imgesiyle ya da zihin bunun kavramıyla meşgul olmadığı halde, hatta kafamızdaki ölüm resmi, en derin hayallerimizde bile yer tutmazken, evet, bir an gelir ki ölümün anısı içimizde pıhtılaşır ve artık hep yanımızdadır, bilinçsizce olmasına karşın, hayatla ilgili işlerimize dirilik katar. İşte o zaman dolu dolu ve hakiki anlamıyla hayatın bilincinde olduğumuzu söyleyebiliriz çünkü yaşamak sürekli şekilde ölerek geri çekilmektir.

Geçmişin, bütünüyle, nedir ki? Belleğinin dışında bir yerde var mıdır? Ve belleğin iflas edecek olsa bu geçmişe ne olur?

"Ölümün anısı"ndan söz etmek uygun olur mu? Ölümü hatırladığımız zaman, ölümden uyanırız.

Ölerek yaşıyoruz. Her anda ölüyor ve yeniden doğuyoruz. Ele gelmeyen şimdiki zaman, geçmişin ölümü ve geleceğin doğumunun arasında akıyor. Ve bu doğum da, bizimki gibi, bir ölüm tehlikesidir.

*

Eğer her zaman kendinin hakimi olmak istiyorsan, her zaman Tanrı'nın huzurunda ol. Görülmemek için gözlerini kapayan çocuklar gibi yapma. İtaatsizlik günahını işledikten sonra Adem saklandı.

Eğer imanın hakikatlerinden kuşkuya düşer de kendi kendine hakikat nedir? diye soracak olursan, İsa'yı teslim etmeye karar verdiğinde Pilatus'un sorduğu sorunun bu olduğunu hatırla.

*

Çarşamba 28 Nisan.

Yuhanna İncili'nin 9. babı okundu. Tanrı'ın eserlerinin şahsında ortaya çıkması gereken bir körüm ben.

İsa'm, gözlerimi çamurla ört ve bana elçinin havuzuna git-

meyi, günah çıkarmayı emret, ki gözlerim açık geri döneyim. Bana güç ver çünkü iradem yok.

Ardından sana izzet vermek için derim ki: Evet, insani izzet için dilencilik yapan bendim. İsa çamur yaptı ve bununla gözlerimi örttü ve bana dedi ki: "Elçinin havuzuna git ve yıkan". Oraya gittim ve bir kez yıkandığımda, gördüm.

Tahlil ederek her şeyi toza çevirmiştim. Anlıkçılık çölünü geçişim sırasında, Rab bu tozu çamur yaptı ve gözlerimin üstüne koydu, görmeyi arzu etmem için ve gideyim ve yıkanayım ve göreyim diye.

Sadece kendimle bir hiçim, gerçek hiçliğim. Bende varlık olarak ne varsa, tanrısal, varlık olarak neyim varsa Tanrı'dan. Tanrı beni terk etse kendi hiçliğimi hissederdim ve hiçliğimi böyle sonsuza kadar görmek, sonsuz acı, sonsuz ölüm olurdu...

Zaman zaman, yokmuşuz gibi düşünmek ve hissetmek gerek. Bu dehşetten Tanrı korkusu ve umut, çıkarılıyor.

Rüyama her dönüşümde, geri çekilip geçmiş yıllardaki düşünme ve hissetme şeklime her daldığımda, aklıma şu düşünce geliyor: Yoksa delirdim mi? Bu korkunç bir şey. Şayet rüyama dönsem bu delilik düşüncesi beni izleyecek ve gerçekten deliye dönecekmişim, deli olacakmışım, belki de çoktan olduğum gibi.

*

"Dürüstler", "Carloscular", "melezler", "yeniciler"* vb. Tanrı dünyayı insanların kavgalarına teslim etti.

* 19. yüzyılda büyük muhafazakar cemiyetinde kendini gösteren çeşitli siyasal eğilimlere atıf. Carloscular Carlos Maria İsidra veya varislerinin partizanlığını yapıyorlar, yani mutlak ya da en azından baskın bir kraliyet iktidarı için mücadele veriyorlardı. Bunların içindeki, Candido Nocedal'ın ve gazetesi El siglo futuro'nun desteklediği "dürüstler" İspanyol gelenek-

Ne kadar az merhamet var! Bütün bunlar ruhlara ne de büyük haksızlık ediyor! Eğer içsel insanın reformuna, Mesih'de yenilenmemize kafa yorsak başka türlü olurdu. Enerjilerimizi diğerlerine nasıl muamele edeceğimizi düşünmek ve diğerlerinin nasıl olduğunu, nasıl düşündüklerini, toplumda ilişkilerimizi nasıl yerine oturtmamız gerektiğini düşünmek yerine, evet, bütün bunların yerine bakışlarımızı kendimize çevirsek ve kendi kendimizi incelesek ve hiç durmadan kendi kendimizi geliştirsek, aramızda kendiliğinden doğru ve merhametli ilişkiler ortaya çıkardı. Toplumun hidayete ermesi, ancak bizim hidayete ermemizle mümkün olacak. Kilise, müminler meclisidir: Bunların dışında hiçbir özü yoktur. Hıristiyan toplumuna vahdeti vücutçu bir şahsiyet vermeye kalkıp da, ona bir şey kattığımızı iddia ederek hataya düşmeyelim.

Sokakta, basında ve derneklerde hararetle tartışanların hepsi dua etmek için bir araya geliyor ve ortak bir duada ve ortak bir fedakarlıkta bir araya geliyor. Daha çok dua edip, daha az tartışsınlar! O zaman, duayla daha çok bir araya gelip, tartışmaya daha az zaman ayıracak ve bir anlaşmaya daha çabuk varacaklar.

Toplumu devasa bir manastıra, ortak hayatı ruhunda yaşatan gerçek bir manastıra –*koinobios*'a dönüştürmek gerek. Ve Hıristiyan'ı da, manastıra çevrilmiş toplumun ortasındaki bir keşiş ve aynı zamanda bir münzevi, bir papaz yapmak lazım. Ruhda itaati, ruhda fakirliği ve ruhda mücerretliği uygulayalım ve birlik ortaya çıkacaktır: Müminlerin ayininin olması gerektiği gibi, Katoliklerin gerçek birliği...

Dirseklerden çok dizleri yıpratmak gerek.

*

Yaptıklarıma layık olan cezayı çekiyorum..

lerini bütünlükleri içinde muhafaza etme görevi üstüne duruyor; "melezler" de adlarından da anlaşılacağı gibi, birkaç liberal ilkeyi kabul etmeye cesaret ederlerken "yeniciler" veya "yeni-Katolikler" ise; Hıristiyan ahlakının ve Roma'nın designata'larının bütün gerekliliklerini İspanya'nın toplumsal ve siyasal yaşamında yerine getirmeyi hayal ediyorlardı.

Hiçliğe, herşeyin ideal yıkımına, her şeyin saf bir olaya indirgenmesine doğru meylettim. Hiçliğimi evrenin merkezi yapmak istedim: Hak ettiğim, her gerçek varlığın hiçliği, ebedi ölüm.

İmitation'u açıyorum (K. III, VIII):

"Tanrım Rab'la konuşacağım, kül ve tozdan başka bir şey olmamama rağmen."

Ben tozum ve Rab, merhameti içinde, gözlerimi yıkamak isteyeyim ve göreyim diye bu tozdan oluşturduğu çamuru üstlerine koydu.

"Ama eğer alçalırsam, eğer kendimi yok edersem, kendimi her tür özsaygıdan yoksun bırakırsam ve oluşturulduğum tozun içine girersem, inayetiniz benim yanıma gelecektir ve ışığınız yüreğimin yakınında olacaktır. O zaman kendimle ilgili tasarlayabileceğim her tür özsaygı duygusu, en küçüğü bile, hiçliğimin uçurumunda sonsuza kadar kaybolacaktır."

Hiçliğimi nasıl yok edeceğim ve İnayetin sayesinde, İzzetin'in varlığına nasıl ulaşacağım? Senin önünde kendimi yok ederek, ey tam ve kusursuz Varlık.

Ölüm hakkında. Belirsiz Hıristiyanlık. Dinsellik.

Hiçliğimiz hakkında. Ahlak, sanat ve din. İnayet hakkında. Kabuk. Kölelik.

*

29 Nisan Perşembe.

Yuhanna İncili'nin 10. bölümü.

Günah çıkarmaya gitmek ve mümin halkla ayine katılmak. Bunun dışındaki her tür deneme Tanrı'nın Kilisesi'ne kapıdan başka bir yerden girmek anlamına gelir: Hırsız ve haydut işi.

Dışsal olarak onlar gibi yaşamak, fedakarlıklarına ve duala-

rına katılmak ve içten içe ayrı bir krallık oluşturmak ve kapıdan girmemek ne anlama geliyor?

Ya Rab, elçinin havuzunda gidip yıkanabilmem için bana güç ver.

*

Ve yabancının ardınca gitmezler, fakat ondan kaçarlar; çünkü yabancıların sesini tanımazlar (Yuhanna 10, 5).

*

Ruhumu niye öldürecekmişim? Diğerlerinin nezdinde kendimi mantıklı ve tutarlı göstermek için neden ruhumun özlemlerini boğacakmışım?

Diğerlerinin hakkımızda oluşturdukları fikrin kölesi olarak yaşamak ne korkunç bir kölelik! Boş izzetin köleliği ne korkunç bir kölelik!

Bir değişiklik, diyecek diğerleri. Hayır, bir ilerleme. Hesap vermem gerekenler onlar değil, kendim. Özgürlük, özgürlük, özgürlük.

Tanrı beni çağırdı: Onu dinlemeliyim. Diğerlerinin bu çağrıyı anlamamasının ne önemi var? Onların kölesi gibi mi yaşamam gerekiyor?

İnsan, diğerlerinin kendi hakkında edindikleri izlenimle değil, kendisinin gerçekliğinde yaşamalı. Kendi zihnimizde; başkasının fikrinde değil.

*

Yuhanna 11, 4 (30 Nisan Cuma).

Bu sözler* bir umut ışığıdır, hakiki umut.

Bu hastalık ölüm için değil, Tanrı'nın Oğlu ululansın diyedir.

Bu onbirinci bölümü sık sık okumak lazım.

* İsa işittiği zaman, dedi: Bu hastalık ölüm için değil, fakat Allah'ın oğlu bununla taziz olunsun, diye Allah'ın izzeti içindir.

İsa'ya daha çok zulüm edenler ve İsa'nın daha çok azarladıkları o zamanın idealistleri olan Farisiler oldu, etin yeniden dirilişine inanıyorlardı, Sadukiler değil.

İdealizm bitkin düşürür ve pozitivizmden daha kibirlidir.

Kendisini akılcı iman yerine koyan duygusalcılıktan özenle kaçınmak gerekir.

Kaynaşma.

"Senin işlerini bilirim, ne soğuksun ne de sıcak; keşke soğuk ya da sıcak olaydın. Böylece ne sıcak ve ne de soğuk, ılık olduğun için; seni ağzımdan kusacağım." (Vahiy 3, 15-16.)

Kabukları öylesine kalın olup da soğuk görünenler, ruhlarının doğal sıcaklığını baskı altında tutarlar ve bir gün doğal bir çıkış arayan bu sıcaklık artar, kabuğu çatlatır, ısıtır ve hatta yakıcı kılar. Ama sıcaklığın içlerinde çok yavaşça yayılıp, kabuklarını eritmeden ılık tuttuğu insanlar, bu şekilde yıllar ve yıllar boyu yaşarlar, ölüm haricinde hiçbir şey onları yakmaz.

*

Eğer hiçlik beni dehşete düşürüyorsa, kendimde yeni insanı, inayet insanını, varlık insanını geliştirmeye koyulmak için kendi hiçliğimi tanımayı öğrenmeli ve kendi kendimden dehşete düşmeliyim. (Bak: Denifle, 64, son.)

*

Diğerlerinin kötü sözlerinden, saygısız meraklı bakışlarından, şimdiden bildirilmiş yeniden dirilişim hakkındaki yargılarından neden endişe duyacakmışım? Mesih'in kendisi de saygısız araştırmaların ve amaçsız merakın konusuydu; hayatı, kişiliği, öğretisi, sadece boş meraklarının doymak bilmez ateşine atacak odun arayan birçok başıboşun merakını cezbetti. İnsanlar kendileriyle ne kadar da az ilgileniyorlar! Ve kendilerine bahşedilen şu kısacık zamanı yitirmek konusunda ne kadar yaratıcılar!

En kötüsü, yaşlı adamla bağları koparmak zorunda olmak değil. Beni korkutan, bu yeni hayata eskinin ruhunu üflemek; anarşist olduğum gibi Katolik olmak –ve aynı nedenlerle; Katolikliği yayarken kendimi ve Kilise'de bir isim bırakmayı düşünmek. Din değiştirme komedyası, gerçek dönüşü engelliyor. Korkunç bir şey bu.

Sadelik, İsa aşkına, sadelik!

*

Dün akşam, Pepe'de, Peder Faber'in hayatının büyük bir bölümünü okudum. Ne ruh! Ve ne dönme! Katolikliğe saf dini nedenlerle gitmiş.

Din değiştirmeden önce şöyle diyordu: Bir yıl geçmeden ya Katolik olacağım ya da delireceğim. Aynı şeyi söyleyemez miyim?

*

Aniden, iki günden fazla yaşayacak ömrüm kalmadığını öğrenecek olsam, günah çıkarmaya gideceğim kesin. Neden şimdi yapmıyorum?

*

Şu korkunç: Sofuluk ve dindarlık kitapları okuyorum ve alıntılara ek olarak, konu hakkında sadece bibliyografik bilgi biriktiriyorum, merakımı tatmin ediyorum. Bundan arınmaya ihtiyacım var, bu çirkin kitap manyaklığından, ölümcül anlıkçılığın bu saman çöplerinden... Tasavvufu ve çileciliği edebiyatın bir dalı gibi kabul etmek, ruhunu kaybetmek değil midir?

"Edebicilik"* ve estetikçiliğin kendisi de putatapar zihniyetin zehirli çiçekleri.

Büromda, Homeros'un, şu ince zehirli dizelerin –günah dolu dizelerin- eşlik ettiği resmi ne kadar uzun zaman çalışmalarımın başında durdu: Tanrılar, insanların yıkımını kurgu-

* Gerçek içerikten yoksun, göstermelik edebiyat, anlamında kullanılıyor.

lar ve uygular ki gelecek nesillerin şarkısını söyleyecek bir şeyleri olsun! Tanrılar, evet, yani iblisler ama Tanrı, hayır. Evet, iblisler insanların yıkımını kurgular ve uygular ki gelecek nesiller, kaybolanların başarılarının şarkısını söylesin. Ne çok kayboluş kahramanı efsane kahramanı olmuştur, şarkıları söylenen kahramanlar!

Sanat için sanat! Hayat için hayat, dense daha iyi. Hayır. Ölüm için hayat; ebedi hayat için hayat ve ebedi sanat olan din için sanat.

*

"Oğlum, itaatten feragat etmeye çalışan, inayetten feragat eder; ve bir şeye sahip olmaya çalışan herkese ait olanı kaybeder." (Imitation, K. III, XIII, 1.)

Sana ait, senin için, Tanrı'nın halkınınkinden daha ince ve daha derin bir Katoliklik istemek de ne demek oluyor? Bayağı sofuluk ve sıradan alıştırmalar olarak gördüğün şeyi diğerlerine bırakarak en gizli tasavvufa sığınmak ne demek oluyor? Dikkat et, kötü bir merak, yeni duygulanımlarla yüklü bir manevi sefahat seni alıp götürmesin.

Sadelik, Tanrı'm, sadelik! Ve basitler gibi hissetmeyi başarmak için onlar gibi ve onlarla birlikte dua etmeli, onlarla birlikte inanmalıyım. Her şeyi kendin olarak ve ne olduğuna göre alacaksın.

*

Dinsellik, sofuluk aracılığıyla dine götürebilir ama insanı kendi şehveti ve manevi sefahatı içinde uyutan duygusal bir uyuşturucu da olabilir.

Yaşamak gerek, deniyor ve bu en kötü anlamda söyleniyor. Evet yaşamak gerek ama ölmek de gerek. Ve özellikle de yaşayarak ölebilmek için ölerek yaşamak gerek.

"Morir habemos." Ne hayranlık uyandıran bir ifade! Aynı zamanda hem *"moriremos"*, yani *"morir hemos"* (öleceğiz) ve

"tenemos muerte" (bizde ölüm var), *"habemus mori"* veya *"mortem"*.

İnsan ölümle ilgili ne kadar çok düşünürse, hayat için o kadar huzurlu bir sükunete kavuşuyor.

Ölümde yaşamak: Hayata ve ebedi hayata ölmenin yegane yolu bu.

*

Zaman.

Geçmiş geçmiştir. Olan olmuştur. Ne korkunç ifadeler!

Geçmiş geçmiştir: Evet, zamanın kaçaklığı içinde yaşayanlar için, hareket eden bir nesnenin vektörünü, yerkürenin yörüngesini izlediği gibi, zamanın yarışını takip edenler için: Her yeni konuma ulaştıklarında, eski konumlarını kaybederler.

Geçmişi toplayarak yaşamak gerekir, zamanın izini saklayarak, biriktirilen geçmişin üzerinden şimdiki zamanı toplayarak, basit bir işlem gibi değil, gerçek bir ilerleme gibi.

Yöntem? Hak edilmiş olanları sonsuza kadar biriktirmek; bugün dünden daha iyi, kesin olarak daha iyi olduğumuzu ve bugün dünden daha çok, daha *varlık*, daha tanrısal olduğumuzu bilmek.

İyilik yapmak iyi olmakla aynı şey değil. İyilik yapmak yetmez, iyi olmak gerekir. Bugün, gelir kaleminde dünden daha çok iyilik olması yetmez, bugün dün olduğundan daha iyi olman gerekir. Gerçekte, birbirine eklenerek biriktiği halde seni daha iyi kılmayan bu diğer hayır işleri neler? Sende biriken ve seni daha iyi kılmayan hayır işleri boş hayır işidir, gösteriş, caka hayır işidir.

"Amaç araçları haklı kılar", diyor rezil bir atasözü. Dünyanın ahlakı sadece eylemle ilgilenir, etkenle değil. Sorun, bütün eylemlerdeki zararlı yönü bulup çıkarmak: Eğer toplumsal ilerleme birbirlerine pozitif anlamda zarar vermelerini engelliyorsa, varsın insanlar nefret duygularıyla yaşasınlar. İnsanların daha iyi olmalarının önemi yok; önemli olan birbirlerine zarar verememeleri. Bazen kötü davranmak zorunda kalınsa

da, iyi olmak ve iyi davranmak, kötü olmaktan daha iyidir... görünüşte "iyi".

Mümkündür ki bir suçu işlemesinin onu saplantısının zehrinden kurtaracağı bir insan olsun; mümkündür ki, düşmanından intikam alan bir kindar kendine baksın, gerçek anlamda pişmanlık getirsin ve hıncından arınsın. Eğer böyleyse, hayatını bu hıncın içinde tüketerek yaşamasından daha iyidir.

Uygarlıkla birlikte, kötülük dağılıyor, yayılıyor, en küçük hareketlerimizin her birinin içine küçük dozlar halinde sızıyor. Belki daha az suç, daha az cinnetlik günah var ama en küçük hareket genellikle günahla lekelenmiş vaziyette. Daha az cinayet var ama daha çok hor gören ve hınçlı bakış, daha çok aşağılama cümlesi, daha çok kendini beğenmiş hareket var. Kötülük yapmak ne kadar zor olursa, görünen o ki, iyi olmak da o kadar önemli oluyor.

İyi olmak! Burada ne geniş bir düşünme alanı var! İyi olmak! İyi olmak ve kendini tanrısal kılmak zira sadece Tanrı iyidir. Ölüm iyi insanı ortaya çıkarır. Görünüşe göre her zaman iyilik yapan ya da en azından büyük bir kötülük yapmayan ya da onurluca yaşayan bir kimse umutsuzluk içinde ve lanetler okuyarak, dehşete kapılmış halde ve kibirle dolu bir halde ölüyor çünkü iyi bir insan değildi. Ve kötü şeyler yapan, belki suçlar işleyen, Havari'nin dediği gibi, istediği iyiliği değil de istemediği kötülüğü yapan bir başkası güven içinde, pişmanlık getirmiş ve huzurlu şekilde ölüyor çünkü iyi bir insandı.

Son bir içten pişmanlığın günah dolu bir hayatı silmesi bizi niye bu kadar şaşırtıyor? Bu inayete nail olan, iyi olduğu için nail oluyor ve istemediği kötülüğü yaptığı için. Fakat öte taraftan, dünyanın büyük iyiliksever olarak adlandırdıklarından biri, ciddi bir adam, onurlu bir adam, bir Cato kaybolabilir çünkü belki de kötüydü, belki de kötülüğün teşvikiyle (bkz. Faber, *Prog.** 55, sonu), sadece kendini düşünerek iyilik yapan

* Manevi hayatta ruhun gelişmesi (Growth in Holiness, 1854).

kötü bir adamdı. İyiliği, yaparken zevkten dört köşe olmak için yapmak, Tanrı'ya mal etmeden, manevi sefahat için hayır işi yapmak, sonrasında verdiği için övünç duyarak sadaka vermek, çoğu kez kesin olarak kötü şeyler değil midir?

Ahlaki olmak yetmez, dinsel olmak gerekir. İyilik yapmak yetmez, iyi olmak gerekir. Ve iyi olmak, Tanrı'nın önünde alçalmak, Mesih'le bir olmaktır ve onunla birlikte şöyle demektir: Hayır, benim değil, senin iraden, Baba!

Niyetlerimizi arındırmamız gerekir, eylemlerimiz de o zaman saf olacaktır.

Tanrı'nın krallığını ve adaletini arayın ve geri kalan her şey size fazlasıyla verilecektir.

"İman, eserleri haklı kılar" sanıldığından çok daha derin bir ilkedir. Ve şayet, eseri olmayan iman ölü bir imansa, imansız eserler de boş eserlerdir.

Yalnızca iç iyiliği iyi eserleri kutsar. Ve iç iyiliği tevazudur ki şekli imandır.

*

"Her tür kibir hakkımdaki yargılarınızın derinliğinde sönüyor." (İmitation, K. III, XIV, 3.)

Kendimizi, tasarladığımız şekliyle evrenin merkezi olarak gördüğümüz düşünceyle; gerçek arketipimiz olan Kutsal-Ruh'da bizden bir parça olması gerektiği düşüncesi ne kadar da farklı!

Kendini dışarıdan görebilmek! Kendini dışarıdan görebilmek! Bunu sık sık dilemişimdir. Ama kendini Tanrı'nın olduğu yerden görebilmek ve böylece kendi hiçliğini, bu devasa makinedeki sonsuz derecede küçük dişliyi görmek daha da büyük bir sıkıntı konusu. Sanıyor muyuz ki, yeteneklerimiz ya da çabalarımız sayesinde, yaratılışın sonsuzluğu ve süresi içinde kapladığımız yer ya da zamandan fazla bir şey oluyoruz?

"Hakikatin, imparatorluğuna tabi kıldığı kişiye bütün dünya bir araya gelse kibir duyuramaz; ve o, bütün umudu Tan-

rı'ya bağlı olan kişi, asla insanların alkışlarından etkilenmeyecektir."

"Çünkü konuşanlar hiçbir şeydir: Sözlerinin gürültüsüyle birlikte kaybolacaklardır; ama Rabbin hakikati ebediyen duracaktır."*

Bir isim bırakmak! İsmi gerçekten bırakmak, yanında götürmemek. Tarihte bir isim bırakmak! Bir ruhu ebediyete götürmenin yanında ne delilik! İnsanın ismini kendisinden fazla sevmesi olanaksız gibi görünüyor. İşte, gerçekliğimizi diğerlerinin zihninde bizimle ilgili var olan görüntü uğruna feda etmemize yol açan köleliğin başka bir şekli daha. Kendi varlığımızı dünyanın bizimle ilgili edindiği fikre feda etmemize yol açan...

Kölelik.

Davranışımızla, hareketlerimizle, yaptıklarımızla ve tavırlarımızla, sonunda bizi köleleştiren zavallı imgemizi dokuyup gidiyoruz. Tanrı'nın huzurunda eylemlerimizin ve sözlerimizin yargıcı olmak, bunları, Rabbimizin içinde oturduğu kendi bilincimizde yargılamak yerine, sadece bunların yakınımızda yol açtığı etkiye dikkatliyiz. Övüldüğümüzde ve alkışlandığımızda, aynı hareket ve sözleri sürdürür; zihnimizin yetersizliğine ya da aklımızın zayıflığına yorulan hareket ve sözlerden ise vazgeçeriz. Böylelikle, başkasının yargısıyla yönlendirilerek ve dünyanın eleğinden geçip, birikip katılaşarak; dünyanın nezdinde sahip olduğumuz kişiliği, öz ve doğuştan olan kişiliğimizi -Rabbimizin huzurunda vaftizle yeniden hayat bulan ruhumuzdan çıkacak olan kişiliğimizi- baskı altında tutan ve boğan diğer kişiliğimizi üreten hareketler dizisini dokuyup gidiyoruz.

Ve dünyanın bizim için imal ettiği ya da dünyanın kölesi olarak kendimizin imal ettiği bir ben'le baş başa kalırız ve bü-

* İmitation, III, XIX, 4.

tün endişemiz bu sefil sahnede kendimize biçtiğimiz role sadık kalmak ve bu rolü bize en çok alkış getirecek şekilde oynamak olur. Ve alkışları küçümseyerek sadece öz tatmin arama havasına girdiğimiz zaman belki de daha kötüyüzdür çünkü o derece katılaşmışızdır ki rolümüzle özdeşleşerek onu kendi zevkimiz için oynarız. Bir otuzbircinin kendine yetme hazzıyla...

Dünyanın bize verdiği ben'in kölesi olarak yaşamak korkunç bir şeydir. Tiyatronun dışında, gökyüzünün göz alabildiğine ihtişamını ve ölümün dehşetli gerçekliğini görmeden sadece rolüne sadık olmak, dünyanın içinde mantıklı olmak zorunda olmak! Zavallı oyuncu keskin bir acı hisseder ama ne şikayet edebilir ne de ağlayabilir çünkü seyirci onu yuhalayacaktır ve içten olmasına karşın, kötü bir oyuncu sayılacaktır. Dünyanın bir komedya olduğu söylendiğinde, bu iddianın korkunçluğu hakkında yeterince kafa yormuyoruz.

Zavallı komedyen aniden komedyanın sonlanacağını anımsar ve işin içinden nasıl çıkacağını bilemeyeceğini ve o zaman, olur da rolü dışında ağlamaya başlarsa seyirci şöyle diyecektir: "Delirmiş zavallı."

Özgürlük ya Rab, özgürlük! Sende yaşayayım, toprağa dönüşecek kafaların içinde değil!

Dünyanın bana verdiği bu ben, içlerinde yaşadığı kafalar tükendiğinde ölüp gidecek. Ondan geriye kalsa kalsa bir isim kalacak. Bu ben'le yaşadığıma göre hiçliğin önünde nasıl titremeyecektim? Ama benim olan ben, Sen'in hiçlikten çekip çıkardığın ben, Sen'de yaşayacak.

Değişikliğe şaşıracaklar ama, söz konusu değişikliğin ne cepheden, ne profilden görünmediğini fark etmeyeceklerdir. Durum şu ki, tanıdıkları, sahnedeki Miguel öldü ve ölürken de gerçek ve ebedi, müteveffadaki bütün iyiliğin kaynağı olmasına rağmen boğduğu ve zulmettiği Miguel'e özgürlüğünü verdi.

Kurudur kabuk ve yavaş yavaş dökülecektir. Kendimde yaşamak istiyorum, Tanrım'ın olduğu yerde, onlarda değil.

Özgürlüğümü istiyorum. Ben'im, ben'im benden koparılıyor diye bağırıyordu Michelet. Belki kendisi bile bu çığlığın bütün korkunç derinliğini görmedi. Ne çok aziz söz, ne çok tanrısal ilham, ne çok yukarıdan gelen heves içimizdeki maymunun, dünyaya karşı davranışımızın çevremizde oluşturduğu bu sahte ben'in ağırlığı tarafından boğulup yok olmuştur. Özgürlük! Özgürlük! "Rab, Ruhtur ve Rab'ın Ruhu neredeyse, hürriyet de oradadır" (II. Korintuslulara 3, 17). Beni bu ölü bedeninden kim kurtaracak? diye bağırıyordu Havari. Beni kim kurtaracak, diyebilirim, bu ölü hayaletinden, dünyanın başıma sardığı bu ben'den?

"Hakikat sizi özgür kılacak" der bize Mesih (Yuhanna 8, 32). Gerçekten de, özgür olmak yasanın istediğini istemekten başka nedir ki? Daha da iyisi, yasadan, yasa aracılığıyla kurtulmak gerek, ebedi Aşk'ın istediğini isteyerek. *Fiat voluntas tua!* İraden olsun! Bu yolla, insanın mutlak kudretine ulaşılır; sonunda istenen her şey yapılabilir çünkü sadece elde edilebilecek olan istenebilecektir; nihayet inayete teslim olunur.

*

Yuhanna 12, 14. Şayet Lazarus'u dirilttiyse, beni niye diriltmesin, ben ki ona inanıyorum?

Her gün, eski imanımda yeni keşifler yapıyorum. Şafakta yayılmaya başlayan gün ışığına benziyor, git gide daha keskinleşen ışıltısıyla, kararsız bir kütle oluşturan karanlık kır manzarasını yavaş yavaş hatlarına ve içeriğine, endamına ve hayatına kavuşturuyor. Ne zaman doğacak Güneş?

"Fakat benim ismimle Babanın göndereceği Tesellici, Ruhülkudüs o size her şeyi öğretecek, ve size söylediğim her şeyi hatırınıza getirecektir."* (Yuhanna 14, 26.)

Öncelikle kendi kurtuluşumuzla, mezar-ötesindeki kişisel kaderimizle ilgilenmeli. Bunun, bencilliklerin en incesi olduğu

* Kutsal Ruh.

söylenir ve sizi Trappe'a* götüren şeye de bencillik, deniyor. Hayır işlerine vesile olan kutlu bencillik!

Asalet, paye, büyüklük, kendini ve kendi kurtuluşunu düşünmeden İnsanlık için çalışmaktır. Peki nedir bu insanlık? Öldükleri zaman hiçliğe karışacak olan bir insanlar kümesi ve her insan hiçliğe karışacak ve aynı şekilde bütün nesli de... Hiçliğe adaklı insanların geçici iyiliği için çalışmak mı daha asil, yoksa onlarda öte taraf bilinci uyandırmak mı? İnsanlık ömrü kısıtlı insan nesilleri dizisidir ve eğer kalıcı hiçbir şeye sahip değilse, yaşayanların ölülerle ruh birliği yoksa, bu özgecilik pek hazin bir özgecilik olur!

İnsanlara kendilerine gelmek için yardım etmekten daha büyük bir hayır işi var.

Özgecilik! Özgecilik! Mantıklı özgecilik Schopenhauer'inki: Kozmik veya toplu intiharı salık veriyor.

Eğer herkes ciddi şekilde kurtuluşunu düşünüyor olsa, dünya nasıl da hayırla dolup taşardı!

Kendini kurtararak diğerlerini kurtarmak, diğerlerini kurtararak kendini kurtarmakla aynı şeydir.

Herbir insanın kendini insanlığa kurban etmesi, hepimizin kendimizi insanlığa kurban etmemiz... ne hazin! Hepimiz kendimizi insanlığa kurban ediyoruz ve hepimizi, yani kurban edilenleri saymazsak, İnsanlık nedir ki? İşte saf bir putataparlık, hem de en kötü cinsinden.

Kendimizi feda etmemiz gereken insanlık Mesih'dir, hepimiz ve herbirimiz için kendini feda etmiş olan, (bir Kilise Pederi'nin deyişiyle) eski Adem'in hatırlatması olan Mesih. Biz Hıristiyanlar, bizim dışımızdaki bir gerçeklik olan Mesih'in gizemli üyeleriyiz; Mesih asmanın kökü, biz dallarıyız (Yuhanna 15, 1-5).

Özgecilik, elibolluk, fedakarlık!... İnsanları kendi kurtuluşlarından ayrı tutmak için boş sözler. Lafı dolandırmaya gerek yok: Eğer hiçliğe döndüğümüze ve diğerlerinin de oraya dön-

* Dini emirlere kesin şekilde uyulması ilkesini benimsemiş Hıristiyan tarikatı.

düğüne inanıyorsak, diğerlerinin affedilmesi için sürdürülen bu mücadele hazin bir çabadır, bir ölüm eseridir. Diğerlerini daha mutlu kılalım ki bu daha büyük mutluluk, hiçliğe indirgenme olasılığı karşısında onları daha da mutsuz kılsın! Olay açıktır: Eğer insanlık kültürde ilerliyorsa, eğer yaşam daha kolay ve hoş hale geliyorsa, eğer insanlar sanatın ve bilimin harikalarına daha duyarlı oluyorsa ve eğer kültürleri bu sayede daha ince ve bilinçleri daha duyarlı oluyorsa, hiçlik algısı da daha duyarlı ve net hale gelir, insanlar mutsuzlukları içinde daha mutsuz olurlar. Hayat ne kadar hoşsa, tatlıysa ve büyülüyse, onu kaybetmek düşüncesi de o kadar korkunçtur. Ve işte uygarlıklar da böyle yozlaşır ve çöküş başlar. "Boşların boşu" git gide daha görünür hale gelir.

Acının, sefaletin, mutsuzluğun içinden, sonsuz bir yaşam umudu fışkırır, acıyı hafifleten ve kutsayan bir umut... Kolay ve hoş yaşamın bağrındansa hiçliğe batmanın umutsuzluğu fışkırır. Belli bir paradoksa rağmen, bir mutluluk mutsuzluğu vardır. Rahatlık ve zevk içinde yaşayanlar *spleen*'in,* can sıkıntısının, umutsuzluğun acı meyvesini tadarlar.

İnsanın sonu mutlu olmaktır, hakikatte mutlu olmaktır, eğitimle ya da görgüyle değil. Ve eğer dünya mutluluğu umutsuzluğa sevk ediyorsa, bu, hakiki mutluluk değil demektir.

Bütün mesele mezar-ötesi bir hayat olup olmadığını bilmek. Eğer yoksa ya da olmadığına inanırsak (ve bu varsayımda yoktur, sadece sonsuz ölümdür), uygarlık ve ilerleme sadece insanın bu düşünceye karşı daha duyarlı olmasına hizmet edecektir. Mutluluğunu mutsuzluğa çevirmeye ve en büyük yaşama kolaylığını kötülüklerin kaynağı haline getirmeye...

Umut, umut! Umut mutluluk kaynağıdır ve iman umudun anasıdır. Hem birinden, hem diğerinden merhamet fışkırır ve bu ikisine destek olur.

Hıristiyanlık'ın geldiği sırada, Roma'nın çöküşü kadar aydınlatıcı pek az tarihsel dönem vardır. Mutluluğun mutsuzlu-

* Metinde İngilizce.

ğu tartışmasız hükümdardı; intihar normaldi; stoacılık ruhları donduruyor, epikurosculuk da eritiyordu.

Ölümü düşünmemek mi? Olanaksız. Ne kadar zevk içinde yaşanırsa, ölüm o kadar çok düşünülür. Istırabın içindeyken ölümü düşünene ne mutlu!

Bilim, sanat veya kamusal yaşam dinine dalıp kendini yıpratarak her tür sonsuzluk gölgesinden kaçmaya çalışılıyor. Bu da bir kendini aldatma, kendini dinlememe yoludur. Sanatı el üstünde tutmak insanı estetikçiliğe, "edebicilik"e ve başka korkulası hastalıklara sevk eder. Bu hastalıkların nihai sapkınlıkları korkunçtur: Nefis tasavvufu denen şeyin içine düşülür.

Peki ya felsefe? Kökenimizi, özümüzü, sonumuzu ve kaderimizi, saf birer merak konusu olarak, zihni tatmin etmek için incelemekten daha korkunç bir şey yoktur.

İnsan bütün ruhuyla yaşamalı ve bütün ruhuyla yaşamak, bilgiden fışkıran imanla, duygudan fışkıran umutla, iradeden fışkıran merhametle yaşamaktır.

Fakirin, işçinin, sefilin ruhunun kurtarılması beni uzun süre meşgul etti, her zaman zenginin ruhunun daha az sefil olmadığına inanmama rağmen. Ama uyanıp da kendi ebedi kurtuluşum hakkında ciddi olarak düşününce anladım ki, onları kurtuluşlarını düşünmeden mutlu kılmaya çalışmak, onları mutsuz kılmaya çalışmaktı. Birçok kez yazdım: Zenginin, zenginliği için ne kadar kendisini affettirmesi gerekiyorsa, fakirin de fakirliği için kendisini o kadar affettirmesi gerekir. Bugün bunu gayet iyi anlıyorum. Herbir kişinin, günahının kaynağı için kendini affettirmesi gerekir.

Zenginlerde hayırseverlik ve fakirlerde kabullenme, denir genellikle, yakayı sıyırmak için. Hem birilerinde, hem diğerlerinde hayırseverlik ve kabullenme: Kabullenen hayırseverlik, hayırsever kabullenme. Ve kabullemeden de öte, fedakarlık. Zengin ve fakirlerde merhamet ve fedakarlık. Fakirin zengine karşı merhamet hissetmesi ve zenginin de fakire boyun eğmesi o kadar gerekli ki! Eğer zengin zenginliğe boyun eğerse, ondan vazgeçmiş olur; eğer fakir zengine karşı merhamet hisse-

derse, fakirliğinden üstün hale gelir ve bundan yarar sağlamış olur.

*

4 Mayıs. Aziz Yuhanna'nın 15. babı. Özgürlük, özgürlük! Özgür olmak istiyorum. Denebilir ki, bir kölelikten kurtulup bir diğerinin içine düşüyorum, S.'nin mektubunda dediği gibi, dar bir dogmaya küçük düşürücü bir şekilde teslim olarak.

"Artık size kul demem; çünkü kul efendisinin ne yaptığını bilmez; fakat size dost dedim; çünkü Babamdan işittiğim bütün şeyleri size bildirdim." (Yuhanna 15, 15.)

Özgürlük, Mesih'de özgürlük!

*

Ölüm.

Dibi görünmeyen bir uçurumun üzerinden ince bir kalastan geçiyorsak, başdönmesi bedenimizi uyuşturur; bayılmak üzere olduğumuzu anlarız ve net görmek, güven kazanmak ve kendimize gelmek için çaba harcarız ve bu çaba bizi daha da yorar. Yeniden cesaret kazanmak için çaba harcamak korkunç olmalı.

*

Abartılı hitabetimi, sürekli gevezeliğimi haklı çıkarmak için; yüksek sesle düşündüğümü ve daha çok fikir toplayıp çalışmalarım için daha çok not biriktirdiğim günün, daha çok konuştuğum gün olduğunu söylerdim. Alıştırma yapmak için, sabırlı dinleyici olarak, yakınımı –ey sevgili Théotime!- kullandım. Ve açıktır ki, bu gevezeliklerden fışkıran bütün fikirler de gevezelik fikirleriydi, salon fikirleri, saman alevleri, kavram oyunları. Buradan da, çalışmalarımdaki bütün sadeliği silen bu lanetli kavramcılık. Bunların içinde bulunabilecek saf, net, iyi olan az sayıda şey de sessizlikten çıkan şeyler; bir annenin savaşta ölen oğlu için Azize Meryem'e dua ettiği,* ro-

* Paz en la guerra'daki (1897) bölüme atıf yapılıyor. Burada Josefa İgnacia, Somorrostro'daki bir muharebede öldürülen oğlu İgnacio için dua eder.

manımdaki sahne gibi -ki bu sahneyi Saint-Jacques basilikasını sessizlik içinde ve tek başıma ziyaret ederek olgunlaştırmıştım.

"Çoğu zaman, konuşma sırasında, diğerlerinin konuşmamızı istediklerinden fazla konuşuruz" diyor Peder Faber. Fenelon birisine şöyle diyordu: "Tanrı bilge olmanızı ister ama birçok düşünme sonucunda değil, aksine, sahte bilgeliğinizin bütün endişeli düşüncelerini susturarak. Doğal canlılığınızın etkisi altında hareket etmediğiniz zaman, o zaman, kendi bilgeliğiniz olmadan bilge olacaksınız. İnayetin hareketleri basittir, saftır, çocuksudur. İçi içine sığmayan doğa çok düşünür ve çok konuşur. İnayet az söylev verir çünkü duyarlıdır, barışçıldır ve içsel olarak yarar sağlar."

Sessizlik, Rabbi dinlemek için sessizlik!

*

Beni şaşırtan bir şey, hiçliğe karışma düşüncesinin ne duygulandırdığı, ne sıkıntı verdiği, ne rahatsız ettiği insanların olabilmesi. Soğuk bir şekilde, yok olacaklarına inanıyorlar ve yaşıyorlar ya da ölmek zorunda olduklarını düşünmeden yaşıyorlar. Benimkinden başka bir hamurdan mı yapılmışlar yoksa? Benim hamurum da yıllar boyu başka mıydı? Ve hatta bu bile değil. Gerçekten de, şimdiye kadar yıllardan beri ölüm *hissi*'ne geri dönmemiş olmama rağmen, düşüncesi hep bana eşlik etti.

İçsel sınavlar hayatı süreceğim. Bütün bu iman gençleşmesinin, yaşamam için doğanın bana sunduğu yanıltıcı bir yem olması olasılığı beni yiyip bitiriyor. Sonrasında gerçeklik ne olursa olsun, hiçlikte kaybolmam gerekse bile, huzur içinde umutla dolu yaşamak için inanmam gerektiği düşüncesi geliyor aklıma. Başka zamanlar da, bu yolun sonunda Tanrı'da kaybolmayı, vahdeti vücutçu bir yok oluşla yok olmayı arzulayacakmışım ve Rab da beni bu noktaya sevk ediyormuş gibi şeytansı bir düşünce geliyor. Bütün bu düşüncelerde bir Tanrı inanışı seziliyor ve bu inanış ya umutsuzluğa kapılmayıp ya-

şamam için bir yanılsama yeni ya da korktuğum şeyin önünde beni boyun eğmeye sevk ediyor. Peki bir Tanrı varsa, sonsuz yaşam niye olmasın? "Hakikat insanı teselli etmeye yaramaz." O kadar sık tekrarladığım bu küfürün kefaretini ödemek zorunda kalacağım –hem de nasıl! Hakikate sahip olacağım ve beni teselli etmeyecek.

Tahammül ötesi. Görünür bir işaret arıyorum ve şayet bunu elde edersem, tahlil edip açığını aramayı öngörüyorum. Ve bir işaret dilemek, zaten, istenilen şeyin işareti değil midir?

Böyle yaşanamaz, diyorum kendime. Ama böyle yaşamam gerekiyor, bu tuzaklarla mücadele ederek, ölüm alışkanlığı kazanarak.

Kim, Tanrı değilse kim beni onu aramaya itti?

Şüpheyle çok alay ettim, bugün şüpheler içinde yaşıyorum.

"Ve beni sizi aramak için ilk kışkırtan sizsiniz. Adınız kutsansın, ya Rab, sonsuz merhametinizle, kulunuza karşı bu iyiliği gösterdiğiniz için." (Bölüm XXI, K. II'den, bugün rastlantı eseri okudum).

5 Mayıs Çarşamba. Aziz Yuhanna 16.

"Benim gitmem sizin için hayırlıdır, çünkü gitmezsem, Tesellici size gelmez; fakat gidersem, onu size gönderirim."

Mesih kalmadı. Başını alıp gitti. Ve onu görmediğimiz için, iman aracılığıyla görüyoruz, bize yolladığı Ruh sayesinde, görmediğimiz ona inanarak...

İşaret mi istiyorsun? Eğer işaretin olsa Tesellici'n olmaz.

Ne mutlu görmeyip de inananlara!

Görünür Mesih'in yokluğu Kutsal-Ruh'un yol göstericiliğinin koşuludur: O gittiği içindir ki, bu gelmiştir.

İşaret istemek bir işaret değil midir? Seni işaret istemeye kim itiyor?

Ve böyle bile gene denize düşeceğim ve dalgaların çukuruna.

"Ve o geldiği zaman, günah için, salâh için, ve hüküm için dünyayı ilzam edecektir; günah için, çünkü bana iman etmezler."

İnanmayı istemek, inanmaya başlamak değil midir? İmanı arzu eden ve isteyen, bilmese bile, zaten iman sahibi değil midir?

Mesih kısa bir süre yeryüzünde oldu ve onu artık görmüyoruz; ama biraz zaman daha, hayatın kısa nefesi boyu ve onu göreceğiz çünkü o Baba'ya gitti ve o, O'nun içinde, bizim onu görmeye gideceğimiz yerde.

*"İsa kendisinden sormak istediklerini anladı; onlara dedi: Biraz zaman, ve beni görmeyeceksiniz, ve yine biraz zaman ve beni göreceksiniz, dediğim bu söz için mi birbirinize soruyorsunuz? Doğrusu ve doğrusu size derim: Siz ağlıyıp dövüneceksiniz, dünya ise, sevinecektir; siz keder çekeceksiniz, fakat kederiniz sevince dönecektir. Kadın doğuracağı vakit, sıkıntı çeker, çünkü saati gelmiştir; fakat çocuğu doğurduğu zaman, dünyaya bir insan doğması sevinciyle artık sıkıntıyı anmaz. Bunun için, şimdi kederiniz var; fakat sizi yine göreceğim, ve yüreğiniz sevinecektir; ve kimse sevincinizi sizden almaz."**

Evet, dünya sevinirken ben şüpheler, kaygılar ve acılar yüzünden hüzünleniyorum. Yoksa bunlar manevi doğumun sancıları mı? Zamanı geldi. Ölüm hissi, iç sıkıntısı dolu geceler bana zihnimin rahminde taşıdığım meyveyi gösterdi. Bana, bende doğuşunu görmeyi bahşet İsa'm ve bu canhıraş iç sıkıntısını unutacağım.

Mesih bize doğru, bir hayalet gibi inmedi, mucizevi şekilde fani ete bürünmedi, eserini tamamlamak için halihazırda olgun bir adam gibi ortaya çıkmadı; zira o zaman hortlak olurdu, gerçeklik değil. Doğdu. Çocuk olarak doğdu ve çocuk olarak yaşadı. Otuz yıl karanlıkta, saklanarak yaşadı. Yaşamaktan başka hiçbir şey yapmadan, insan hayatı sürdü. Mesih'in çocukluğu en öğretici gizemlerden biridir.

Affedilme eserinde bu çocukluk ne ifade eder? Kendimizi Mesih'de kurtarmak için, O'nunla bir olmalı ve bunun için ön-

* Yuhanna 16, 19-22.

ce çocuk olmalı ve karanlıkta, alçakgönüllü bir insan hayatı sürmeliyiz. Affedilmen bir mucize, ani bir diriliş ve izzete yükseliş değil, ağır bir hayat, karanlıkta bir hayat, bilinmeyen bir çocuklukla başlayan bir hayat olacak. Kozadan bu ani kopuş ve ışıkla yıkanarak göğe yükselen bir kelebeğin ortaya çıkışı (kendin); bütün bunlar fanteziymiş, sadece görüntü, gerçeklik değil. Acılarına katlan ve bu acılardan, manevi doğumu bekle.

Beytüllahim'de doğmak ve tevazuda, karanlıkta ve itaatte yaşamak sonra çileyi geçmek, Mesih olarak çarmıha gerilmek ve onunla birlikte gömülmek gerek. Böylelikle yeniden doğulur ve Mesih'in izzetine yükselinir.

Mantık! Mantık! Katı ilkeler, veriler, önermeler, mantık bize sonuçlar çıkarttırır ama bize ne yeni önermeler verir ne de yeni temel ilkeler. Mantık istemek, usun verdiği ilkelerin dışına çıkmamamızı istemektir. Peki neden bunların kölesi gibi yaşamak zorunda olayım?

Hayır, mantıklı olmak istemiyorum çünkü kendimi başka ilkelere açtım ve mantık sayesinde de değil.

Mantık adına, bir sağırlar milletini, işiten tek varlığın hakimiyetine verirdim, bunun diğerlerini ikna etme yolu olmasa da...

Önceki yaptıklarımın mantığına mı uyayım? Peki kalbimin mantığına uymam neden gerekmiyor? Önceki yaptıklarım kalbimden daha mı değerli?

Mantık genellikle dünyaya karşı başka bir kölelik şekli ve bu kölelik genellikle ülküleştirilir.

Söz konusu olan mantık değil; söz konusu olan temel ilkeler. Ve temel ilkeler mantık aracılığıyla gelmez. Neyi incelediği konusunda bize öngörüler sağlayan, mantık değildir.

Yeniden görmeye başlayan bir doğuştan kör için mantığın tek işlevi; eski dünyasının izlenimlerinin yorumunu düzelte-

rek, yeni izlenimlerini eski dünyasıyla uyumlu kılmaktır. İmanın mantıklı işlevi de böyledir.

Ve işte ben ki bütün anlıkçılıktan kaçıyordum, nasıl yeniden içine düştüm. Ussallaştırmak istediğim için, imanımı öldürdüm; şimdi bu sayede edindiğim ussal edinimlerimi canlandırmam ve zamanımı bu işe ayırmam da doğrudur.

Bütün bunlar beni delirtmeye aday.

Üçüncü Defter

"Eğer hoşsohbetsen, seni ilgilendirmeyen şeylerle ilgili konuşmayı seviyorsan, susmayı öğren zira ağzını sessizliğe indirgersen, Tanrı'ın da kalbini sessizliğe indirgeyeceğine kuşku yoktur." (Denifle, *Das Geistliche Leben*, s. 97.)

Bir 14. yüzyıl Alman sofisi (*İbid.*, s. 99) günahkarın; yaşlandığında iki taşın arasındaki dar bir geçitten kayarak, yenisinin çıkması için eski derisini terk eden yılan gibi yapması gerektiğini söyler. Evet, insan da böyle, Tanrı'nın son günde günahlarımız hakkında telaffuz edeceği yargının taşıyla, günahkarlara karşı sahip olduğu şefkatli dikkatin taşı arasına girmelidir.

Yılan eski derisinden kurtulduğu zaman, yenisi çoktan altta oluşmuş, demektir. Ötekini gıdıklayan ve atan berikidir. Yılan asla çıplak kalmaz.

Krallığın gelsin. "Allah'ın melekûtu yiyecek ve içecek değil, fakat salâh ve selamet ve Ruhülkudüsle sevinçtir." (Romalılara mektup 14, 17)

*

Katolik akılcılık.

Bu sefil tartışmalara ve Katoliklik bröveleri dağıtıp geri almak ve yakını yargılamak ve ona neyi yapıp, neye inanması gerektiğini söylemek olgusuna ilişkin, Romalılar 14'e bakınız.

*

Ne mutlu bütün günleri eşit olana! Onlar için şu gün bir başka günle aynı şeydir, bir ay bir günle aynı şey, bir yıl bir ayla aynı şey. Zamanı yenmişlerdir: Zamanın üstünde yaşarlar; hiçbir şekilde zamanın kulu değildirler. Onlar için; tan zama-

nı, sabah, gün ortası, akşamüstü ve akşam, bahar, yaz, sonbahar ve kış farklarından başka fark yoktur. Yeni günü bekleyerek sakin sakin yatarlar ve o günü yaşamak için neşe içinde kalkarlar. Her gün aynı günü yeniden yaşarlar. Nadir olarak Rab'ları hakkında bir *fikirleri* vardır çünkü onda yaşarlar; onu düşünmezler ama onu yaşarlar. Tanrı'yı yaşarlar, ki bu onu düşünmekten, hissetmekten veya onu sevmekten fazladır. Duaları eylemlerinden kopup ayrılan bir şey değildir ve dua etmek için kafalarını toplamaları gerekmez çünkü bütün yaşamları duadır. Yaşayarak dua ederler. Ve nihayet, gece geldiğinde günışığının öldüğü gibi ölürler, yani başka bir bölgede parlamaya giderek.

Aziz sadelik! Bir kere kaybedildi mi, bulunmaz.

*

"Bizim için şu nasıl bir düşüncedir: Tanrı şu anda, bütün ebediyet boyunca bize ne olacağını biliyor! Çekeceğimiz ceza veya tadacağımız mutluluk onun tanrısal bakışı için aşikar. Tanrı'nın bütün bunları bilip de ahlaksal özgürlüğümüze halel getirmediğini bilmek nefesimizi kesebilir. Tanrı'yla muhatap olmak zorunda olmaktan daha korkunç bir şey kesinlikle olamaz." (P. Faber, *Ruhun manevi hayattaki gelişimi*, Bölüm IV.)

*

Bu böyle süremez. Dün akşam, annemin yolculuğu vesilesiyle, kendime Medina'ya gidip gitmeyeceğimi soruyordum. Bir yandan beni orada görmenin ona vereceği zevki hissediyor, diğer yandan rahatsızlık, harcamalar ve özellikle belki de saatler boyunca onunla yalnız yolculuk etmek zorunda olmak –ki bu reddettiğim bir açıklamaya davetiye çıkaracaktı-, bütün bunlar beni uykumdan ediyordu. O kadar mesnetsiz bu temel üstüne, hiç de vahim olmayan şeyler hakkındaki bu kararsızlanmalar üstüne koca bir dağ inşa ettim ve kendime ıstırap çektirdim. Oraya gitmemek bir görevi ihmal etmek, nefse yenik düşmek gibi geliyordu. *İmitation*'a bakmak aklıma geldi ve doğal olarak, duruma uymayan bir bölüme denk geldim. En

sonunda da, yok olan irademin yerine, Concha'dan* karar vermesini istedim; o da kalmamı söyledi. Yatağa girdikten sonra, kalkmak, giyinmek ve gitmek isteği duydum –ve bu isteği bastırdım- oysa bu mücadele ve zorlu kararlar saatinin geçeceğini gayet iyi biliyordum. Komedya korkunç bir şey.

İstemek istemiyorum; itaat etmek istiyorum. Bana kumanda edilmesini istiyorum.

Tanrı'nın isteğini yerine getirmek. Peki Tanrı'nın isteği ne? Bize kendini nasıl gösteriyor? Bir dürtü tanrısal bir şey midir, insani mi, şeytani mi? Doğadan mı gelir, yoksa inayetten mi? Bu yolla tam bir dinginciliğe ulaşmaktan korkuyorum. Bu böyle süremez.

*

7 Mayıs Cuma (Yuhanna 18).

"Niye bana soruyorsun? Kendilerine ne söylediğimi işitenlerden sor; işte, onlar benim söylediğim şeyleri bilirler."

İçsel bir ifşa ve bana özel sözler istemek neden? Kimim ki benimle konuşulmasını istiyorum?

Öğretisini başkalarından almalıyız, O'nu duyanlardan, azizlerinden, öğretmenlerinden, dostlarından ve müritlerinden. Bunlar, ne söylediğini bilirler.

"Benim krallığım bu dünyadan değildir; eğer benim krallığım bu dünyadan olsaydı, Yahudiler eline verilmeyeyim diye hizmetçilerim uğraşırlardı; fakat şimdi benim krallığım buradan değildir."

Onu çarmıha gerenlere teslim etmemek için mücadele eden ve hayatlarını onun adına dövüşmekle ve savaştan başka bir şeye inanmadan geçiren bu hizmetçiler kim? Yargılayanlar, mahkum edenler, tanımlayanlar, afaroz edenler ve merhamet sahibi olmayanlar; zayıfları yarışmaları için, şunu mu, bunu mu yemek gerektiğini tartışanlar kim (Romalılar'a mektup 14)? Ve ben kimim ki yargıladıkları için onları yargılıyorum?

*

* Don Miguel'in eşi.

Dün, Pazar günü, Canillas'da. Ne huzur var orada! Keşke onlar gibi yaşayıp, onlar gibi ölebilseydim. Calzada'ya, felçten ölen bir fukaranın cenazesine gittik. Manevi felci düşünüyordum. Şöyle diyerek öldüğünü söylediler: "Ne tatlı rüya!" Orada, kilisenin kapısında, uykuya dalmışa benziyordu.

Ardından, tarlaların kutsanması. Şallar, fularlar... genç kızlar geçit töreni için bütün hazinelerini çıkarmışlar, sancağa asmışlardı.

Dönüşte, dün, bu huzurlu ovada, bütün ufuk boyunca bir tek ev görmeksizin, günbatımının billur gökyüzü altında, insan her şeyden koptuğunu daha rahat hissediyordu. Sanki bu yerde gök ve yer arasına konulmuş gibiydik, yerin üstünde ve göğün altında.

"Herkes huzuru arzular ama herkes hakiki bir huzur sağlayanı aramaz." (*İmitation*, III, XXV, 1.)

"Birçokları alemi seyre yükselmek ister, ama bunun için gerekenleri yapmak hiç istemezler." (*İmitation*, III, XXXI, 3.)

Huzur, alemi seyretmektedir; eylemde, savaşta... Ama önemli olan etkin bir seyir veya seyre dalan bir eylem bulmaktadır.

Didimli Tomas, dirildiğine ve önünde olduğuna inanmak için parmağını İsa'nın çivilerin açtığı yarasının içine ve elini böğrünün içine koymak ihtiyacı hissetti. İsa da dedi ki: "Ne mutlu, görmedikleri halde inananlara." Ve Magdalenalı Meryem onun Meryem! diye seslendiğini işitmişti ki, "Efendim!" diyerek yanıt verdi.

Neden Tanrı kalbimizin içinde bizi çağırdığı ve biz ismini işittiğimiz zaman, hemen yanıtlamıyoruz, "Efendim!" diyerek. Madem ki beni çağırdı, bende dirilmiştir ve bende dirilmişse, demek ki ölülerin arasından dirilmiştir. Çünkü ben onu, Arimeteali Yusuf ve Nikodemus'un gömdükleri gibi gömmüştüm.

*

Pompeyo Gener* bana *Dostlar ve Ustalar* adlı, çeşitli yazarlar hakkındaki araştırmasını yolladı. Kitabı, yaşam mücadelesine övgüler düzen *Yükselen hayatın felsefecileri*'yle bitiriyor: Darwin, Spencer, Taine, Renan. Her tür yeni-gizemciliğe, çöküşçülüğe karşı olduğunu söylüyor. İyi yapıyor. Ama bütün bunlar *sağlıklı* pozitivizmle aynı tarafta; bütün bunlar kendini nesnelleştirmek ve insanlığı düşünmektir.

Kendine gelmek ve gerçek sorunla yüzleşmek gerek: Bana ne olacak? Öldüğüm zaman hiçliğe geri mi dönüyorum? Gerisi, ruhumuzu ismimize, gerçekliğimizi görünüşümüze kurban etmektir.

Doğayı, gençliği, baharı, güneşi rahat bırakmamak için nedenler var: Eğer bütün bu şeyler bizi hayat sarhoşu ederek gerektiği gibi ölümü düşünmemizi ve uyanmamızı engelliyorsa...

Ne çokları, ölmekte olduğunu anlayıp şöyle diyecektir: "Dört gün daha... sekiz gün daha... biraz zaman ya Rab, o kadar zamansız oldu ki!" Ölümün beklenmedik gelişi ne korkunç!

Hayat! Her şey hayata övgü, hayatın yüceltilmesi. Sarhoş alemi! Bu lanet olası edebiyat hayatın sona ermediği, ölümden sonra devam ettiği gibi ölümcül bir yanılsama üretiyor.

Hayır, bir kez öldün mü, senin için fani dünyadaki hiçbir şey artık var olmayacak!

*

Ölüm.

Eğer bir gün bir kadavrayı seyretme fırsatın olursa, kendine şunu sor: "Burada uyuyanın bir insandan eksik nesi var? Bu ne tür bir rüya?" Eğer uyuyan birisini çimdiklersen veya ona vurursan, uyanır, telaşlanır ve yakınır. Ölünün bağrını açıyor,

* Barselona'da doğup ölen (1848-1920) İspanyol yazar. Eleştirmen, felsefeci ve tarihçi olarak eserler verdi. Renan'ın dostu olarak, pozitivist ve ruhban sınıfı karşıtı olarak tanındı.

etlerini kesiyorlar, bağırsaklarını ortaya döküyorlar ve gıkı çıkmıyor.

*

Ölüm.

Hiçbir şey yok olmaz, her şey dönüşür, deniyor, teselli makamında. Madde sürekli değişim halinde. Ve aynı şekilde diye ekliyorlar, zihnin maddesi de kaybolmuyor. Düşüncelerimiz kaybolmaz, meyve verir; çalışmamızın meyvelerini göz ardı edelim. Şu ya da bu şekilde yaptığımız her şey kalıcı. Hepimiz ilerlemeye katkıda bulunuyoruz.

Hazin teselli! Peki ya benim ben'im? Öz bilincim, ona ne oluyor? Maddeme değil, ben'ime ne oluyor? Eğer bütünüyle ortadan kalkıyorsam, eğer kişisel bilincim ortadan kalkıyorsa, onunla birlikte benim dünyam da ortadan kalkar. Eğer ben'im geçici bir olaydan başka bir şey değilse, içinde yaşadığım dünya da geçici bir olaydır.

Kişisel bilinçlerinin hiçliğe döneceğine inandıkları halde sakin sakin yaşayan insanların var olması olanaksız gibi görünüyor.

Aslında, kendi sonum ve yazgım hakkındaki bu sürekli meşguliyet hiç de saf değil. Belki de benciliğin* kronik bir biçimi. Kendimi Tanrı'da aramak yerine, Tanrı'yı kendimde arıyorum.

Bundan sonra neşe zevkini tatmayacağım, bunu öngörüyorum. Bana düşen, hüzün. Yaşadığım sürece.

Bir isim bırakmanın hayalini kurarak yaşadım; bundan sonra, ruhumu kurtarmak saplantısıyla yaşayacağım.

Sadece akılcı olan felsefi ahlak sonunda mecburen epikurosculuğa veya stoacılığa, faydacılığa veya kantçılığa varır. Ya iyilik yapmanın zevkini, bundan duyulan kişisel hazı temel alır ya da entelektüel ve soyut bir öğreti, soğuk ve sert bir

* 'Bencillik' değil: Egotisme.

ödev kavramını: Desteksiz ahlaklar –hem biri, hem öteki; birincisi estetikçiliğe götürür, ikincisi de kuraklığa.

Dün sokaktayken, epikurosculukla ve stoacılıkla ilgili aklıma bir sürü şey geldi; ama hepsini unuttum bile, kalemime düşense sadece vasat bayağılıklar.

*

Tahammül ötesi. Şimdi de intihar düşüncesi peşimi bırakmıyor. Az önce, sonsuza kadar uyumak için kendime güçlü bir doz morfin zerk edip etmeyeceğimi düşünüyordum. Ve kendimi iğneden hemen sonra görüyordum, ölümün önünde dururken, gelip beni tedavi etmeleri için ne yaptığımı bildirirken, umutsuzca koşarken ve terlerken ve uyku ve morfini yenmek için debelenirken.

Mezar-ötesi yazgımla, ölümün ötesiyle ilgili bu sabit meşguliyet, kendi hiçliğimle ilgili bu saplantı, saf bencillik değil mi? Tanrı'nın izzetini düşünmeyi ve kendimi unutmayı beceremiyorum; tövbekarlığı hiçbir şekilde bilemiyorum, sadece soğuk şekilde hissediyorum. Kendimle doluyum ve ben'in iptali ödümü patlatıyor. Kendi hiçliğimin hissiyatına girmek bana çok şeye mal oluyor.

"Tanrım, seni sevmeye meyilli oluşumun nedeni [...] Gök olmasaydı bile seni severdim ve cehennem olmasaydı bile senden korkardım [...]" *

Sürekli ulaşılmaz olduğu için bu bana insanlık dışı geliyor.

İçten içe şöyle bağırdığım oluyor: "İzzetin içinse, mahf et beni ya Rab" ve o an da aklıma şu geliyor: "İzzetin içinse, beni mahkum et!" Ve bu son sözün içindeki küfrü görünce, ilkindeki küfrü de kavrıyorum.

Bütün bunlara karşı Pepe atomlar olduğumuzu, hiçbir şey olmadığımızı ve her şeyi sadece Tanrı'nın izzeti için yapmamız gerektiğini söyleyecektir. Peki niye her şeyi Tanrı'nın izzeti için yapmalıyız?

* Avila'lı Azize Teresa'ya atfedilen dua.

Bana, Tanrı'nın bizi yarattığını söyleyecektir. Peki niye bizi yarattığı için ona minnettar olmalıyız, eğer bizi çekip çıkardığı hiçliğe geri döneceksek?

Diyecektir ki, eserlerinde onu övmeliyiz. Hangi nedenle ve ne yapmak için? Övgümüz izzetine ve büyüklüğüne bir şey katıyor mu?

Bu bir görev mi? Görev de ne demek?

Dünyayı huzurla seyre dalmak, tarihi anlamak, ilerleme için çalışmak, diğerlerine karşı merhamet hissetmek... eğer ölümle tamamen sonlanıyorsak bütün bunlar boşuna.

Böyle yaşamak olmaz. Ve önlemler yetmez; ne felsefi kanılar yeter ne gönül kandırmacaları ve sahtekarlıkları ne de duygusallıklar; iman gerekir, kuvvetli bir iman, sarsılmaz bir iman. Ve bu iman, ancak bizi çevreleyen halktan kaynaklanır; onların imanı olmalıdır, diğerlerinin imanı, basit insanların imanı.

Desteği kendimden alamam. Kendimi kandırmayı denememin, yanılsama içinde yaşamakta inat etmemin ve bununla beslenmemin yararı yok. Gerçekliklere ihtiyacım var.

Nedir bütün bunlar? Zaten işaret değil mi?

Biraz da olsa ilerlediğimi ve kurtuluşuma yaklaştığımı sandığım sırada, kendimi başlangıç noktasında buluyorum, aynı korkunç durumda. Sonu gelmeyen bir şüpheye mi mahkum edildim yoksa? Aptal ve bitkisel bir hayatın içine mi düşeceğim?

Kendimi daha çok aşağılamalı, hiç durmadan dua etmeli, dua etmeliyim, Tanrı'dan imanımı söküp alana veyahut pelteleşip bilincimi yitirene kadar. Ya gerizekalı ya inançlı; zihnimin bunalım kaynağım olmasını ve sonunun geleceği kesinliğinin ve hiçlik saplantısının hayatımı zehirlemesini istemiyorum.

Uyur halde yaşıyordum, böyle şeyleri düşünmeden, projelerim ve incelemelerimin içinde kaybolmuş halde, mantığa güvenerek, diğerlerinin yaşadıkları gibi. Neşeyle ve tasasız

yaşıyordum. Ölüm hakkında, bilimsel bir önerme hakkında olduğundan daha fazla düşünmeden ve düşündüğüm zaman da güneşin bir gün söneceğini bilmenin beni endişelendirmesinden daha fazla endişelenmeden... Dostlarımın çoğunun yaşadığı gibi, kendiliğinden, ve arkamda bir şey bırakmayı ve gelişme yapıtına kendi küçük payımı getirmeyi hayal ederek yaşadım. Felsefe, sanat ve edebiyat tartışarak yaşadım, bütün bunlar ebediymiş gibi. Kendilerini akıl sağlıkları yerinde hatta kuvvetli, dengeli ve normal görenler gibi, ölümü doğal bir yasa ve yaşamın gerekli bir koşulu olarak kabul edenler gibi yaşadım. Ama işe bakınız ki artık böyle yaşayamıyorum; ve tasasızlık, hayat, mücadele, tasarı ve neşe dolu bu yılları manevi açıdan ölüm ve hayal yılları olarak görüyorum. Ama bu yıllar hakkında hüzün duymaktan da kendimi alamıyorum. Mısır'ın soğanlarını özlüyorum.

Bununla birlikte gerçeklik şimdi başka. O hayata geri dönmeyeceğim, bir daha "iyileşmeyeceğim"; artık, eskiden yaşadığım gibi yaşamam mümkün değil. Beni bu rüyadan kim söküp aldı? Ne oldu?

Kriz kuluçkadaydı ve patlak verene kadar, kuluçkada olduğunu anlamadım. Başka bir ülkedeyim, başka ufuklarla, başka bir hayatla... Perspektif tamamen değişmiş gibi görünüyor. Ve inananın kıstasını o sıralar, tanınması ve incelenmesi gereken garip bir şey gibi kullanmama ve bu kıstasın, benim kıstasıma göre alınmış ölçümlerin ince ayarına hizmet etmesine rağmen, işe bakınız ki o yıllar boyunca edindiğim her şey bugün bana, son noktada, biraz garip bir şey, kendimin dışında bir cihaz, zihnimde ete kemiğe bürünmemiş bir şey gibi geliyor.

Martinez Ruiz* nereye gittiğimi bilmediğimi yazarken ne kadar da haklıymış! Navarro Ledesma** beni anlıkçılığın bir

* José Martinez Ruiz (1874-1967), "98 Kuşağı"ndan, daha çok Azorin adıyla tanınan İspanyol eleştirmen ve romancı.
** Francisco Navaro y Ledesma (1869-1905) gazeteci ve Madrid'deki İnstituto San İsidro'da profesör.

numaralı kurbanı olarak sunmakta haklıydı! Ve içimde bu ikisine karşı, beni açık seçik görenlere karşı döndüm.

Dini garip bir inceleme malzemesi olarak görerek incelemeye koyulmuştum, doğal bir ürün, merakım için bir besin gibi görerek... Bir *Din Felsefesi* hazırlıyordum ve Harmack'ın *Dogmalar Tarihi*'ne gömülmüştüm. Bugün eski kuramlarım bana sadece merak işi olarak görünüyor.

Benzer bir krize varıp, bana, inanmak istediklerini bildiren birkaç kişi tanıyorum. Hayır, inanmak istemiyorlar, hakiki anlamda istemiyorlar. İnanmak istediklerine inanıyorlar veyahut iradeleri gerçekten hasta. Zira inanmak isteseler bu kendi içlerinde zaten inanıyor oldukları anlamına gelirdi ve imanı huşuda* ve sürekli duada ararlardı. İnanma iradesi nereden geliyor? Eğer Tanrı'dan ve inayetinden geliyorsa, kendimizi bu aziz arzuya teslim ederek, dua etmek ve bize iman bahşetmesini istemek için gerekli inayete nail oluruz; ve O bize bu imanı vermek inayetini gösterir.

İnanmak isteği halihazırda bir inayettir, dua inayetini hak etmemizi sağlayan... Ve duayla, inanmak inayetini elde ederiz. Şeylerin bu şekilde olduğuna inanmak hoşuma gidiyor ve böyle olduklarına inanıyorsam, ya Rab, bu zaten sana inanıyor olduğum anlamına gelmez mi?

Ve bana ne olduğunu bilmiyorum. Zavallı kafamın bu saldırılara dayanıp dayanamayacağını bilmiyorum.

Kendimi tedavi edeyim öyleyse, yatıştırayım, sakinleştireyim; diğerlerinin bana ihtiyacı var; edebi çalışmalarımı terk etmeyeyim. Benim kendimin de bana ihtiyacı var ve eğer Tanrı beni iyileştirirse, iyileşmem başka iyileşmelerin ilkesi olsun!

Kendimi silmediğim sürece, kibrimi yok etmediğim sürece diğerleri için hiçbir şekilde çalışamayacağım.

Ölüm. Kabrin dehşetini hisseden ve kendilerini bir mezarlıktaki mezar çukurunun başında veya aile kabristanında bu-

* 'Huşu'yu burada ve bundan sonra, konuşma dilindeki anlamında değil, gerçek anlamında kullanıyoruz: Tanrı'nın önünde, küçüklüğünü görmek ve kabul etmek. Metinde kullanılan buna yakın diğer kavramlar, 'alçalma' ve 'aşağılanma'dır.

lan insanlar kendilerine şöyle derler: "Orada olacağım, karanlığın içinde, havasız, en ufak bir hareketsiz, kurtlar tarafından yenerek, kış soğuklukları ile... ve nemden buz kesmiş vaziyette; ve bedenim yavaş yavaş çözülecek ve tamamen çürüyeceğim. Bu insanlar düşündükleri şekilde ne karanlığı göreceklerini, ne kabristanın sessizliğini işiteceklerini, ne hava eksikliğinin farkında olacaklarını, ne soğuğu hissedeceklerini, ne hiçbirşey hissedeceklerini, ne kabirlerinde olacaklarını (ne de herhangi bir yerde) düşünmezler. Bu insanların hayal güçleri ölü bir bedenin içinde, yaşayanlarınki gibi bir bilinçleri olacağı şeklinde absürd bir fikri onların içine işleyerek işkence eder. Ama hayal gücünün işkencesi, varolmadığımızı hayal etmeye çabaladığımız zaman çok daha büyüktür. Varolmadığını düşünmeye koyul ve manevi kabrin dehşetinin ne olduğunu göreceksin. Benzeri olmadığını düşündüğümüz dehşetli bilinç hali, düşünmediğimizi düşünme olgusu, bütün bunlar, aklı artık dermansız bırakan bir baş dönmesi verir.

"Ve gökten bir ses işittim, ve dedi: Yaz: Rabde ölen ölülere bundan böyle ne mutlu! Ruh: Evet, diyor, ta ki, emeklerinden rahat etsinler; çünki işleri kendileriyle beraber gidiyor." (Vahiy 14, 13.)

Rabbin içinde ölenler... eserleri onları takip eder.

"Ey kardeşler, ümidi olmayan başkaları gibi mahzun olmayasınız diye, uyuyanlar hakkında cahil kalmanızı istemiyoruz. Çünkü İsa'nın öldüğüne ve kıyam ettiğine iman edersek, böylece Allah İsa'da uyuyanları onunla beraber getirecektir." (I. Selaniklilere, 13, 14.)

Ya Rab bana İsa'da uykuya dalmak inayetini bahşet.

"Fakat şimdi Mesih uyuyanların turfandası olarak ölülerden kıyam etmiştir." Bu bir olgudur (I. Korintoslulara 15, 20).

Mesihte hayat bulmak için, İsa'da uykuya dalmak, Adem olarak ölmek gerekir.

"Çünkü eğer ölüler kıyam etmezlerse, Mesih de kıyam etmemiştir; ve eğer Mesih kıyam etmemişse, sizin imanınız batıldır; hâlâ günahlarınızdasınızdır. Bu halde Mesih'te uyumuş olanlar da helâk olmuşlardır. Eğer yalnız bu hayatta Mesih'e ümit bağlamış isek, insan-

ların hepsinden ziyade acınacak adamlarız." (I. Korintoslulara 15, 16-19.)

Eğer başka bir hayat yoksa Hıristiyan imanı boşuna ve bütün eseri boşuna ve meyve vermesi ve yayılması için de bir neden yok. Eğer başka hayat yoksa ve Hıristiyan zihniyeti sadece bu hayat içinse, biz, Hıristiyanlar, insanların en sefilleriyiz. Hayır, bu mümkün değil. İnsan özü itibarıyla ve doğası gereği ölümlü olsa bile bunca arzu ve çaba ona çoktan başka bir hayat yaratmıştır. Diğer hayat, öte taraf hakkındaki bu sarıp sarmalayan saplantı bana nerden geliyor? Ne? bu dünyadaki geçici bir olaydan başka bir şey değil miyiz yani? Peki öyleyse, dünya niye bizdeki geçici bir olay olmasın?

*

Ö. *

"İncil'de Söyleşi XII"de Aziz Yorgos der ki: Tövbe getirmesi halinde günahkara bağışlanmayı vaad eden Tanrı ona asla yarını vaad etmemiştir.

*

Eğer kendinizi erdemli bir hayata vakfediyorsanız, hayır işleri yapmaya, iyi olmaya, gerçekten iyi olmaya, iyi olmaya ve sadece iyilik yapmaya değil; eğer kendinizi tutkularınızı yatıştırmaya adıyorsanız hatta bunların tohumlarını, kötü düşünceleri, basit niyetleri boğmaya adıyorsanız; eğer kendinizi erdeme adıyorsanız veya kendinizi buna adamanız gerektiğini düşünüyorsanız, elinizi yüreğinizin üstüne koyun, söyleyin bana: Sonunda inanacağınıza inanmıyor musunuz? Eğer kendinizi Hıristiyan kusursuzluğu ülküsüne teslim edecek olsanız, sonunda Hıristiyan imanına gelmeyecek misiniz? İman merhametin içinden çıkmaz mı?

Nasıl oluyor da inançsız biri, namuslu insan mertebesinden aziz mertebesine yükselmiyor? Bazı inançsızlarda azizlik olduğunu gayet iyi biliyorum, ama onlar gerçekten inançsız mı?

* Ölüm.

Yoksa bilginler azizler hakkında haklı mı çıkacak? Acaba Spinoza'nın veya Spencer'ın aklı, hakikati Assise'li Aziz François'nın veya başka bir azizin yüreğinden daha iyi mi duyuracak?

Bir gün iyi insanlardaki iman incelendiği takdirde, inandıkları için iyi olduklarını değil iyi oldukları için inandıklarını, ebedi izzete imanlarının onları iyi kılmadığını ama bu iyiliğin onlar için bu izzeti yarattığını yazdım... ve iyilik, hakikat kıstası değil midir?

Azizlik ve merhamet harikalarını üreten ister Hıristiyan imanı olsun veya nereden gelirlerse gelsinler, umudu bunlar doğurmuş olsunlar ve umut da imanı doğurmuş olsun, kendine bu konuda sorular sormak yararsız: Hepsi aynı şey.

İman, buna sahip olanlarda bir olgu. Ve buna sahip olmayanlar bunun hakkında konuştukları zaman, bu adeta körlerin görenlere ışık hakkında ne söyleyeceklerini tartışmaları gibi.

İman bir *olgudur;* bir olgu gibi incelemek gerekir.

Duyular aracılığı ile edindiğimiz ilk hisler hakkında tartışmayız; bunlar veridir, temel ilkelerdir.

Burada, önümde bir mürekkep hokkası görüyorum: Bu bir olgu. Önemli olan bu mürekkep olgusuna hangi nesnel gerçekliğin denk düştüğünü bilmek. Ama bu sorun hakkında söyleyebileceğimiz her şeyi, duyumsama algısından ödünç aldığımız unsurlarla söyleyeceğiz. Bir malzemeyi işlemek için o malzemenin kendisini kullanırız.

Bu bilginin sorunudur, nesnelle öznel, temsil edilenle temsilin denkliği sorunudur.

Bilgi hakkındaki bu sorunu iman dünyasına uyarlamak uygun düşer. İman aracılığıyla inandığımız ilkelere hangi gerçeklikler denk düşer?

Ama şunu gözden kaçırmamalıyız ki birinci durumda, duyarlı sezgilerle ilgili olan durumda, bizim temsilimizin dışındaki nesnel gerçeklik ne olursa olsun, bu sezgilerin bizi yönlendirmesine izin vererek yaşıyoruz ve bu izlenimlere uygun hareket ederek de, bilincimize nesnel dünyanın kendisinin oldu-

ğu kadar yabancı olan organizmamızı muhafaza ediyoruz. Organizmamızın nesnel gerçekliği ve dünyanınki arasındaki bir dizi asırlık uyum bu duyarlı sezgi bileşimlerini yaratmıştır. Ve yine bu şekilde imanın sezgileri sayesinde ruhun hayatını, iyiliğini, huzurunu, etkinliğini, merhametini muhafaza ederiz. Hıristiyanlığın uzun tarihi ahlaksal bilincimizin, iman dünyasına bir dizi uyarlanmasıdır.

*

İnanmak istiyor olduklarını, inanmak istediklerini söyleyen çok kişi var. Ve içlerinden biri şöyle diyor: "Ah! Eğer inanabilsem ve eğer inansam, en sade ve tövbekar hayatı ben sürerdim, azizlerin hayatını taklit ederdim." Öyle mi? İnanmak mı istiyorsun? O zaman o hayatı taklit et, inanmayı başaracaksın. İnanıyormuş gibi hareket et ve sonunda inanacaksın. İnanmadığın için böyle davranamayacağını mı söylüyorsun? O zaman, demek ki inanmak istemiyorsun, başka türlü olduğunu sansan da. İman arzun bir yarılsamadan ibaret.

En emin şekil, belki de, Amentü'ye inanmayı başarmaktır, mümkün olan en hararetli şekilde her gün bunu okumaktır.

Bunun kendini şartlandırma olduğunu mu söylüyorsun? "Kendini-şartlandırma" da ne anlama geliyor? Hem şartlandıran, hem şartlandırılan olduğum anlamına mı? Şartlandırılanın kendisi şartlandıran olabilir mi? Peki şartlandırma bana nereden geldi?

*

Toplumsal sorun.

Hıristiyan bir toplumun ülküsü nedir? Resullerin İşleri'nin Bap 2, 44-47. ayetlerinde gösterilen ülkü:

"Bütün iman edenler bir arada olup her şeyleri müşterekti; mallarını ve mülklerini satıp onları hepsine herkesin ihtiyacına göre dağıtıyorlardı. Her gün birlikte mabede devam edip evde ekmek kırarak sevinçle ve yürek sadeliğile yemek yiyorlardı. Allaha hamdederek bütün kavm indinde lütuf bulmakta idiler. Rab da kurtulanları günden güne onlara katıyordu."

"İman edenlerin cemaati tek yürek ve tek can idi; ve hiçbiri kendisinin olan şeyler için: Benimdir, demiyordu; fakat her şey onlar için müşterekti." (Bab 4, 32)

Bir yürek ve bir can. Metin ne tek bir kral, diyor, ne de tek bir vatan. İsa-Mesih'e göre birbirleriyle aynı şeyi düşünüyorlardı: Aziz Pavlus'un sabır ve teselli Tanrısı'ndan vermesini dilediği şey konusunda (Romalılar 15, 5). Ve böylelikle hemfikir olarak, tek bir sesle, Rabbimiz İsa-Mesih'in Babası ve Tanrısı'nı ululuyorlardı (Romalılar 15, 6). Havari'ye zevk veren, eşit bir duygu sahibi olmalarıydı, *hina to auto phronèté*, aynı aşka sahip olmalarıydı, hemfikir olmalarıydı, *sumpsychoi*, tek bir duyguda birleşmeleriydi... (2, 2) Onlara yeniden, aynı duyguya sahip olmalarını söyledi (II. Korintoslulara 13, 11; Romalılara 12, 16; Filipililere 4, 2).

"Çünkü aralarında yoksul kimse yoktu; zira tarlaları yahut evleri olanların hepsi satıp, satılmış olan şeylerin bedellerini getirerek resullerin ayakları önüne koyuyorlardı; ve her birine ihtiyacına göre dağıtılıyordu." (Resullerin işleri 4, 34-35.)

Bir yüreği ve bir ruhu olan bir ortak mal cemaati, işte ülkü. Ruh birliği olmadan cemaati aramak, uyuşmazlığı ve ölümü aramaktır.

*

Arzadun* olayının girizgahı...

Çocukluk! Çocukluğumuzun –az veya çok açık- anısı zihnimizin mumyalaşmasını engelleyen merhemdir. Kuraklık ve kendini bırakma anlarında, insan parmağıyla korkunç *boşlar boş*'una dokunduğu zaman, zihni çölü arşınlamaktan yorgun düşüp zamanın korkunç gizemine girdiği ve önünde dipsiz bir hiçlik kuyusunun açıldığını gördüğünde, evet, işte o zaman, sessizlikte, uzak çocukluğun tatlı yankıları duyulur, kuru ve yakıcı kumların altında akmayı sürdüren mütevazı derenin canlı ve serin sularının mırıltısı gibi... Ve o zaman, gırtla-

* Unamuno, bir arkadaşı olan Juan Arzadun'la 1892'yle 1920 yılları arasında mektuplaşmış.

ğı kurumuş, manevi bağrı çatlamış ve ruhu can çekişecek derecede susamış olan insan, o suları keşfetmek için elleri kanayana kadar güçlü bir arzuyla toprağı kazır ve bitkin halde karın üstü düşerek, karanlık bir yeraltından akarak saflığını ve tazeliğini koruyan kaynaktan içer ve bu sayede hayatına yeniden kavuşur.

*

Şu an tesbihinin fatihalarını saymaya yarayan bu parmaklar, Azize Meryem, artık Oğlun'un izzetini anlatmaktan başka bir işe yarayamaz.

"Ey Baba, onları bağışla; çünkü ne ettiklerini bilmiyorlar." (Luka 23, 34.) Ve Resullerin İşleri'nde Bab 3'te, Petrus topalı İsa'nın Dirilişi'nden ve ölümünden söz ederek iyileştirdiğinde, şaşkın kalabalığın önünde, der ki (ayet 17): *"Şimdi, ey kardeşler, biliyorum ki, reisleriniz gibi, siz de bunu bilmeyerek işlediniz." "Ve bu şeyleri edecekler, çünkü ne Babayı, ne de beni tanıdılar."* Ve Aziz Pavlus, Tanrı'nın gizemli şekilde saklanan bilgeliğinden söz ederken, der ki (I. Korintoslulara 2, 8): *"Onu bu dünyanın reislerinden hiçbiri bilmedi; çünkü eğer bilselerdi, izzetin Rabbini haça germezlerdi."*

Günah işleyip Tanrı'ya hakaret edenlerin cehaleti neden bu kadar ender olarak hatırlatılıyor? Onlara neden acımaktan çok küfrediliyor? Herkes suçluyor ve kimse affetmeye çalışmıyor.

Tanrı günahtan nefret eder ve günahkarı sever; insan günahı sever ve günahkardan nefret eder; suçtan yararlanır ve suçluyu mahkum eder. Suçludan nefret etmek insandaki en hazin duygulardan biridir.

Yargılanmamak için yargılamamayı bize söyleyen aynı kişi bize merhametli olmayı öğretir.

*

Ölüm, öte-taraf ve hiçlik düşüncesi beni uykumdan silkeledi. Ebedi bencilliğe çağrı oldu. Gene de, böylelikle, artık sadece kendimi kıstas almadan ama merhametle diğerlerini zih-

nimde gayet iyi şekilde mevcut tutarak, ebedi bir hayata adaklı olup olmamanın, hayatımızın ve davranışımızın ekseni olduğunu düşünmeye başladım. Evrenselleşen bir bencillik artık aynı bencillik değildir.

Her şeyin Tanrı'yla benim aramda olup bitmesini istemek ve işaretler beklemek veyahut Tanrı'nın illa ki bütün eserini gerçekleştirmesini beklemek ne anlama geliyor? Kendimi hiçbir insana teslim etmek istememek ne anlama geliyor? Sürekli olarak tevazuyu düşünüyorum ve kendimi herhangi bir insan önünde küçük düşürmeyi kendime yasaklıyorum ve her tür aracılığı reddediyorum. İsa bütün haşmetiyle bizi yargılamak için indiğinde artık inanmaya zaman kalmayacak; hala insanken ona inanmak gerek. Birçokları Mesih'in tanrısallığına inanıyor ama insanlığını düşünmüyorlar ve bu yüzden İnsan-Tanrı'ya inanmıyorlar. Birçokları ideal Mesih'e inanıyorlar, gizemli bir bulut içinde havada kalan, saf düşünce bölgelerinde kendi kendilerine işledikleri ama kendini bize Kilise'sindeki törende, bütün insaniliğiyle giyinmiş halde gösteren insan Mesih'e inanmıyorlar. Efkaristiya, bu insanileşmiş Mesih'in şeklidir: Bu, idealistlerin büyük skandalıdır, kibirlilerin büyük çelişkisidir, tevazuun kilit taşıdır.

Kendimi şartlandırmayı isteme esnasındayım. Bu şeyleri yazıp sonra da bunlara başkaldırmam olanaksız gibi görünüyor. Acaba bunları yazarken içten miyim? Veya bunlara karşı geldiğimde mi içten değilim? Veya içimde iki "ben" mi var? Biri bu satırları yazıyor ve diğeriyse bunları saçmalama olarak gördüğü için onaylamıyor. Bu, Aziz Pavlus'un sözünü ettiği mücadele mi, "ah ben ne bahtsız adamım!" cümlesi içinde patlamasına yol açan mücadele mi? Veyahut elimi Tanrı mı yönlendiriyor? Yazdığımı ben yazmıyorum da içimde duran bir Ruh mu yazıyor? Her şekilde, kendimi eğitiyor olmam, kendime vaaz vermem ve din değiştirmem ve bugün, yarın olmadığım bir başkası tarafından yazılmış gibi gözükecek şeyler ya-

zıyor olmam, işte derin bir düşünme mevzuu. Eski insandan kurtulmak ne kadar uzun ve bıktırıcı!

Bende hala hayal adamının kaldığını görüyorum; ve geçen yıllar boyunca insan bilgisi olarak biriktirdiğim ne varsa, hepsi zihnimde mevcut; ve bana öyle geliyor ki bu, yeni olanla ters düşmüyor. Sanki eski kanaatimin üstüne, taçlandırmak ve canlandırmak için yeni imanı alıyormuşum gibi... İdealizmim, sosyalizmim, anarşizmim, kuramsal olaycılığım, her şey bana yeni bir ışıkla şekil değiştirmiş gibi görünüyor. İmtihanların en korkuncu beni mi bekliyor? Yoksa akılcı kanılarımı doğaüstü bir imana dayandırdıktan sonra, bu iman bu kanıları öldürüp de bana en zor imtihan, bu kanılardan sıyrılmak imtihanı kalmış olmasın? Sonunda aklımı feda etmem mi gerekecek? Korkunç olurdu; ama senin iraden olsun ya Rab, benimki değil! Eğer aklım bana halel getiriyorsa, aklımı benden al ve bana huzur ve sağlık ver, gerizekalılık içinde olsa bile.

Ve bu arada kendimi insanlara teslim etmeyi reddediyorum -inatla Mesih'in insanlığına inanmayı reddederek.. Tek görebildiğim, bütün temsilcilerinin cehaleti ve kusurları. Günah çıkarıcının İsa olması beni gittikçe daha fazla rahatsız ediyor ve gittikçe de daha fazla ona doğru itildiğimi hissediyorum. İnatla, günah çıkarıcıların bana doğru gelmesini istiyorum, onlara doğru gitmek değil. Ve zamanımı kime açılacağımı merak etmekle geçireceğim, sanki hepsi eşit değilmiş gibi, hepsi basit temsilciler, basit şekiller değillermiş gibi. Eğer bir aziz tanısaydım, ona teslim olurdum. Peki ama bir azizi nasıl tanıyacağım?

En hor gördüğümüz şeylere doğru itilmek ve üstelik bunları eskiden nasıl gördüysek hala öyle görmeyi sürdürerek itilmek tuhaf. İşitsel günah çıkarmaya karşı mücadele edenler, bundan en derin şekilde rahatsızlık duyanlar ve daha çok bütün insani yanını görenler ne söylerlerse söylesinler, bütün bunları ben de kendime söyledim, söylüyorum ve kendime söyledikçe de buna başvurmaya itildiğimi hissediyorum: Günah çıkarma bana ne kadar çok batıl itikat gibi gelirse, o kadar

çok çekiyor. Evet bu batıl itikat sana daha büyük, daha kaba ve daha fetişist gibi göründükçe, buna saygı duymakta ve boyun eğmekte daha çok aşağılanma bulacaksın ve bunu kabul etmekteki tevazun da daha büyük olacak. Yoksa batıl itikata mı düşeceğim?

Batıl itikat, batıl itikat! Nedir batıl itikat? Batıl itikatlı Pilatus İsa'ya soruyordu: "Hakikat nedir?" ve cevap beklemeden, ellerini yıkamaya gidiyordu. Biz, hakikatin oğulları, iblise sormalıyız: "Batıl itikat nedir?" ve yanıt beklemeden, tövbede yıkanmalıyız ve mahkemesine gitmeliyiz. Yanıt beklememek ve korkunç bir şüphe içinde kalmak tahammül edilmez bir durum.

Bu hal, evlendiğim zaman günah çıkarmadan, küfür içinde ayine gittiğim zamanki sakin umursamazlık halinden ne farklı! Şimdi şu sözcükler geliyor aklıma: Küfür içinde Kudas ayinine katılan kendi mahkumiyetini yer. Ve bu, dünyanın en doğal şeyiymiş gibi aklıma geliyor, zerre kadar umrumda değil. Bu nedir peki? Nasıl bu kadar sakindim ve bu kadar sakin kaldım? Peki çocukken imanla ayine katıldığımda, rastlantı eseri, ayinde hissedildiği söylenen şeylerin hepsini hiç hissettim mi? Hayır, asla.

Sıklıkla, durumum hakkında "akılcı bir şekilde" düşünüyorum. O zaman, mirasın bütün içeriğine başvuruyorum. Çocukluğun alışkanlıklarına, bilinçaltına ve başka bin türlü nedene; ama sonra ayin saati geliyor ve kiliseye doğru itildiğimi hissediyorum ve ayini dinliyorum. Ve biliyorum ki eğer bu neden galip gelirse iç daralmalarıma ve üzüntülerime geri döneceğim ve ömrüm boyu bir daha huzur bulmayacağım. Hayır, tamamen ölmek istemiyorum.

Şüpheyle alay ettim ve buyrun ki içine düştüm. Şüphe! Şüphe hakkındaki bütün o laf salataları bana ne kadar da gülünç geldi! Ve şimdi, dünün gülüncünün içinden geçmem gerekecek.

*

Sakın kendimi şartlandırıyor ve kendimde sahte ve ikiyüzlü bir hal yaratıyor olmayayım? Sürekli sofuluk kitapları okuyarak, ayinlerle, tesbihlerle ve bu vaazlarla kendi içimde bir kurgu yaratıyor değil miyim? Yoksa bir yanılsama yaratarak, bunun içindeki huzurun tadını çıkardığımı sanarak kendimi aldatmaya mı çalışıyorum?

Bu düşünceler iblisin iğvaları değil mi?

Değişimimin farkına vardılar. Hatta bazı gazeteler bunun sözünü bile etti: Kendime yeni bir konum yarattım. Bu da yeni bir kölelik değil mi? Eğer ısrarcı olursam –bu tanrısal inayete bağlı- ve çocukluğumun imanına geri dönersem, bu biraz sahte olmaz mı? Son yıllarda olduğum hale dönersem ve bunu geçici bir yaz bulutu gibi görür ve geçici bir hava değişikliği olarak geçsin diye bırakırsam, ne berikiler, ne ötekiler beni önceki gibi karşılamayacak; berikiler için de ötekiler için de bir deli ve ikiyüzlü olacağım. Eksikliklerimi gün ışığına çıkardım, dikkatli olmayı bilemedim. Zayıflıklarımı ortaya koydum, gardımı almayı beceremedim.

Diğerleri neden bana bu kadar endişe veriyor?

*

Sonsuzdur kibirin bürünebileceği biçimler. Birisi, kendisinin de şu an geçmekte olduğum yerden geçtiğini söylemek için mektup yazmış ve onu okurken kendi kendime şöyle dedim: "Sen mi? Benim geçtiğim yerden mi? Zavallı küçüğüm!" Üzüntü ve mücadeler hakkındaki yeteneğim söz konusu olduğunda bile kendimi diğerlerinden üstün görmek neden? Çok hastayım ve bencilik hastasıyım.

Gösteri yapmak, zihnimi tanınmaya layık bir örnek olarak dünyaya sunmak gibi bir kibire düştüm. Yolun kıyısında yaralarını gösteren o zavallılar gibi, ruhlarının yaralarını göstererek kendilerini ilginç varlıklar gibi sunan kişiler, edebiyat insanları var. Parmaklarındaki yaranın üstündeki paçavrayla böbürlenen ve olduklarından daha hasta numarası yaparak

iyileşme süreçlerinin tadını çıkaran çocuklar gibiler.

Ama beni kurtaran bir utanma duygusu ortaya çıktı. Ta içimdeki bu gizli hazzı, kendime bu kadar yoğunlaşmayı dışarıya göstermedim. Kötü olduğunun, çirkin bir kötü huy ve günah kaynağı olduğunun bilincindeydim ve içimde tuttum. Gizli kibrimi kendime saklamam için Tanrı'nın bana verdiği inayet şimdi bu kibire karşı mücadele etmeme olanak sağlayan şey.

Dostlarım için duyduğum gerçek bağlılık, iyiler için hissettiğim içten sevgi beni kurtardı.

Sınıfların Mücadelesi'ndeki* isimsiz çalışmam, yüksek, asil, merhametli sosyalizm için bu sürekli propaganda... kendimi düşünmeden, saklanarak sürdürdüğüm bu kampanya ruhum için bir kutsanma oldu. Zihnimin sefaletinin ortasında, tanrısal bir inayet sayesinde, derin bir asalet ve fedakarlık duygusu muhafaza ettim. Tanrı aziz olsun!

Ama şimdi bu kötü huyun en saklı yanının bile kökünü sökmeliyim, gizli hazzımı bile, herkesten saklanarak yaptığım bu manevi otuzbiri bile. Kibirin dışsallaşmasını engellemek hiç yetmez: Belki dışsallaşması daha iyi mi olurdu? İçselleşmesinden kaçınmak... zira böylelikle bu huyu daha büyük bir hazla içimizde büyütüyoruz.

Ve bu çocuksu benmerkezcilik hangi biçimlere bürünmedi ki! Bazı mektupları yazarken, alıcının onları saklayacağı aklıma gelmedi mi? Kendini bırakış anlarında, ölümümden sonra bunların toplanacağı ve yazışmaların yayınlanacağını düşünmedim mi? Edebiyat insanlarının hazin kötü huyu! Ruhu isme feda eden kapkara kibir! Hastalıklı bir izzetinefsin sonuçlarının, kıskançlıklar güruhu, küçük gören davranışları, iddiaları ve iç daralmalarıyla; edebiyat insanları dışında hiçbir yerde bu kadar ölümcül değil. Ölümden sonrası için mektuplar yazmak!

* Agrupacion Socialista de Bilbao'nun haftalık resmi yayın organı. Unamuno, Ekim 1895'le Nisan 1897 arasında, imzasız yazılarla, bu dergiye geniş katkıda bulundu.

Tarih için yaşamak! Ebediyet için yaşamak ne kadar basit ve sağlıklı!

İzzetinefsin çok üzücü bir derecesi var: Bir kişi, diğerlerine kendini beğendirmekten vazgeçer ama kendini beğenmek için... Ve bu da kendini kendi eserinde yeniden üretmek –ya da sadece üretmek için... İşte manevi otuzbir, ruhsal istimna, kendine hayranlık budur. Her şey mevcut. Kendi sefaletimizi, hiçliğimizi kabul etmek ve bizi yok olmaktan kurtarması için Tanrı'nın önünde kendimizi hiçe indirgemek dışında!*

Huşu, bolca huşu! Tevazuya ulaşmak için huşu! Dikenden taç, alay, asa olarak kamış, kanlı kahkahalar ve inayetin, ya Rab, bunlara tahammül etmek için!

Bu defterlerin kendisi kibir değil mi? Bunları yazarken amacım ne? İlk amacıma uygun olarak bunları gizli tutmayı başardım mı? Öte taraftan, dikkatli bakınca... inayetin bana esinlediği şeyi muhafaza edip ölmeye mi bırakmalıyım? Kendimi sergilemek korkusu... beni, iyiliklerini yayımlamaktan ve modern zihniyetin kusurlarından birini tasvir etmekten –belki başka şahısların eğitimi ve tesellisi için- alıkoyacak bir korku ya Rab. Zira, hastalığımın ortak olduğu kesin, yaygın olduğu, sıradan olduğu... Neredeyse bütün edebiyat insanlarının hastalığı bu. Ve Tanrı verilmiş bir çevrede kendime belirli bir edebi isim yaratmama izin verdiği zaman, ve beni yükselen kariyerimin başında çağırdığı zaman, bu bir şey için olmuş olmalı.

İçtenlik, aziz içtenlik! Ne kendimi, ne izzetimi düşüneyim ya Rab, senin izzetini düşüneyim ve rezaleti aramayayım ama bundan kaçmayayım da!

Eugenio Rodero'mu yayınlamanın aptallık olduğunu, şüpheleri üzerime çekeceğini, bana karşı şiddetli tepkilere yol açacağını söylediklerinde sevinmiştim ve kendimi beğenmek ve bunun üstüne çıkmak için rezaletle yüzleşmeyi istiyordum. Şimdi başka bir rezaletten neden korkacakmışım? Bana yıkıcı, anarşist, vb, denilmesi, o zamanlar böbürlendiğim bir rezalet-

* Neyzen Tevfik'i anımsıyoruz.

ti. Bugün bana fanatik bir adam, batıl itikatın kölesi, yenik, hatta gerizekalı muamelesi yapılmasından korkuyorum. Rezaletin üstünde heykel gibi durmakla övünürken, bugün yenik düşmekten korkuyorum.

Çünkü olay gayet açık: Utanmaz düşünürü, yıkıcıyı, her tür yasa ve geleneği reddedeni, birileri lanetler, diğerleri alkışlar ama hepsi de ona hayrandır. İnananlar da, inançsızlar kadar Proudhon'a hayrandır: Satanizm onları çekiyor. Ama çocukluk imanına dönene, kendini alçaltana ve boyun eğene ve zayıflıklarını göstererek bir kez daha hakikatin bütün vaizlerinin ebedi şarkısını tekrarlayan kişiye ne oluyor? İmansızlar ona acıyor ve onu hasta ve batıl itikatlı birisi yerine koyuyorlar; ve müminler de ona hiç saygı duymuyorlar çünkü bunu Tanrı'ya bile değil, kendilerine bağlıyorlar, din değiştirmeyi bir savaş silahı, yaralamak için bir sebep olarak kullanıyorlar. Ve diyorlar ki: "Elbette, sonunda boyun eğdi! Başka türlü olamazdı. Eh! Önünde sonunda, ölüm döşeğinde bile olsa teslim olmaları gerekiyor." Ve böylece o kişi, insanlar tarafından terk edilmiş halde kalıyor, ama Sen, ya Rab, onu bu şekilde terk etmeyeceksin.

Ruhumuz, ne sefalet ve zayıflık kuyusu!

İsa'nın Zeytin bahçesinde, insanlığına karşı mücadele ettiği dua saatleri ne korkunçtu kimbilir! Bir Tanrı'yı insanlığına karşı mücadele ederken görmek ne güzel ve ne büyük, o ki doğrudan ve kişisel olarak bütün sefaletini biliyor, kendini bilerek ve isteyerek insan sefaletinin içine hapsetmiş ve insanın sıkıntılarını çekiyor! İnsanların kurtuluşu için bu imtihan niye? Çile'deki nasıl bir geçiştir: "Tanrı'm, Tanrı'm, beni neden terk ettin?"! Ve her yerinden kanlar akıyordu. Ve direnci kırılmış, yıkılmış haldeyken şöyle bağırarak sonuçlandırdı: "Senin iraden olsun, benimki değil!" İşte Baba'sından acının zehirli kadehini kendisinden uzak tutmasını istedikten sonra bu sonuca vardı. Ardından, her şeye metanetle göğüs gerdi: Kırbaçlanma, dikenli taç, alaylar, çarmıha gerilme. Mücadele, korkunç mücadele insanlığını yenmek içindi.

Bizde insani olanı yenmeliyiz ki, bizdeki tanrısal olan yeniden dirilsin ve yaşasın ve zihnimizi Babamız'ın elleri arasına teslim edebilelim.

Bu gizli kibri, kendimi bu sürekli arayışı, bu gizli ve dilsiz tanrılaştırmayı, bu kendi heykelimi dikme isteğini ve kendimle ilgili düşüncemden haz almayı, ölümden sonrası için çalışmakla ilgili bu inadı, kendimi başka bir cinsden sanmakla ilgili bu aptalca kendini beğenmişliği yenmeliyim. Yakınım için sevgi tohumları yetiştirmeli, dostluk bağlarımı, beni isimsiz işlere itmiş olan dürtüleri geliştirmeliyim. Ve diğerleri için çalışarak kendimi kendimden ayıkladığım zaman, kurtuluşum için çalışabileceğim, manevi bir otuzbir için değil.

O gece, Munitibar'da dışarı çıktığım gece, yalnız, yolun ortasında, kimse beni görmezken, ciddi tehlikede bulunan zavallı Ceferina için dua ederken! Ve Leopoldo'ya mektuplar ve onun için hissettiğim dostluk. Bana, onu daha iyi kıldığımı yazdığında gözlerimden akanlar ne gözyaşlarıydı! Yazmayı bırakmayın diye yazıyordu birisi de bana, "zira yazdıklarınızın içinde öğreneceğimiz çok şey var." Öğrenecek çok şey!

Zavallı Leopoldo! Onunla birlikte, Deusto'daki küçük bahçesinde, ölüm döşeğindeki ablasını görmeye gidişimizi asla unutmayacağım. Ablası şimdiden bir kadavraya benziyordu, o armut ağacının altında, yaprakların arasından süzülen ikindi ışığıyla; başka bir dünyaya ait ya da bu dünyadan kopuk, başıboş dolanan bakışıyla yas elbiseleri içinde, solgun, üzücüydü. Bilinç yöneticileri ondan, yukarda, Gökyüzü'nde; Tanrı'nın, kardeşini, sevgili Leopoldo'mu kötü ilişkilerden esirgemesi için dua etmesini istemiş olmalılar ve onu yatıştırmak için cehennem olmadığını söylemiş olmalılar. Zavallı küçük kadın! Bir mum gibi söndü. Onu gördüğümde, mezardan mı geliyor, yoksa mezara mı gidiyor, az önce dirilmiş mi, ölmek üzere mi anlaşılmıyordu.

Nasıl oluyor da aynı zamanda ve birbirimize bir şey söylemeksizin Lepoldo ve ben aynı şeyi hissettik? Dostluğumuz

Tanrı eseri mi yoksa?

*

Ölüm.

Birisi veremli olduğunda ailesi bunu ona söylemekten kaçınır ve her yolu deneyerek, bir yılı, yaşayacak birkaç ayı kaldığını söylememek için onu aldatmaya çalışır. Böyle bir zamanımız var mı? Tek bir yıldan ziyade dört, beş, on yılımız mı var? Biz de veremli değil miyiz?

Ölümün vadesini ve onlara kalan yaşayacak muhtemel zamanlarını düşünen az kişi var: Hepimizin ölüm mahkumu olduğumuzu düşünen az kişi var. Evet ölüm mahkumuyuz, hepimiz.

Eğer bütün insanlar, birkaçı hariç, ölümsüz olsalar, bu birkaçının umutsuzluğu ne büyük olurdu... Öyleyse, diğerlerinin ölümsüz olduğunu ve kendimizin olmadığını düşünelim çünkü diğerlerinin ölümü ancak onlar için gerçekliktir ve bizden sonra ölecek olsalar, bizim için ölü sayılmayacaklardır. Senden sonra öleceklerin hepsi senin için –başka bir yaşam olmadığı varsayımını kabul edersek- ölümsüz gibi olacaklar zira bir kez öldüğün zaman, diğerleri seni izlese de izlemese de aynı şey olmayacak mı? Hepimizin ölmesiyle aynı nedenle, ölümün bütün anlamına da eremiyoruz. "Hepimiz ölmeliyiz" olumlaması, "ben ölmeliyim" cümlesinin dehşetini yumuşatıyor ve siliyor. Öyle görünüyor ki önerme, genişlik kazanıp evrenselleşince, olduğu bireysel halden, daha soyut, daha soğuk, daha matematik, daha az ele gelir, daha az canlı ve daha az gerçek bir hale dönüyor. "Biz hepimiz öleceğiz" cümlesi, bir üçgenin üç açısının iki doğruya eşit olduğu gibi söyleniyor, bu sanki hayatımıza korkunç bir gerçeklik eklemiyormuş gibi...

Hayalgücü bizi yanıltmaya uğraşıyor ve biz de kafamızda dünyayı ölümümüzden sonra var olmaya devam ediyor gibi canlandırdığımız için, bizden sonra hayatta kalacağını düşündüğümüz bu dünyanın, bizimle birlikte ölecek bir düşünceden başka bir şey olmadığını ve dolayısıyla da dünyanın, dün-

yamızın, biz kendimiz sona erdiğimizde sona erdiğini ve başka bir hayat yoksa bizim sonumuzun dünyanın sonu olduğunu düşünmüyoruz. Dünyanın sürecek olması ve biz öldükten sonra çocuklarımızın ve eserlerimizin yaşayacak olmaları, hazin teselli! Hazin teselli, eğer ölürken tamamıyla hiçliğe dönüyorsak! Teselli mi? Hayır, aksine acı ve umutsuzluk! Öte taraftan, başka bir hayat umudu taşıyorsak, muhteşem fikir!

Ahlaksal ve pratik anlamda bir tek büyük sorun var, mezar-ötesi sorunu. Eğer hiçlikse, senden sonra hayatta kalacağını hayal ettiğin dünya, seninle birlikte ölecek olan safi kişisel bir hayal.

Ah keşke, diğerlerine ölüm duygusunu iletmek için elimde sözler değil, iletilebilecek sıcak ve canlı duygulanımlar olsaydı!

Ölüm deneyimine sahibiz, eğer başka hayat olmadığı doğruysa ve bu deneyim derin uyku deneyimi. Ölmek o zaman sonsuza kadar uyumak demek. Peki böyle bir endişeye rağmen neden uyuyoruz? Çünkü uyanmayı ümit ediyoruz. Ama bir akşam, güçlü şekilde bir daha uyanmayacağını hayal et, o zaman uykuna ne olduğunu ve sahip olduğun azıcık hayalgücünün sana ne dehşetler verdiğini görürsün.

Hayatı ele geçirecek uykuyu hissetmek ve buna direnmek için mücadele etmek korkunç olmalı. Gözlerimiz kapanır ve açık tutmakta inat ederiz; beynimiz bizi terk eder ve bunu şeylerin üstünde yoğunlaştırmak için umutsuz çabalar harcarız ve bu çabalarla onu daha da yorar ve başdönmesine teslim ederiz.

Hayal et, mümkün olan en canlı şekilde, ki aniden kör oluyorsun ve ardından, diğer duyularının izlenimleri sayesinde körlüğe tam alışmışken sağır oluyorsun; ve ardından dokunma duyunu, koku alma duyunu ve tad alma duyunu ve hatta kendi hareketlerinin duyusunu kaybediyorsun. Kendi kendisini kullanamadığı için intiharın bile olanaksız olduğu hareketsiz bir şey gibi kaldığını hayal et. Elinde hala yalnız başına düşüncelerin, belleğin kalıyor; hala geçmişinde yaşayabilirsin.

Ama birden düşüncelerin bile seni terk etmeye başlıyor ve duyularından yoksun olduğun için, bunların yerine ne başkasını koyabilir ne de yenileyebilirsin ve akışkan hale dönüyor, sonra da buharlaşıp uçuyorlar; sade var olma bilinciyle kalıyorsun ve sonunda bunu bile kaybediyorsun; ve yalnız kalıyorsun, tamamıyla yalnız... Hayır, hayır, kalmıyorsun zira hiçliğe karıştın bile. Ve elinde hiçliğinin bilinci bile kalmıyor.

*

"Ben uyuyorum ama yüreğim nöbet bekliyor", der Neşideler Neşidesi'ndeki Yavuklu. Benim ruhuma olan da buydu, bu son yıllarda: Uyuyordu ama yüreği bekliyordu ve benim için onu uyandırdı.

Evet her zaman iyi davranmaya çalıştım ve diğerlerine yaptığım iyilik kendime bakıp uyanmak inayetine layık olmamı sağladı. Herkesde olduğu gibi bende de iyi ve tanrısal olan beni kalemimi ve sözümü asil amaçların hizmetine sunmaya teşvik etti; ama insani (daha doğrusu şeytani) olan beni çok ince bir tür kibirin içine batmış halde tutuyordu, çok içsel ve gizli, kıskançlıkla sadece benim tarafımdan korunan bir kibir içinde, kendim ve eserimle ilgili şahsi bir haz içinde, gerçek bir manevi otuzbir içinde. İşte bazı katılıkların veya kuraklıkların kökeni.

Kendimdeki bu kibiri iyileştirmeliyim ve o zaman eserlerim yeniden hayat bulacaktır. Ötesi olmadan, sadece "ahlaki" olduğum zamanların hayır işlerini meşru kılmak için kendimi iyi, dindar kılmalıyım.

Tanrı bana, ruhumun bu hastalığının gizli kalmasını, bu benciliğin belli olmamasını, utanma duygusu sayesinde bunun içimde kalmasını bahşetti.

Ama kibir ne şekillere bürünüyor! Gittikçe, bu özel, içe dönük, yabancılardan saklı kibirin, aramızdan sadece birkaçının tahammül etmek zorunda olduğu, kötülüğün yüksek ve ince bir şekli olduğuna inanmaya başlıyorum. Ve bu, bütün insan-

ların ya da neredeyse hepsinin hastalığıdır; bu, ruhun köküdür; ve bu özellikle de bütün edebiyat insanlarının sefaletidir. Öyleyse onlarla benim aramda ne fark var? Hayır, bende değil, Tanrı'da; bana bu sefaletin bütün çürümüşlüğünü gösteren Tanrı'da; kendime bakmamı sağlayan ve kötülüğü bütün dehşetiyle görmemi sağlayan Tanrı'da! Kutlu olsun!

Peki bu inayeti bana neden bahşetti? Hiçbir liyakat olmadan, cömertlikle.

Ve mahkum edilen kibir gelip bana inayetin seçtiği kişi olduğumu ve böyle olmamın nedensiz olmadığını ima ediyor. Hayır, hayır, hayır ve hayır! Tanrı, izzetini göstermek için hepsinin en sonuncusunu seçti. Ya Rab, bana, buna inanmak için güç, ışık ve inayet ver! Bu iyiliğe layık olmadığıma inanmayı ve kendime karşı gösterdiğim bütün hoşgörüyü silmeyi nasip eyle!

*

Kimi olursa olsun delirtmeye yetecek bir şey: Bazı anlarda aklıma şeytani bir düşünce geliyor. Bütün bu krizi, bütün bu inayet çağrısını psikolojik bir deney, kendi kendime bir deney gibi sunmak ve bir din değiştirmenin öyküsünü yazmak. Bu, suçlunun bilinç hallerini tasvir etmek için suç işlemek veya alkolikliği tasvir etmek için kendini alkole boğmakla aynı şey değil mi?

Bu lanet edebiyat, "edebiciliği" ve Oscar Wilde'ların ve D'Annunzio'ların bu rezil estetikçiliğini ürettiği zaman tam anlamıyla şeytani! Sefiller! Bu, dünyayı bir gösteri yerine koymaktır! Bu, Odisea'daki, o kadar zaman duvarda asılı tuttuğum, çalışmalarımı yöneten o şeytani parçanın öğretisidir: *"Tanrılar, insanların yıkımını kurgular ve uygularlar ki, gelecek kuşakların şarkısını söyleyecekleri bir şeyleri olsun..."*

Estetikçilik korkunçtur; bir ölümdür. Sanat için sanat! Öyle sanıyorum ki bu küfrü savunan sözde inançlıların hepsi gerçekte inançsızdır, alışmış günahkarlardır.

En iyi imge insanı dine en çok yöneltendir, sanatsal olarak

en güzel olan değil. Kiliseleri müzeye çevirmek ve meraklıların sanat incilerini keşfetmek için buralara gidip dua edenlerin murakabesini bozmaları, saygısızlıktır.

Güzellik, evet, güzellik! Ama güzellik bu değil, sanat için sanatın güzelliği değil, estetlerin güzelliği değil. Seyri bizi olduğumuzdan iyi kılmayan güzellik, güzellik değildir.

Lusifer'vari bir güzellik vardır, tanrısal bir güzellik olduğu gibi: Ama Lusifer'vari güzellik, bütün gönüller için bir alçaklık uçurumudur.

Goncourt'ların *Madame Gervaisais*'sini ve Huysmans'ın *Yolda*'sını üreten bu korkunç hastalık, "Edebicilik" bizi mahvetti. Bu iki din değiştirme hikayesinde, elbet, bir şey öğreniliyor ve hissediliyor ama bizi yeniden umutsuzluğa gark eden bir şey bu...

"Edebilicik" bilgiçlik kisvesine bürünerek, Renan'ın rezil kitaplarını üretti, o zehir saçan *İsa'nın hayatı*, insanı esneten ve çileden çıkaran bir duygusallıkla dolu. Kendisini sıradan fanilerden üstün bir kastın üyesi sandığı için her şeyi bir seyirci edasıyla değerlendiren bir şüphecinin rezil sayıklamalarını üretti. Strauss* ciddiydi en azından, kendince dindardı. Renan, insanları dinden en çok uzaklaştıran şey olan o "dincilği" geliştirdi.

Bu *sevimli bilgin*'in, Tanrı'nın soluksuz bırakan hakikat arayışının mükafatını verdiği dindar ruhlu, saf ve asil Ariel'i iğrendirmesi boşuna değil.

Renan, insanları sonunda en ince ve en iğrenç duyusallığa götüren ve sefil fahişelerin iman asırlarındaki saf geç kızlar gibi süslenmesine yol açan o ahlaksız yeni-gizemciliğin yandaşlarından biri. Kafadaki gizemcilik, perhiz, irade olmadan: İğrenç bir taklit, hepsi o.

* Maulbronn papaz okulunda, ardından Tübingen üniversitesinde profesörlük yapmış Alman ilahiyatçı (1808-1874). İsa'nın Hayatı adlı eseri, özellikle de Mesih'i, Yahudi halkının özlemlerinden doğmuş olan basit bir mitos olarak gösterdiği için rezalet çıkardı. İsa'nın Yeni Hayatı adlı eseriyse İncil'in bilimsel eleştirisinin temelini atmıştır.

Öyle görünüyor ki Chateaubriand adındaki o hüzünlü ve uğursuz şahsiyet, içinde sakladığı kibrin yiyip bitirdiği o meşum René bazen yeniden ortaya çıkıyor ve *Hıristiyanlığın Dehası* adındaki o içi boş eseriyle tumturaklı ve edebi sahte Katolikliğini üfürmeye başlıyor. Onun arkasından da, ultra-sosyetik hatipler, aklın, zavallı aklın küfürbazları bölüğü geliyor.

Her şey belirsiz idealizmin içinde yüzüyor, her şey romantik ve şekli belirsiz, her şey Amentü'süz... bütün bunlar da kalburüstü insanların kanına dokunmasın diye.

Din, dindarlik, tasavvuf, Katoliklik... moda! Moda oldu! Küfür çukuruna düştük.

Çarşı* felaketinden sonra, biliyoruz, etiket talepleri, cenaze merasimleri geldi. Bu gerekliydi, tanıklar eşliğinde ve protokol töreniyle düello gibi, gece kıyafeti gibi, *Te Deum* gibi: Bir törendi. *Sportsmen, Gentlemen,*** hanımlar, küçük hanımlar, sosyetikler, yarı-sosyetikler, fırfırlar içinde oraya gidip toplumsal ve iyi görünen bir görevi yerine getirdiler. Sonra, moda vaizlerden biri, Peder Olivier kürsüye çıkıyor ve Tanrı adamı görevini ciddiye alıyor ve kibarlığı ve fırfırlı kuralları bir yana bırakıyor; yalın ve sakin hakikati dile getiriyor, kalbursütü insanları rahatsız eden ve kanlarına dokunan hakikati!*** Ve *resmi* mezhebi Katoliklik olan Cumhurbaşkanı itiraz ediyor!**** Ne hazin bir çürümüşlük ve sefalet çukuru!

Vaizi boşboğazlıkla suçluyorlar. Boşboğaz! Hakikatin sözü her zaman boşboğazdır. Eğer kulaklarına övgüler dizseydi, onlardan biri olacaktı. Aah ah! Keşke, gün ışığıyla birlikte tarlasını çapalamaya giden ve güneşle birlikte dinlenmeye çeki-

* 4 Mayıs 1897'de alevlere teslim olan Paris'deki Charité çarşısından söz ediyor. O yıl Miguel de Unamuno Günlükler'ini tutmaya başlıyordu. Alençon düşesi de dahil olmak üzere yüz dört (ya da yüz on yedi) kişi orada hayatlarını yitirdiler.

** Özgün metinde İngilizce.

*** Yangında kibarlar birbirinin üstüne basarken mütevazılar asalet örneği göstererek zor durumdakilere yardım etmişler.

**** Dominiken Peder Olivier hükümete karşı saldırı gibi yorumlanan bir söylev okudu (Cumhurbaşkanı François Félix Faure'du). Paris başpiskoposu kardinal Richard, pederi, Notre-Dame'daki makamından çekti.

len köylü gibi iman etmek bize de nasip olsaydı! Günleri huzurludur ve yaşadığı gibi ölür. Öteki hayatın seyri ne muhteşem bir gösteri olacak, rollerin ters dönmüş ve izzetin derecelendirmesinin şimdikinin tersi olduğu görüldüğü zaman: Altta, bu dünyanın büyükleri, tarihte yaşayanlar, burada ihmal edilenleri omuzlarında taşıyacaklar ve hepsi Rab'a övgüler düzecek.

"Edebicilik", yeni-gizemcilik, romantik "dincilik", moda dindarlık, insani bilgelik Katolikliği, hoş görünümlü iman, sokaklarda ve gazetelerde çatışmalar, parti çekişmeleri, formalist dogmacılıklar, dar ruhların hor görülesi küçük hesapları: Ne çok sefalet var!

Ya Rab, kendi içimde murakabeye varmayı nasip eyle ve imanım kendim için olsun!

Dördüncü defter

Ö.

"Media vita in morte sumus": Hayatın ortasında, ölümün içindeyiz. Dominiken dua kitabından, Karem zamanı için bir akşam duasının son bölümünün başlangıcı.

Adveniat regnum tuum. "Allah'ın melekûtu sözde değil, kuvvettedir." (I. Korintoslulara 4, 20.)

"Allah'ın melekûtu yiyecek ve içecek değil, fakat salâh ve selamet ve Ruhülkudüsle sevinçtir." (Romalılara 14, 17)

"Söz gürültüsü olmadan, fikir engeli olmadan, gösterişsiz, kanıt sunmadan, tartışmadan öğretiyorum." (*İmitation*, III, XLIII, 3.)

16 Mayıs Pazar. Resullerin işleri, 5.

Hananya ve Safira'nın hikayesi.

"Ey Hananya, niçin Şeytan senin yüreğini doldurdu da (!) Ruhülkudüse yalan söyleyip mirasın tutarı hakkında sahtekarlık yaptın? Miras kaldığı halde sana kalmıyor muydu? Ve satıldıktan sonra senin hükmünde değil miydi? Nasıl oldu da yüreğine bu şeyi koydun? İnsanlara değil, ancak Allaha yalan söyledin." (3. ve 4. ayetler)*

Manevi mirasımdan bir şeyleri neden saklayayım? Neden bir bölümünü Kilise'ye verip, bir bölümünü saklayayım? Yeniden gizli kibrimin içine düşmek için gizli bir bölümünü kendime saklayıp, kendimin neden yarısını bağışlayayım? Nedir? Görünüşü kabul edip törene boyun eğecek ve niyeti kendime mi saklayacağım? Hananya ve Safira da böyle öldüler, Tanrı'ya yalan söyledikleri için.

* Unamuno'nun yaptığı alıntıda, özgün metinde olmayan sözcükler var. Bu bölümü özgün metinden de alıntı yaparak çevirdik.

Hıristiyanlık'ın yayılmasının tarihsel mucizesi hakkında, Farisi Aziz Pavlus'un (Resullerin işleri 22, 3 ve 23, 6) ustası, Farisi Gamaliel'in, Resullerin işleri bölümünün 35 ila 39. ayetlerindeki çok bilge söyleve bak.

Zihnimize ne fanteziler gelmiyor ki! Şöyle hayal etmek hasıl oldu: Ermişlerin izzeti ve mutluluğu giderek artıyor, hayatları sürekli artan bir mutluluk ve tanrısallaşmadan oluşuyor, ebediyetler ebedisinden geçerek Tanrı'ya her gün daha çok yaklaşıyor ve tanrısallaşıyorlar, ulaşılmaz sınırlarıysa Tanrı. Hiç durmadan yaklaştıkları Tanrı'ya duydukları bu arzu, ebedi hayatlarının üvendiresi.

Ve üsmutta, farkları var. Gerçekten de, farklı derecelerdeki, uzayan farklı açılar olduğunu varsayarsak, gittikçe araları açılır ve göreceli açıklığını korumakla birlikte, yay her biri için gittikçe daha büyük olur. En açık açılar orantılı olarak daha çok büyür, en kapalılar daha az büyür ama hepsi de sonsuz çemberin yayına ulaşma isteği gösterir. Eğer BAC, BAD, BAE açılarının doğrularını uzatırsak, yayları da artar ve en açık açının yayı orantılı olarak daha çok artar ama hepsi de gittikçe sonsuza doğru uzama isteği gösterir. İşte Tanrı'ya, tanrısallaşmalarına ulaşma isteği içindeki bütün ermişlerin üsmutu da böyle artar ama en yüksek olanların üsmutu haz bakımından daha çok artar. Ve ebedi izzet hepsi için aynıdır.

Kurama, uygulamadan gitmek gerek; doğru yol buradadır. Kuramdan yola çıkmaya çalışıldığında, iktidarsız kalınır.

Eserlerle imana gitmek gerekir, imanın eserlere can katıp arındırması için.

İnanıyormuş gibi hareket et, sonunda, hareket etmek için inanacaksın.

*

"Epikürcüler ve stoacılar, her şeye rağmen, kendilerine tapınmakta birleşirler. 'Ben': İşte hepsinin son moda lafı; 'ben'in tatmini: Her şeyin amacı. Ama bu dünyanın 'ben'i -ister Epikuros'un 'hisse-

diş'inde, ister Zenon'un 'isteyiş'inde olsun- acıya mahkumdur. Yok edilemeyeceğine göre, acı nasıl yenilebilir? Başvurdukları tek şey var: Kayıtsızlık, şehvetli kayıtsızlık: Hepsi de en yüce sığınağını, ister koyvermeyle (anesis), ister gerilimle (tonos) olsun, burada buluyor.

"Felsefi bilgelik peşindeki bütün ruhların dibinde derin bir hüzün yatar, sarındıkları kayıtsızlığın altında, aman vermediği hissedilir, buna yenik düşer ve nihayetinde ellerinden kaçan 'ben'leriyle yalnız kalırlar." P. Didon, İsa-Mesih, K. I, I.

*

Sakin bir gecede, birçoğu güneş, hatta gezegenleri bulunan, güneşlerin güneşi olan, yıldız ordusunu seyrederken, sefil Yeryüzümüzün bunların içinde ne anlama geldiğini düşünürken –sahildeki bir kum tanesi biz, kendimize şunu diyoruz: İnsan kılığındaki Tanrı bu Yeryüzü'ne mi indi?

Düşün ki kadınlar, halkların uzun kuşakları boyunca, bunca ülkede, göklerin yıldızları gibi sayılamayacak kadar çok oldular ve içlerinden birinden, mütevazı bir İbrani genç kızdan, Meryem'den, Tanrı, Affedilme mucizesi için yararlandı.

Bu genç Yahudi kızın en büyük arzusu, izzeti ve şerefi, Mesih'in annesi olmaktı ve Meryem bekaretini sundu, İbrani genç kız yazgısından vazgeçerek, izzetin yazgısı için. Ve bu yazgıdan vazgeçtiği içindir ki, Rab bunu ona ihsan etti. Her şeyden vazgeçtiği için her şeyi almak: Onun vakasından daha hayranlık uyandıran bir vaka yoktur. Ve böylece, Cebrail ona yazgısını ilan ettiğinde, huşu eder ve onu selamlayan Elizabet'e Rabbin adını över.

Meryem huşu ve itaatle Tanrı'ya yükselen insanlıktır. İşte bu yüzden Tanrı onun yanına indi ve onun içinde, tanrısala yükselen insanlığın içinde, İsa, insana inen Tanrı, vücuda büründü.

"Akşam, sabah seni gömeceklermiş gibi yat ve sabah, akşam seni gömeceklermiş gibi kalk." (*Das geistliche Leben*, s. 150)

Bir karar vermek veya önemli bir şey yapmak üzereyken, önereceğin şey olur olmaz öleceğini hayal et ve yapacağın her şeyi, hemen o an ölecekmişsin gibi yap.

Ö.

Hastanede ölen birisi hakkında anlatılanları duydum. Rahip yağla ovacakken, sıkı sıkıya kapalı tuttuğu sağ elini açmak istememiş. Öldükten sonra, elinde para tuttuğunu görmüşler.

Birçokları böyle davranıyor. Tek farkları elleri yerine zihinlerini kapayıp, dünyayı buna hapsetmek istemeleri.

Zavallı adam, öldükten sonra elinin kendisine değil, toprağa ait olacağını bilmiyordu.

*

Kilise'nin dışında kurtuluş yoktur. Bu ne anlama geliyor? Burada "Kilise" ne anlama geliyor? Basit Protestan köylülere kurtuluş yok mu?

Katolik diyarda, tevazu, mükemmellik, Katolik olmaktır. Mükemmelllik, ilkesel olarak, miras alınan dine uymaktır.

Kilise'sinden başka yerde kurtuluş olmadığına inanan için belki de başka yerde kurtuluş yoktur.

Hıristiyan mezhepleri, diğerlerini reddettikleri için, bunlara karşı çıktıkları için, insanidirler. En tanrısal olan, en çok içine almaya ve diğerleriyle kucaklaşmaya çalışandır, diğerlerini en iyi şekilde barındırabilecek olandır. Protestanlığın illeti nedir? Katoliklik karşıtlığı.

*

Das Geistliche Leben'deki duaya bakınız, bölüm 27, kısım I, s. 150.

"Bütün inayetlerin anası, benim gözümde, ne benim ruhumun, ne başka günahkar ruhların, tabiri caizse, senden izin almaya ya da aracı koymaya ihtiyacı vardır. Sen bütün günahkarlar için doğrudan aracısın."

Bu, tanrısala ulaşan insandır, onun sayesinde, tanrısalın insanlığımıza inmesini elde edeceğiz.

"Hatırla, hatırla, ey tatlı ve seçilmiş kraliçe, bütün saygınlığını bizden, günahkar insanlardan aldın. Kim seni Tanrı'nın anası, ebedi bilgeliğin içinde huzurla dinlendiği taht yaptı? Seni böyle yapan bizim, zavallı insanların günahları! Eğer bizim inayete ve merhamete ihtiyacı olan sefaletimiz olmasa sen nasıl inayetin ve merhametin Anası olurdun? Fakirliğimiz seni zengin etti, günahlarımız seni bütün yaratıklardan daha asil kıldı."

Mesih hala çok yukarılarda, zayıflara neredeyse ulaşılmaz gibi görünüyor. Ona mütevazı ve itaatkar Meryem aracılığıyla ulaşılır.

Ebedi bilgelik. Kelam, bir kadında, basit bir kadında, Meryem'de ete kemiğe büründü. Tanrı'nın ilkesinde olan, her şeyi olduran Kelam, yaradılışa başkanlık eden tanrısal Akıl... Meryem'in başarısı tevazu, kusursuz tevazu, itaat, *ecce ancilla Domini*, Tanrı'nın önünde kendisini hiçe saymasındaki mutlak sebat zihniyetidir. Onda ilk günah yoktu, iyi ve kötüyü bilen tanrıların arasında yer alma kibri, itaatsizliğin kökü yoktu. Ve huşu ettiği içindir ki, Kelam, ebedi Bilgelik onda vücut buldu. *Sedes sapiantiae! Ora pro nobis!*

Ve Mesih Meryem'e itaat etti; Tanrı'nın ve insanların nezdinde bilgelik ve yaş ve inayet kazanırken Mesih ona emanet olundu. (Luka 2, 51-52)

Meryem gibi huşu içinde şöyle diyelim: *"İşte hizmetkarın, ya Rab, beni nasıl istersen öyle eyle."* Huşu içinde olalım ve ebedi Bilgelik yeryüzüne inip kalbimizde oturacaktır. Eğer Mesih'in çilesini çekecek güce sahip değilsek, en azından bu acıyı paylaşalım ve Aziz Annesinin merhametini hissedelim.

Mesih, biz aynı şekilde acı çekmeyelim diye acı çekti; biz ölmeyelim diye öldü.

Meryem, günahtan önceki Havva'dır, Yaradan'ın ellerinden çıktığı şekliyle insanlıktır, dünyanın kirletmediği, ideal insanlıktır.

Tanrı'ya özenen insan, Tanrı'nın insana inmesini hak eder.

Ne şiirsel öğretiler!

Bu kadar yüksek ve bu kadar muhteşem şiirin hakikat ol-

maması mümkün mü? Elbette, bu hakikat ama anladığımızdan daha yüksek bir biçime sahip. Unutmayalım ki, gizemlerde bize itici gelen, hayal gücümüze ayak uydurmaları gerekmesidir; ve biz bu gizemlerin, kaba bir resimle hayal ettiğimizden daha yüksek özelliklere sahip hakikat olduğunu dikkate almıyoruz. Bir kimya formülü, yaşayan olayın eksiksiz bir temsili midir? Madem öyle, bir gizemin formülü de, gizemin kendisinden çok daha eksik bir temsilidir.

Gizeme karşı koyuyoruz çünkü, sadece, bildiğimiz formül aracılığıyla *kafamızda canlandırdığımız* şey olduğu zannına kapılıyoruz. Kimyasal formül doğrudur, veya daha doğrusu, ussaldır ama hakikat değildir.

Gizemler, simgelerdir, evet ama bu hayattaki bilinmezin simgeleri... Öz gizemle, bize göre gizem olanı ayırt etmek gerekir. Gizeme karşı koyuyoruz çünkü özünün, bize gözüktüğü gibi olması gerektiğini sanıyoruz.

Amentü hakkında çok düşündüğüm ve gizemleri ussallaştırmaya, bunları ussal ve daha derin şekilde anlamaya çalıştığım için imanımı kaybettim. Bu yüzden çok kereler, ilahiyatın dogmayı öldürdüğünü yazdım. Ve daha da çok düşündükçe, dogmaları, bunların ahenklerini ve derin anlamlarını bugün daha açık şekilde görüyorum. Tanrı'nın parmağının daha büyük kanıtı olabilir mi? Kaybettiğim şeyi, onu kaybetmeme neden olan yolun tersinden giderek, yeniden kazanmamı sağlıyor; dogmayı, düşünerek bozdum, tekrar düşünerek, tamir ediyorum. Ama dikkat, dogmayı duada düşünmek ve yaşamak gerekir. Dua, gizemi anlamayı mümkün kılacak biricik kaynaktır. Tesbih! Ne harika buluş! Gizemler hakkında düşünürken dua etmek! Gizemler hakkında, daha derinlere inmeye çalışmadan, kitaplarda izlerini sürmeden, diz çökmüş halde ve dua ederken düşünmek. Yol, buradadır (ayet 48, 42).

19 Mayıs, Çarşamba. Resullerin işleri 8.

Sadelik. Kandakin'in Etiyopyalı hadımağasının havari Fili-

pus tarafından dine döndürülmesi (26-40). İşte hayran olunası bir sadelik örneği.

- *Acaba okuduğunu anlıyor musun?*

- *Biri bana yol göstermedikçe, nasıl anlayabileyim?*

Arabasına binmiş gidiyordu, hayatın arabasına; Filipus'u yanına oturttu, onu içtenlikle dinledi ve "yolda giderlerken bir suya geldiler; ve hadım dedi: İşte su; vaftiz olunmama ne engel var?" Ve Filipus dedi: "Eğer bütün kalbinle inanıyorsan, engel yoktur." O da dedi: "İsa'nın Tanrı'nın Oğlu olduğuna inanıyorum", arabayı durdurdu; ikisi de, Filipus ve hadım, inip suya girdiler ve Filipus onu vaftiz etti. "Ve sudan çıktıkları zaman, Rabbin Ruhu Filipusu alıp götürdü; ve hadım artık onu görmedi, çünkü sevinerek yoluna gitti." Mutlu şekilde, hayatının yoluna gitti.

Basit hadımlar.

*

20 Mayıs Perşembe. Resullerin işleri 9.

3. İzzeti aramaya çıkmak ve aniden, ölümün dehşeti.

5. Dini incelemek ve tahlille yok etmek istemek ne hazin bir çabalayış.

6. *"ya Rab, ne yapmamı istiyorsun?"* Kalk, kiliseye gir ve sana ne yapman gerektiği söylenecek.

8. Gerçekten de hiçbir şey görmüyorum.

10. Ananyas ne zaman gelecek? Yoksa gidip arayayım mı?

15. Kaderim ne olacak?

18. Bunu elde etmenin tek yolu günah çıkarmak.

19. Efkaristiya yiyeceği.

20-21. *"Gidin ve İncil'i bütün uluslara müjdeleyin."*

23-24. Kendimi manen öldürme öğüdü.

29. Yunanlar'la, yani entelektüellerle birlikte, aralarında yaşadığım ve beni reddedenlerle birlikte.

Çilesi sırasında İsa'ya yapılan işkencelerin hiçbiri ölümcül değildi. Ciddi olmayan ama acı veren yaralardı çünkü en cid-

di yaralar, en acı veren yaralar değildir. Hepsi de acı veren muameleydi. Hafif sonuçları olan bir darbe, ölümcül bir yaradan daha çok can yakar. Kırbaç, dikenden taç, kötü muamele, darbeler ve son olarak da çarmıha gerilme... ve orada, haçın üstünde, belki bütün kemikleri kırık halde, ıstıraptan ölmek, yaşamsal işlevlerin organik olarak sona ermesinden ötürü değil, aşırı bedensel ıstırap nedeniyle ölmek...

Ey İsa'm, günahlarımın ıstırabından, manen ölmemi ihsan eyle.

Mesih bizim içimizde yeni bir çileye ve çarmıha gerilmeye maruz kalmalı ki ruhumuzda yeniden doğsun ve ruhun günahlarının affedilmesini sağlayarak, ebedi ölümden kurtarsın.

"Yaratıklardan kurtulmak, Mesih'le birlik olmak ve Tanrı'yla bir olmak" (Ermiş Henri Suso).*

"Göklerdeki Babamız gibi mükemmel olun".

Peki mükemmeliyet sadece Tanrı'ya aitse nasıl mükemmel olacağız? Tanrı'ya hangi yolla ulaşmalı? Yol, hakikat ve hayat olan Mesih aracılığıyla; çünkü Baba'ya ancak onun aracılığıyla gelebiliriz (Yuhanna 14, 6): Tanrı'nın Oğlu'nun, bizim, kardeşlerin ilk doğanının (Romalılar 8, 29) görüntüsüyle uyuşarak, böylece Tanrı'nın da kardeşi olarak.

Tanrısala girmemiz için gereken kapıdır o (Yuhanna 10, 1.9). Bakınız, 1 Petrus 2, 21. Eğer hayat gelişme demekse, ebedi hayatımız Tanrı'ya doğru sürekli bir yükseliş, kendi kendimizin hiç bitmeyen bir tanrılaşmasından başka ne olabilir? Ağabeyimiz bize, Babamız gibi mükemmel olun, dedi ve gene kendisi dedi ki, sadece Tanrı iyidir. Kusursuzluğa meyledelim. Böylece, bir olan İsa ve Babası'yla bir olmaya meylederiz (Yuhanna 17, 21).

Hepimiz Mesih'de bir beden olalım (I. Korintoslulara, 12, 13) ki her şey ona teslim olduktan sonra, Oğul'un kendisi de kendini teslim etsin, her şeyi kendisine teslim edene, ki Tanrı

* Aziz Dominik tarikatına mensup Alman sofi (1295-1366). Eserleri arasında özellikle Bilgeliğin Saati ve Ebedi Bilgeliğin El Kitabı sayılabilir. 1831'de aziz ilan edildi.

herkesde her şey olsun (I. Korintoslulara, 15, 28) ve artık mükemmel olduğumuzda, O'nda, olalım, yaşayalım ve hareket edelim (Resullerin işleri 17, 28).

"Her insan özünde, Tanrı için, yaşayan bir Mesih olmalı, kendisi için değil." (*Das geistliche Leben*, s. 162.)

*

21 Mayıs Cuma. *Resullerin işleri 10.*

Yüzbaşı Kornelyus'un dine dönmesi.

Katolik Kilisesi'nin dışında adiller vardır (*ibid.* s. 166).

4. İnançsızın ve akılcının duaları ve sadakaları hatırlanmak için Tanrı'nın katına çıkar.

28. Dikkat! Liberallerle düşüp kalkmamak gerekir!

34. Tanrı kimseyi kayırmaz. Bütün kalbiyle ve iyi niyetle onu arayan herkese kendini gösterir.

Ueber-mensch. Üstüninsan, Hıristiyan olandır, yeni Adem. Bütün üstüninsan öğretisi Aziz Pavlus'da bulunmakta.

"Mesih ile birlikte haça gerildim; ve artık ben yaşamıyorum, fakat Mesih bende yaşıyor" (Galatyalılar'a mektup 2, 19-20).

"Kendi içinde değiş ve ne sözlerinde taşkın ol, ne de değişiminde" (*Das geistliche Leben*, s. 167).

Din değiştirme yavaştır; tedrici bir yürüyüştür. Bir volkan gibi taştığında, kozasını yırtan kelebek gibidir ya da yumurtasını kıran civciv gibi: İçten içe tedrici bir ilerleme geçirmiştir.

Yapacak iki iş vardır. Biri, ebedi benimize, Hıristiyan benimize, yenilenmiş insana; iç iklimimizi, edinilmiş alışkanlıklarımızı, düşüncelerimizi, duygularımızı uyarlamaktır. Diğer iş ise, toplumsal benimize, dış iklimi, diğerleriyle ilişkilerimizi uyarlamaktır.

Eğer ilk dönemde, içsel değişim döneminde dışsal değişime atılmaya kalkarsak, eser tehlikeye girebilir.

İçe dönük bir insan, değişiklik yapmaya nereden başlamalı? Ya dışa dönük insan?

Aslında, hepimizin içinde iki unsur vardır: Merkezkaç ve

merkezcil unsurlar. Yani, aileden miras kalan ve bir parçamız olan, dünyanın kendine ayak uydurması için çalışan unsur ve edinilmiş fakat henüz mal edilmemiş olan, bizi dünyaya ayak uydurmaya iten unsur. Önce, büyüyen insan var, ağaç gibi, içindeki özsudan gelen ardıl katmanlarla büyüyen... Her yeni katman öncüllerinden daha içseldir, son özsu dalgası kabukla tahta arasında katılaşır. Sonra dışsal insan vardır, en yenileri en dışta bulunan dışardan gelen lığ katmanlarıyla oluşan insan. İkisi arasındaki etki ve tepkiler canhıraş ve karşılıklıdır.

İçimizde, geleneğimizden gelen, vaftizle yeniden doğan insan ve dışarıdan gelen insan vardır. Manevi hayat, bu ikisi arasındaki karşılıklılıktan doğar ve birlikleri Mesih'tir. İçsel insan Kilise'ye aidiyetiyle canlanır.

Dışsal bir unsur, ortak bir ibadet gereklidir; içseli sakınmak ve korumak için dışsal insana hayat veren her şey gereklidir, ve bu içselin, dışsal insana sıcaklık ve hayat vermesi gereklidir.

İnsan toplumun çekirdeğidir, hem tohumu, hem üyesidir. İnsan yoğunlaştırılmış toplumdur, toplumsa genişletilmiş insandır. Bu yüzden Mesih'in bütün eseri Kilise'yi ve bunun üyesi olan bizleri ve aynı zamanda herbirimizi işaret eder. Mesih Kilise'sini ve Kilise'nin özeti olması gereken herbirimizin ruhunu kucakladı. Senin veya benin ruhumu kurtarmak için bile ölürdü.

"Yeryüzünde senden başka yaratık yokmuş gibi yaşa ve dışsal insanın içsel insanla uyum sağlamasını gözet." (*Das Geistliche Leben*, s. 167.)

"Dışsal insanı sükunetin içinde koru, içsel olanıysa samimiyette" diyor papaz Moiz.*

Samimiyet iki insan arasındaki uygunluktur. Kendinle "aynı fikirde" ol, samimi olmak budur. Her zaman, her yerde ve her koşulda kendin ol.

* Etiyopyalı papaz Moiz. Eşkıyalık ettikten sonra pişmanlık getirip papaz olur. 400'e doğru öldüğü sanılıyor.

"Tanrı ruha daha yakındır ve ona kendisinden daha içseldir." (*Das Geistliche Leben*, s. 168.) Ne kadar çok Tanrı'da yaşarsan, o kadar çok kendinde, kendi içinde yaşarsın ve o kadar çok kendin olursun. Kendini Tanrı'da kaybederek en yüce kişiliğine erişeceksin. Uzun süre, içimizdeki insanı, bireydeki insanı aramayı salık verdim. Hayır. Tanrısal olanı, Tanrı'yı, bağrımızda, içimizin derinliklerinde aramalıyız. Ancak böylelikle Kutsal-Ruh'tan doğrudan ilham alabiliriz.

Richard de Saint-Victor* ve başkaları, insana kutsayıcı inayet kaç kere nasip olursa, Kutsal-Ruh'un o kadar kere kendini insana verdiğini öğretirler.

"Kim beni severse, sözümü tutar; ve Babam onu sever, ve biz ona gelip yanında mesken tutarız." (Yuhanna 14, 23.)

İsa bize, "önce Tanrı'nın krallığını ve adaletini arayın" der (Matta 6, 33) ve Tanrı'nın krallığının aramızda olduğunu (Luka 17, 20-25) ve bu krallığın salâh, salâmet ve Ruhülkudüs'te sevinç olduğunu söyler (Romalılar 14, 17).

Tanrı'yı arayan çoktur ama bulanlar ne az, der Aziz Augustinus, çünkü onu dışarda, olmadığı yerde ararlar (*Das Geistliche Leben*, s. 179).

"Kendinden, Tanrı'nın bir tapınağı gibi yararlan çünkü sende Tanrı'ya benzerlik vardır." (Aziz Bernard) *İbid.*, s. 170.

Bu on iki yıl boyunca sürdürdüğüm çalışmamın büyük bir kısmı bugün bana, kaybettiğim Tanrı'yı arayış gibi geliyor. Beni içimden çağırıyordu. *Benzer, insan onuru, vb.*

Bireyler için nasılsa, halklar için de öyledir: Tanrı'yı, içlerinde, kendi tarihlerinde ararlarsa buluyorlar. Tarihsel ve toplumsal bilimlerin incelenmesi nasıl O'na sevk ediyorsa; doğal, denen bilimlerin verdiği kültürün de ateizm ve dinsizliğe düşmek konusunda en büyük tehlikeyi yarattığı bilinen bir gerçek.

*

* İskoç kökenli ilahiyatçı. 1173 yılında Paris'de öldü. Önemli eserleri arasında Kutsal Üçleme hakkında uzun bir eser ve çeşitli ahlak ve çilecilik kitapları sayılabilir.

Senin iraden olsun, vb.

Baba'nın iradesi nedir?

"Ve beni gönderenin iradesi şudur ki, bütün bana verdiğinden hiçbirini kaybetmeyeceğim, ancak son günde onu kıyam ettireyim. Çünkü Babamın iradesi şudur; Oğulu görüp ona iman eden herkesin ebedi hayatı olsun; ve ben onu son günde kıyam ettireceğim." (Yuhanna 6, 39-40; Yuhanna 4, 34.38; 8, 18.)

Her günkü ekmeğimiz, vb.

"Doğrusu ve doğrusu size derim: Size gökten ekmeği Musa vermedi, fakat size gökten gerçek ekmeği Babam veriyor... çünkü Allahın ekmeği gökten inen ve hayat verendir... Hayat ekmeği benim." (Yuhanna 6, 32,33.35.)

Epiousion, yani 'gündelik', etimolojik olarak *töz-üstü* anlamına geliyor. *Bize bugün ver.* Bize bugün İsa'yı ver, Oğlunu.

Hakaretlerimizi bağışla, vb.

"Bizi incitenleri bağışladığımız gibi" derken, eğer bağışlamazsak, onun da bizi bağışlamamasını dileriz; katı kalpli insan kendi mahkumiyetini ister. Yani "Babamız", onun adını anmamız için, önce bağışlamamızı şart koşar.

Mesih bir din yarattı. Bu noktaya dikkat etmek gerekir, dini yarattığına. Yaratmak zaten tanrısaldır ama bir din yaratmak! Reform yapmadı, birleştirmedi, bağdaştırmadı, dini yarattı. Affedilme öğretisi tamamıyla dinsel yaratıdır. Mesih dinsel bir dehadır. (Bkz: P. Didon, *İsa-Mesih*, K. I,)

*

Toplumsal sorun.

Bujuvalar, aristokratlar (unvanla da olsalar, parayla da olsalar), sosyete adamları, *gentlemen*'ler, beyefendiler, yani adiller *(şedukim)*, Sadukiler var; ve entelektüeller, aristolar (pöh!), estetler, akıllarıyla kibirlenen insanlar, yani seçkinler *(ferişim)*, Farisiler.

İsa'nın eseri asıl olarak Farisilere karşıdır, Sadukilere değil; parababalarına değil, bilim seçkinlerine.

*

... sen ki göklerdesin...

O her yerde değil mi? Öyleyse neden göklerde oluşunu özellikle belirtmeli?

Şundan ki, onu bulmak için gözlerimizi ve duygularımızı yukarı kaldırmalı ve bu yerden uzaklaştırmalıyız; şundan ki, o hepimizin üstündedir, herkese ortak olan gökyüzünde.

Yeryüzü göğün parçasıdır. İçimizdedir, içsel göğümüzdedir.

*

Ö.

Don Kişot'un ölümü ve ölümüne ramak kala, içindeki Alonso Quijano el Bueno'nun* uyanışı kadar derin şekilde dinsel olan pek az şey vardır. Bkz: *En torno al casticismo.***

"La vida es sueño."

*

23 Mayıs Pazar.

Pepe'nin bunca gündür yokluğu, onu görmemek, onu görmeye gittiğimde dün evinde olmaması ve evine geldiğimi öğredikten sonra kitabı getirmek için bana gelmemesi, onu bugün de bulamamak... bütün bunlar beni bazı endişelere sürükledi: Acaba bana kızdı veya canı mı sıkıldı? Belki de beni olmadığım gibi değerlendiriyor ve belki de ona, diğerlerini genellikle kafasında nasıl canlandırıyorsa öyle görünüyorum. Ve eve döndüğümde de, kendimi, *İmitation'un* Kitap III, bölüm LIII'ünü okurken buldum.

Uebermensch.

"Çünkü kusursuz şekilde kendilerine ölmeye ve kendilerinden tamamen çıkmaya çalışan az kişi olduğu için, etin altına gömülü gibi

* Don Kişot ölmek üzereyken dostlarına, şövalye romanlarının etkisiyle bir çeşit deliliğe kapıldığını kabul ettiğini söyler. Artık kendisine, geçmiş aşırılıklarını hatırlatan "Don Kişot" adıyla değil; "Tanrı'nın merhameti sayesinde" bilgeliğe dönüşünü vurgulamak için gerçek adı olan Alonso Quijano el Bueno adıyla hitap edilmesini ister.

** Unamuno'nun, beş denemeyle, İspanyol bilincinin titiz tahliline giriştiği eser.

kalırlar ve duyuların üstüne yükselemezler." (Imitation, K. III, LIII, 3.)

Üstüninsanı değil, içinsanı aramak gerekir çünkü Tanrı bizim üstümüzde değil, içimizdedir.

Zihinsel dua, gücümü aşıyor. Kitap alışkanlığım o boyutta ki ancak okuyarak, okuduklarımın yorumu gibi, dindar düşünce ve niyetler besleyebiliyorum ve kendimi, bunları yazarak billurlaştırmak zorunda hissediyorum. Yazmak için okumak! İşte anlıkçılığın amacı! Düşünce üretmek için düşünmek! Manevi dünyanın üstüne geçirilen ekonomik kalıbın korkunç kısır döngüsü. Kendi için, kendi kurtuluşu için düşünülmüyor, *istiğrak* yok, *düşünce* var. Düşünce üretmek için düşünülüyor. Dua ederken istiğraka kapılınır, okurken, düşünülür. İstiğrak, aşkla, dikkatle ve murakabeyle; bir gizemin, hep aynı gizemin özündeki aşka, canlandıran merkezine ulaşmaya çalışmaktır. Düşünmek, çeşitli düşünceler arasında bağlantı kurmaktır. İstiğrakın en yüksek derecesi vecittir; düşünceninse, felsefi bir sistemin oluşturulması. İstiğrakla daha iyi olunur, daha aziz olunur; düşünerek, daha bilgin.

Hazin ekonomimizde, korkunç bir kısır döngü içinde, tüketmek için üretiliyor ve üretmek için tüketiliyor; ölmeyecekmişiz gibi... Ve zihinsel hayatımızda da her şey yeni düşünce ve imgeler yaratmaya dayanıyor, ki bunları estetik olarak tüketerek yenilerini üretebilelim. Korkunç "edebicilik" de buradan...

Bir gizemi düşünerek çokça istiğraka daldığımız zaman, bu istiğraktan bizi daha erdemli kılan konular çıkar, erdemimiz bir alışkanlık haline gelir ve bunun ekseni ve temeli de bizi istiğraka sevk eden gizem olur.

Çok gevezeydim çünkü düşüncemin konuşmaya ihtiyacı var ve maddesel söz beni buna teşvik ediyordu. Yüksek sesle düşünüyordum. Düşüncelerimi diğerlerine aktarmak için çaba sarf ederken, bunları kendim için de dile getirmiş ve keşfet-

miş oluyordum ve geliştiriyordum. Her zaman söz alma densizliğim, söz kesmem ve sözümün kesilmesine gösterdiğim tahammülsüzlük, sohbetin konusunu belirlemek istemem ve bunu bir monoloğa döndürmem buradan kaynaklanıyordu. Düşünüyordum ama istiğrak içinde değildim. Bu yüzden arkadaş arıyor ve yalnız kalmaktan kaçıyordum. Şimdiyse, düşündüğüm şey hakkında istiğrak haline geçiyor, bunun derin anlamını ve ruhunu görüyorum ve bu yüzden de artık yalnızlığı daha çok seviyorum ama hala yeterince değil.

Kriz.

Nasıl da bir anda geliyor, en az beklediğinde, hazırlıksız ve duyurusuz. Bkz: Aziz Kipriyanus'un dönmesi (Louis de Grenade, *Günahkarların rehberi*, II, s. 122).

Vaktin saati belli olsaydı eğer...

Bkz: Geramb,* s. 37, son not.

*

Hiçliğimize dair.

"Kızım, kendinin ne olduğunu ve benim ne olduğumu bilmelisin. Bu iki şeyi öğrendiğin takdirde, mutlu olacaksın. Sen, olmayansın, bense olduğum kişiyim. Şayet ruhun bu hakikati idrak ederse, asla düşman seni aldatamayacak, bütün planlarını suya düşüreceksin, asla emirlerime karşı gelmeyeceksin ve kolaylıkla inayete, hakikate ve huzura ereceksin." (Galatyalılara 6,3; Yuhanna 15,5; 8,54. İsa'dan, Sienalı Azize Katerina'ya.)

*

Tevazu. İsa'nın en büyük tevazusu Baba'sına boyun eğişinde ve kendisinin değil, onun izzetini aramasında kendini gösteriyor. Kendisini bir deha, üstün bir insan olarak görüp yüceltenlerin vermek istediği bütün izzeti reddediyordu; kendisini

* Geramb baronu Francis Ferdinand (1772-1848). Asker kökenli olan Geramb, sonradan Trappe tarikatına üye oldu ve yöneticiliğine kadar yükseldi. Trappe tarikatı, dini emirlere kesin olarak uyulmasını salık verir.

büyük devrimci olarak adlandıranların heyecanlarını reddediyordu.

"İnsanlardan izzeti kabul etmiyorum." (Yuhanna 5,41.) *"Eğer ben kendimi taziz edersem, benim izzetim hiçtir."* (Yuhanna 8,54.)

Dogmalarla ilgili düşünürken, gizemleri dogma gibi düşünürken imanımı kaybettim; *gizemler hakkında istiğraka dalarak,* dogmaları gizem olarak ele alarak buna yeniden kavuşuyorum.

Krallığın gelsin.

Ölümü istemek -madem ki buna sadece ölümle kavuşacağız.

*

Ama bizi kötüden kurtar.

Gerçekte şöyle: Bizi kurnazdan, iblisten kurtar.

Ten, bizi İblise kösnülce hizmet etmeye kışkırtıyor; dünya, bize boş bir izzet vererek ona hizmet etmeye kışkırtıyor; İblis-se, şahsımıza duyduğumuz kibirli hoşnutlukla, kendi kendimize hizmet etmeye kışkırtıyor.

*

İç uyuşmazlıklar.

Bkz: Resullerin İşleri'nin 10. babından itibaren, Yahudiler ve kibarlar, sünnetli ve sünnetsizler arasındaki uyuşmazlıklar... Liberal Katoliklerin içindeki "dürüst"ler ile "melez"ler arasındaki uyuşmazlıklara benziyor.

Bab 14, 4. Bazıları "dürüst"lerle, bazıları da piskoposlarla birlikteydi.

Dünya.

Aziz Barnabas'ı Zeus ve Aziz Pavlus'u Hermes sanarak onlara boğa kurban eden (*Resullerin işleri* 14, 11-18) Likaonya halkı, sonrasında Antakyalı ve Konyalı birkaç Yahudi'ye kanarak

Pavlus'u taşa tuttu. Bize hakaret edenin, öncesinde bizi övmüş olmasına neden üzülmeli? Her adaletsizlik, bir diğerini beraberinde getirir; terazinin oku, sabitlenmeden önce, bir uçtan bir uca sallanır durur. Bayağı insan, derdi Eflatun, önce birisini nedensiz yere öldürür, sonra da gene aynı şekilde, nedensiz olarak, öldürdüğü adamı diriltmek ister.

İnsanın kendisini Tanrı'yla ve Tanrı için sevmesi gerekir, yakınımız aracılığıyla ve yakınımız için; kendimiz aracılığıyla ve kendimiz için değil.

*

Gizem.

Sienalı Azize Katerina derdi ki, Kurtarıcı'nın eylemleri öğreti açısından o kadar verimli ki, sebatla istiğrak edildiği takdirde, herbirimiz ruhumuzun kurtuluşu için gerekli en iyi besini bunların içinde buluruz. Herbirimizin kendisine en uyan anlamı benimseyebilmesi için, bunların içindeki çeşitli anlamları sunmanın daha iyi olacağını da sözlerine eklerdi.

*

Senin iraden olsun.

Luka 22, 42'ye bakınız. *"Benim irademdeğil, seninki olsun."*

Oğul'un iradesiyle Baba'nın iradesi arasındaki bu görüş ayrılığı hakkında öğretmenler çok yazdılar, savundukları, İsa'nın bu sözleri insan olarak telaffuz ettiği oldu. Eğer bir tek iradesi, tanrısal iradesi vardıysa, bu nasıl olur?

Sienalı Azize Katerina, Kurtarıcı'nın zeytin bahçesindeki hüznünün ve kanter içinde kalışının nedeninin; bu kadar çok ruhun, Çile'sinin meyvelerini küçümseyeceğini görmesi olduğunu söyler. Ama adaleti sevdiği içindir ki, İsa şunu eklemiştir: "Benim irademdeğil, seninki olsun." Bu olmasa, der Azize Katerina, bütün insanlar kurtulmuş olurdu, çünkü Tanrı'nın Oğlu'nun iradesinin etkisiz kalması olanaksızdı.

Bahçede, insanlığını tamamen yenmek ve arındırmak için mücadele etti.. Oysa bu insanlık, günahkarların da, adillerin de, herkesin kurtarılmasını talep ediyordu çünkü insan ebedi cezalandırmayı kabul etmez ve herkes için nihai affa meyleder; insan, endişeli duygusallıktır. İnsan ne ebedi lanetlenmeyi kavrayabilir, ne de mutlak adaleti.

*

Dünya.
Bkz: Yuhanna 1,10; 15,18; 16,33; 17,16; 14,30.

Tevazu.

"Ve benden öğrenin; zira ben halim ve alçakgönüllüyüm." (Matta 11,29; bkz: Zekarya 9,9.)

"Ey Baba, gökün ve yerin Rabbi, sana şükrederim ki, bu şeyleri hikmetlilerden ve akıllılardan gizledin, ve onları küçük çocuklara açtın; evet, Baba, zira indinde böylece hoş göründü." (Luka 10,21) Ve Aziz Matta der ki: *"ve onları küçük çocuklara açtın."*

"Allah, hikmetlileri utandırmak için, dünyanın akılsız şeylerini seçti; ve Allah, kudretli şeyleri utandırmak için, dünyanın zayıf şeylerini seçti; ve Allah, olan şeyleri iptal etmek için, olmayan şeyleri, düyanın âdi ve hor görünen şeylerini, seçti." (I. Korintoslulara 1, 27-28.)

"Sana hasım olanlardan ötürü, düşmanı ve öç alanı susturasın diye, çocukların ve emzikte olanların ağzından kudreti kurdun." (Mezmur 8,2.)*

"İsa da onlara dedi: Evet: "Küçük çocukların ve emzikte olanların ağzından hamdi ikmal ettin," sözünü hiç okumadınız mı?" (Matta 21,16.)

"Kendini alçaltan yükseltilir." "Allah mağrurlara karşı durur, fakat alçak gönüllülere lutfeder." (Petrus 5,5.)

Bize has olan, sadece bize has olan şey, olmamaktır. Öz hukukumuzda hakkımız olan budur; ve olmakla ilgili bizde ne

* Eski Ahit'ten bir bölüm.

varsa, Tanrı'nın inayetiyle buna sahibiz. Kendini alçaltan, hiçliğini yok eder ve hiçliğini yok ederek de varlığını yüceltir ve arındırır. Tanrı'nın önünde huşu içinde kendini alçaltan kişi, Varlık'ın önünde olmamaklığını alçaltır ve böylece Varlık'ta yükselmeyi başarır. "Övünen Rab ile övünsün" (I. Korintoslulara 1,31.)

Dünyadaki en alçakgönüllü kişi, en aziz kişidir, der Aziz Augustinus.

En alçakgönüllü kişi, Rabbin eli altında en iyi eğilen malzemedir.

"Bir XIV. Yüzyıl sofisi der ki, akan şeylerin özelliğidir, doğaları itibarıyla yükseklerden kaçar ve kuytu yerleri ararlar. Rabbimizin inayetinin yaptığı budur: Kibir dağından kaçar ve tevazu vadisine doğru akar. Bu yüzdendir ki, Rab, ermiş Bakire'ye doğru taşar, ki bütün inayet, bir inayet okyanusu ondan akar, çünkü o bir tevazu tacıydı." (Das Geistliche Leben, s. 188)

*

Uyuşmazlıklar.

"Fakat Fersi fırkasından iman etmiş olan bazıları kalkıp dediler: Onları sünnet etmek, ve Musanın şeriatini tutmalarını tenbih etmek gerektir." (Resullerin işleri 15,5.)

Kendilerini "dürüst" olarak adlandıran Hıristiyan Farisiler işte böyle davranarak, liberal olarak adlandırdıklarının sünnet olmalarını isterler.

Kana şehrindeki düğün. *Yuhanna 2.*

"Ve şarap eksilince İsa'nın anası ona dedi: Şarapları yok. İsa ona dedi: Kadın, benden sana ne? saatim daha gelmedi."

Meryem, düğünün neşesini kaçıran fani bir aksilik nedeniyle endişe duyuyor; her insanın fani endişeler duyduğu ve duayla Tanrı'ya başvurduğu gibi... ve Kurtarıcı bize der ki: "Bu isteklerle beni neden rahatsız ediyorsun?" Yani: Neden benden fani mal ve rahatlık istiyorsunuz? *"Saatim daha gelmedi"*, yani ölümünüzün vakti, benim önüme geleceğiniz vakit

daha gelmedi. Bu arada, bizim burada yaşamamıza müsaade ediyor, mücadele ve üzüntü içinde... Bizim için kusursuzluk sadece ebedi kurtuluşu, Tanrı'nın izzetini ve tanrısal iradenin her zaman yerine gelmesini istemektir.

Ama Meryem hizmet edenlere der ki: "Size ne derse, onu yapın." Ve İsa da dualarını labul ederek onlara fani teselli ve ziyafet için neşe verir.

Rabbimizden fani mallar istedikten sonra, bize söylediği her şeyi yapalım, bütün buyruklarını yerine getirelim ve o bizi maddi mallara, yaşam düğününün yemeğindeki aziz neşenin şarabına boğacaktır.

Ve İsa onlara su testilerini ağzına kadar doldurmalarını ve sonra içinden almalarını söyledi. Ve su şaraba döndürüldü.

Ruhlarımızı saf ve duru suyla, en sade suyla; saflık ve sadelik suyuyla doldurmalıyız ve Rabbimiz bu suyu rahatlatıcı ve neşe verici bir şaraba dönüştürecek, sadeliğimizi ömür boyu neşeye dönüştürecektir.

"Tanrı'nın, gelip kuracağı krallığı, insanlıkla Tanrı arasındaki bir düğün ziyafetidir; Mesih, her insan ruhunu tanrısal nişanına çağıran tanrısal zevcidir; şaraba dönüşen su, doğamızın Ruh'un erdemi ve sarhoş eden gücüyle bu dönüşümünün imgesidir; bu kadın, şarap kalmadı diye bağıran ve kendini güvenle İsa'nın kararına bırakan bu anne; hayatın yetersizliklerini, insanlığın ve evrensel yaratılışın tükenişini hisseden herkesin; Tanrı'nın önünde inleyen ve Tanrı'nın, onların arzularına göre çoğu kez çok yavaş olsa da, vakti geldiğinde dualarını her zaman duyduklarının sesidir." (P. Didon, *İsa-Mesih*, K. II, IV.)

Meryem Oğlu'na, durmadan *"Şarapları kalmadı!"* diyerek bağırır ve bizeyse, *"Size ne derse, onu yapın"* der.

*

Tarih. *Yuhanna* 3.

Derin endişe ve dinsel hissiyatın uyanışı devrimizde, Farisi Nikodemus'u taklit ederek İsa'ya gece, gizlice, kimsenin bizi görmediği bir zamanda, tebdil-i kıyafet gidiyoruz ve ona di-

yoruz ki: *"Rabbi, senin Allah'tan gelmiş bir muallim olduğunu biliyoruz; zira Allah kendisi ile olmadıkça, kimse senin yaptığın alâmetleri yapamaz"* (a. 2). Gerçekten de kimse bizi kalbimizden böyle vuramaz, hiçkimse, Tanrı kendisiyle olmadıkça, bize böyle bir öteki hayat susuzluğu ve bu hararetli imanı veremez.

İsa cevap verip ona dedi: "Doğrusu ve doğrusu sana derim: Bir kimse yeniden doğmadıkça, Allahın melekutunu göremez." (a. 3). Yeniden doğmak! Tövbede kendini yenileyerek, çocuk ve basit olarak yeni bir insan olmak.

Ve Nikodemus bu sözlere şaşırınca da İsa ona ders verdi ve onu uyararak bize de şu dersi verdi ki, sudan ve Ruh'dan doğmayan, Tanrı'nın krallığına giremeyecektir zira tenden doğan, tendir ve Ruh'dan doğan, ruhtur. Ve sözlerini, ona inanan hiçkimsenin kaybolmayacağını bildirerek tamamladı.

Yeniden doğmak gerek, Tanrı'nın oğlu olarak yeniden doğmak, Tanrı'dan doğmak (Yuhanna 1, 12-13).

Ve suçlar ve günahlarımızla ölmüşken, her şeyde her şeyi doldurandan hayat alıyoruz (I. Efesoslulara 1,23; 2,1). Tanrı'nın sözü vasıtasıyla, fani tohumdan değil, fakat fani olmayandan (I. Petrus 1,23). Adaleti yerine getirerek, zira Mesih'den böyle doğulur (I. Yuhanna 2, 29).

Yeniden doğmak gerekir, ve sudan ve Ruh'dan yeniden doğmak. Su vaftizi, öncü Yuhanna'nın yaptığı vaftiz, ruhu arındırarak yenilenmeyi hazırlar ama Ruh'un vaftizi gereklidir. Tövbekarlık gözyaşları yenilenmeyi hazırlar, ayrıca, artık İsa'ya hizmet edileceğine dair sıkı bir karar gereklidir.

Nikodemus, İsa'yla gizlice sohbet eden, dönme Farisi, İsa'nın gizli müridi, sonradan, İsa'yı savunmak için bağırdı: *"Acaba şeriatimiz, önce kendisini dinleyip ne yaptığını bilmedikçe, bir adama hükmeder mi?"* (Yuhanna 7,51). Ve gene bu Nikodemus, İsa gömüldüğünde, mür ağacı ve sarısabırdan oluşan bir karışım getirdi (Yuhanna 19,39). O kadar çok Nikodemus var ki!

Farisi Yahudi Nikodemus ona gizlice tapındı; hakir görülen ırkın zavallı günahkarı Samiriyeli kadınsa, hakir görülen Şe-

kem'de, herkesin önünde, gelişini ilan etti. Samiriyeliler, yarı paganlar, basit insanlar, işaretlere ya da mucizelere gerek duymadılar: İsa'yı sadece duydular ve ona inandılar. *"Âlametler ve hârikalar görmedikçe, asla iman etmeyeceksiniz"* der İsa, üzüntüyle Yahudiler'e (Yuhanna 4,48). Samiriyeli kadının imanı ne güzel! Onun gibi, bizim ruhumuz da gelenek kuyusundan su çekecek, insanların bilim ve teselli kuyusundan, öğrenimden. Ve bir gün, kuyunun başında tatlı İsa'mızla karşılaşıyoruz, yoldan yorulmuş, dinleniyor (Yuhanna 4,6), günün altıncı saatinde, öğleyin, hayatımızın tasalarının tam ortasında. Dikkatimizi ve incelememizi talep eden bu geleneksel resim, o zaman bize görünür.

Nasıl oluyor da bunca halk, bunca asır boyunca Galileli bu adama tapındılar ve hala tapınıyorlar? Dinsel sorun, doğamızdaki hakikat arzusunu, susuzluğunu tahrik eder. Ve İsa ki, çarmıhta şöyle bağırmıştır: *"Susadım."* Aşka, tapınmaya, adalete susamış İsa bize *"İçecek ver"* diyerek bizden içecek istiyor. Ona aşkımızı vermemizi istiyor, onu incelememizi istiyor ama aşkla; boş bir merak gibi değil, sade ve mütevazı insanlar için yaşam ilkesi olarak. O zaman biz de ona diyoruz ki: "Sen, basit ruhların insanı, benim sana aşkımı vermemi nasıl istersin?" Ve o da, Samiriyeli kadına dediği gibi bize diyor ki: "Eğer sen Allahın vergisini, ve: Ver bana içeyim, diye sana söyleyenin kim olduğunu bilseydin, sen ondan isterdin, o da sana diri su verirdi" (Yuhanna 4,10). Bir an boyunca aklımıza, basitler gibi huzur içinde yaşamak için imanı dilemek düşüncesi gelir; bize bu sözleri söyleyen ve kendisindeki imanın diri suyunu ikram eden, İsa'dır. Ve hala direniyoruz, bu suyu çekecek bir şeyi olmadığını çünkü aklımızın kuyusunun derin olduğunu ve tahlil etmeyi öğrendikten sonra inanmanın mümkün olmadığını söylüyoruz. Ah! Keşke inanabilsem!, diyoruz kendimize; ama hayır, bu mümkün değil, ilkel basitlik sonsuza kadar yok oldu, kuyu kuru. Ruhumuzda diri sular yok ve bilimde de yok. Ve İsa bize diyor ki, kim ki fani bilgelik suyundan içer, o tekrar susayacaktır çünkü bu öyle bir sudur ki, içtikçe insanı

daha da susatır; ama sonra der ki, kim ki iman suyundan içer, o susamayacaktır çünkü bu su, ebedi hayat için fışkıran bir sudur. Ve Samiriyeli kadın gibi biz de ona diyoruz: "Efendi, bu suyu bana ver de susamıyayım, ve su çekmek için ta buraya gelmeyeyim" (a. 15). O da bize, gidip, kendimizi teslim ettiğimiz tutkularımızı, putlarımızı, cinlerimizi; bağlılık yemini ettiğimiz öğretilerimizi çağırmamızı söyler. Samiriyeli kadına gidip kocasını çağırmasını söylediği gibi. "Kadın cevap verip: Kocam yoktur, dedi." Biz de ona demeliyiz ki: "Putumuz ya da efendimiz yoktur." Ve o kadın gibi, İsa bize de, bizde bunlardan bir değil, birden çok olduğunu; bir puttan diğerine, bir efendiden diğerine, bir öğretiden diğerine gittiğimizi; kah birine, kah diğerine teslim olduğumuzu ama hiçbiriyle evlenmediğimizi; bu temaslarda sadece ve tamamen zina içinde olarak, akıl hazzı ve zihinsel bir kösnüllük tatmini aradığımızı söyler. Ben de aynı şekilde, zihnin zevkinin peşinden, bir öğretiden diğerine koştum. Ve İsa kendi günahlarımızı bize keşfettirir ve madem ki tapınağa girmeyi reddediyoruz, bize de, Samiriyeli kadına dediği gibi, der: *"Gerçekten tapınanlar Baba'ya ruhta ve hakikatte tapınacaklardır çünkü Baba da kendine böyle tapınanları arar."** Ve Mesih'e imanımızı bildirdiğimiz zaman, şöyle diyerek bize kimliğini açıklar: "Sana söyleyen ben, oyum."

Ruhumuzun içinde, dünyevi bilgelik kuyusunun kenarında bize söyleyen, odur...

*

"Benim... eksikliklerini kabul edenleri kendime kadar yükselten." (*İmitation*, K. III, LVII, 3.)

O, olmadıklarını kabul edenleri Varlık'ına götürüyor.

Hıristiyanlığın tedrici ilerleyişi, Tanrı'nın eseri olarak, zamanında Helen felsefesi tarafından desteklenen, Mesih'in öğretilerinin eseridir. İsrail peygamberleri Mesih'in habercisi olmuşlarsa, Helen felsefesi de kutsal gizemleri karşılamak için

* Unamuno'nun serbest alıntısı.

insanların hazırlığı olmuştur. Helen felsefesinin zirvesi, Delfi tapınağındaki *gnôthi seoton*'dur.

"Kendini tanı!" diyordu yazıt ve Carlyle da "hayır, tanınamazsın; kendi eserini tanı ve onu gerçekleştir!" diyor.

Peki benim eserim ne? Kendini tanımaktan, kendini yapmaktan (ya da eserini gerçekleştirmekten) ve kendini sevmekten fazla bir şey: *Kendin olmak (serse)*. Kendine ait ol, kendin ol, ve hiç olduğuna göre, hiç ol ve kendini Rabbin elleri arasında kaybolmaya bırak.

*

28 Mayıs. *Resullerin işleri* 17.*

Aziz Pavlus'un geçtiği her yerde Yahudiler karışıklık çıkarıyor ve ona zulmediyorlardı. Ama Atina'ya geldiğinde epikürcülerin ve stoacıların merakını uyandırdı (a. 18) ve onu Ariopagos'a götürüp dediler: *"Söylediğin bu yeni öğretişin ne olduğunu anlayabilir miyiz?* (a. 19) *Çünkü bizim kulaklarımıza yenilikler, olağanüstü şeyler getiriyorsun; bunların ne demek olduğunu bilmek isteriz"* (a. 20). Yunan ırkında son derece canlı olan yenilik içgüdüsü meraklarını uyandırdı. Bu, geniş bir estetik kültür tarafından hazırlanmış bir ırktı. Görelim bakalım, estetik ne işe yarayabilir ve insanı Tanrı'nın sözünü işitmeye nasıl sevk edebilir? *"Bütün Atinalılar ve orada oturan yabancılar yeni bir şey söylemek veya dinlemekten başka şeyle vakit geçirmezlerdi"*, çarpıcı bir yenilik (a. 21). Dünya, hakkında konuşulmak, gösteri ve tartışma konusu olmak için vardı. Edebiler, sanat meraklıları, bugünün estetleri, işte Atinalılar bunlardı.

"Pavlus Ariopagos'un ortasında durup, dedi: *"Atinalılar, ben sizi her şeyde ruhlardan en çok çekinenler olarak görüyorum" (deisidaimonesterus)"* (a. 22). Batıl itikatı en güçlü olanlar veya "dinciliğin" en dindarları, demek istiyor.

23. *"Çünkü ben dolaşıp tapınaklarınıza baktığım zaman, şu yazı ile bir mezbah da buldum: Meçhul Tanrı'ya. İmdi tanımayarak tapındığınızı ben size ilân ediyorum."*

* Bunların hepsi, Unamuno'nun serbest alıntısı.

Spencer'ın Tanınamaz'ı, Schopenhauer'in İrade'si, Atinalılarımızın belirsiz ülküsü budur.

Aziz Pavlus Tanrı'da yaşadığımızı, hareket ettiğimizi ve olduğumuzu Atinalılara söyledi (a. 28). *"Sizin şairlerinizden bazılarının da dediği gibi: Biz onun zürriyetiyiz."* Aziz Pavlus, vahdeti vücutçu bu gizemi gidip Atinalılara anlattı.

32. *"Ve "ölülerin kıyamını" duydukları zaman, bazıları eğlendiler, başkaları da: Bunun hakkında seni yine dinleriz, dediler."*

Ölülerin dirilişi öğretisi, vaazındaki, rezalet çıkaran şey oldu.

Ariopagus Diyonisius, Hıristiyan tasavvufunun gerçek babası da o zaman din değiştirdi.

*

Krallığın gelsin.

"Yahudi okullarındaki bir aksiyoma göre, içinde Tanrı'nın Krallığı'nın anısı bulunmayan hiçbir dua, dua değildi." (Babyl. Beracoth,* yap. 40,2; P. Didon, *İsa-Mesih*).

Toplumsal sorun.

Mesih'in zamanında iki mesihçi akım vardı: Biri siyasaldı, diğeri dinsel. Bazıları, "Tanrı'nın Krallığı" sözüyle İsrail krallığının kuruluşunun ve Romalı boyunduruğundan kurtuluşun hayalini kuruyorlardı. Dünyevi Arkadya, eşitliğin hükümranlığı, burjuva (burjuvazi ve Roma kilisesi) hakimiyetinin sonu, dünyada vaad edilmiş topraklar ve dünyada adalet. Dünyada yasanın zaferinin, tartışmaların ve kavgaların hayalini kuranlar onlar. Dünyevi sosyalizmin öğretmenleri, yeni Talmud öğretmenleridir. Tanrı'nın krallığı, onlara göre, kendi krallıkları. "Hepsi, kendi düşüncelerini, Tanrı düşüncesinin yerine koyuyor" (P. Didon). İsa Tanrı'nın Krallığı tabirini, bugün Adalet, Eşitlik ve Kardeşlik Krallığı tabirini benimseyeceği gibi benimsedi. Ama krallığı bu dünyadan değildir.

* Musevi tören duası.

Dini zihinler bilirler ki krallık manevidir ve içseldir.

*

Samariyeli kadın gibi, İsa'ya Yakub'un kuyusunun başında rastlıyoruz ve eğer iyiliğinin ve güzelliğinin büyüsüne kapılıp güvenle ve aşkla yanına yaklaşır ve şöyle dersek: "Bu kadar büyük bir güzellik ve böyle büyük bir iyilik sadece hakikat olabilir"; o zaman bize kendini tanıtır. İnançsızlık dolu olarak isteyenlere, sertlikle ve kibirle tartışanlara işaret lutfetmez. O da, Babası gibi, kibirlilere direnir.

Dışsal insan, kabuğunki, toplumsaldır. Ah! Keşke ortak bir madde ortalığa yayılsa; içinde kabukların eriyeceği, içinde sadece içsel insanların yüzeceği bir madde! Buram buram hacı yağı kokan, herkesin aynı seviyeye gelerek yüzeceği ve herkesi kabuklarından kurtararak hakiki bir ruhsal ayinde birleştirecek bir ortam... Bir sıcaklık ki, bu kabukları, günah kabuklarını dağıtıp eriterek ortak bir denize dönüştürecek. Hakiki, herkesi aynı seviyeye getiren eşitliğin denizi, gerçek kardeşliğin denizi... Bizi, hepimizi yeni ve bir yapacak olan, iman ateşiyle ortaya çıkacak olan Hıristiyan merhametidir.

*

Tevazu.

Bakışını gelen ölümden ve hakkettiğin ve korktuğun hiçlikten çevir ve geriye bakarak geçmiş hiçliğine, doğumundan önceye bak. Doğmadan önce neydin? Basit bir tanrısal fikir. Niye bir başkası değil de olduğun kişi oldun? Yani, niye varsın? Kendi içinde, bilincinde, yaratılışın gizemini göreceksin. Doğumuna sükunetle bakıyorsan, neden "nadoğum"una* da sükunetle bakmıyorsun? Ve eğer ölüm seni dehşete düşürüyorsa, neden "naölüm"ünü de (doğumunu da) dehşetle karşılamıyorsun? Doğumumuzla ilgili ne kadar az düşünüyoruz, kökendeki kişimizle ilgili! Ben benim, bir başkası değil, bu da demektir ki varım.

* Nahoş'un 'na'sı.

Duygu, duygusallık ve duygusalcılık ve din, "dinsellik" ve "dincilik" arasında bir paralellik kurulabilir. Bunlara ahlak, ahlaksallık ve ahlakçılık da eklenebilir. Ahlaklı olmak ahlakçı olmak; ahlakçı olmak da ahlaklı olmak demek değildir. Dini inancı güçlü olmanın, dinci olmak anlamına gelmediği gibi...

*

Babamız...

"Bana göre Tanrı düşüncesi Baba düşüncesiyle bağlantılıdır. Yaratılış olgusunun kendisi muhakkak ki hayranlık uyandıran bir baba şefkatinin eseri. Böylelikle Tanrı sadece yaratıcımız değil, Babamız da oluyor. Düşünen bir yaratık, yaratık olması itibarıyla, bir oğuldur da. Kökendeki hiçliğimizden, bir soy ilişkisiyle çıkıyoruz. Yaratılış, Tanrı'nın Bilgeliği veya Mutlak Kudretliliği'nden çok İyiliği'nin eseridir. Bu da demektir ki, Yaradan'la ilgili bildiğim tek şey beni yarattığı olsa bile, bu itibarla babam da olduğunu hissetmem gerektir."

" "Qui plasmati me, miserere mei." *Tanrı'ya başka bir şey demeye cesaret edemeyen azize bir tövbekar böyle diyordu. "Sen ki beni yarattın, bana acı." Çöldeki bütün hayatının çığlığı bu oldu. Utangaçlığına ve tevazuuna rağmen, bu ruh için bir cins hukuk vardı ya da hukukun gölgesi gibi bir şey: Yaratılmış olması olgusundan ötürü, affedileceğini umma hakkı..."* (P. Faber, *Manevi gelişme*, Bölüm V.)

"Ve Allah dedi: Suretimizde, benzeyişimize göre insan yapalım. Ve Allah insanı kendi suretinde yarattı, onu Allahın suretinde yarattı." (Tekvin 1, 27-27.)

Bu benzerlik, babalığın temelidir. Oğluna karşı bir babanın görevleri vardır ama bunlar, ona varlık vermesinden çok, ona belirli bir varlık vermesine; bir oğulun, başkasının değil babasının oğlu olduğu için, başka türlü değil de, olduğu gibi olmasına dayanır. Evet, babanın görevleri mirasa, başlıca olarak da ilk günahın mirasına dayanır. Ve tanrısal inayeti Tanrı bize bahşediyor çünkü o Babamız: Bu, O'nun, bizim anladığımız anlamdaki, babalık görevine denk düşer. Baba olarak, bizi kurtardı ve Baba olarak, bizi izzetinin mirasçıları yaptı. Tan-

rı'nın babalığı düşüncesi *"bizi tatlı bir şekilde insanlara bağlar: Bu tanrısal babalık, onlarla aramızda ortak nokta olduğunda... Bu düşünce bütün manevi eylemlerimize dahil olur ve sonunda, düşüncelerimizin önde geleni ve en güçlüsü olur."* (P. Faber).

Pazar duası *Tanrımız* değil *Babamız*, der.

İşlerinin kötüye gideceği korkusuyla Tanrı'nın inayetine, izzetinin çoğalmasına ve hizmetine direnenler konusunda ve dini ticarete alet eden tüccarlar ve sanayiciler hakkında, Resullerin İşleri'nin 19. Bab'ının 23 ila 40. ayetlerine başvurulsun.

Hakikatin tezgahlarını bozmasından korktuklarında bütün tüccarlar toplanır ve bağırırlar: *"Efesosluların Artemisi büyüktür!"*

*

Duygular, onları destekleyen kavramlardan yoksun olunca, iskeletsiz kalır, peltek ve pörsük olur ve duygusalcılığa yol açar. İman olmazsa dini duygu duygusalcılığa dönüşür ve sonunda da ruhumuzu belirsiz bir kütleye çevirir.

"Ben dedim: Siz ilahlarsınız ve hepiniz Yüce Olanın oğullarısınız" (Mezmur 82,6.)

"İsa onlara cevap verdi: "Ben dedim, Siz ilahlarsınız," diye şeriatinizde yazılı değil mi?" (Yuhanna 10,34)

"Çünkü Allah bilir ki, ondan yediğiniz gün, o vakit gözleriniz açılacak, ve iyiyi ve kötüyü bilerek Allah gibi olacaksınız" (Tekvin 3,5)

Yılan insanlara, itaatsizlikleri sayesinde onları *Allah gibi* yapmayı vaad etti; Tanrı bizi itaat sayesinde "tanrı" yapmayı vaad ediyor.

"Kendini insan yaptı ki biz tanrılaşalım ve kendini bir bedende gösterdi ki görünmez babanın aklını alalım ve insanın küstahlığına tahammül etti ki ölümsüzlüğü miras alalım." (Aziz Atanasyas, *De incarn.* 54; Harnack, II, 45.)

"Tanrı'nın oğluna inan. O ki, senin onun vasıtasıyla tanrılaştığından daha çok, o senin vasıtanla insanlaşmıştır." (Nazianze'li Aziz Yorgos, *Orat.* 40, bölüm 45; Harnack, II, 45.)

"Eğer insan ölümsüz olduysa, Tanrı olacaktır." (Makaryos, *Homil.* 39; Romalı Hipolitos, *Theoph.*; Harnack; II, 45.)

İnsanın bütün Hıristiyan tarihi, insanın günah tarafından zulüm görmüş ve üstü örtülmüş tanrısal esasını ortaya çıkarmak için doğadan yavaş yavaş kaçışı değil midir? Bu tarih, insanın sürekli bir doğaüstüleştirilmesi değilse nedir?

"Onunla tanrısallaşacağız, madem ki o bizim için insanileşti." Kelam'ın insanileşmesine duyduğumuz imandan, tanrısallaşmamıza duyduğumuz umudu alıyoruz.

*

Ruhun dinsel hayatı embriyonun gelişmesi gibidir, anlamsız ama canlı bir kütle olarak, ona sıcaklığını veren ve çevreden saklayan annenin bedeninin koruduğu bir kütle olarak başlar. Dinsel hayatımız sadece bir duyguyla başlar, tanımsız ve gevşek bir dinsel kütleyle. O anda, bu kütleyi korumak gerekir, gizli bir ana rahminin içindeymiş gibi, Kilise'nin, anamızın bağrında, yalnızlık ve murakabe içinde, ibadet ederek.

Embriyon büyüdükçe kemikler belirginleşir, ilk başta yumuşaktır ve etten çok az farklı görünür ve sonunda bu kemikler bütün organizmayı ayakta tutar. İman dinsel yaşamın kemik yapısıdır ve kemik yapısı gibi o da, öldükten sonra basit bir iskelete dönüşebilir, kaskatı kemiklere...

Kemik etten önce gelmez, gerçekte etin de kemikten önce gelmediği gibi: İkisi, ilkel protoplazmadan itibaren farklılaşırlar.

Oluşum döneminde, annenin bedeni embriyonu korur ve besler. Aynı şekilde dinsel yaşamımızın başlarında da, Annemiz, Tanrı'nın Annesi bizi korur ve besler. Bakire Meryem'e kendini adamak, doğmakta olan yumuşak "dinselliği" korumanın en iyi yoludur, çünkü, güçlü bir kemik yapısı olmazsa bu dinsellik; tamamen manevi hazla ve hayat veren iman olmadığı için ölü kalan eserlerle dolu bir "dinciliğe" dönüşme tehlikesi taşır.

Hiçliğimize dair.

Hiç olarak, yani hiçliğimize alışarak *her şey olmak*'a *(serlo todo)* ulaşabiliriz, her şeyimiz olmaya, bir anlamda, tanrılar olmaya (a. 202-203).

"İnsan kendinden ve şeylere duyduğu bağlılıktan ne kadar kurtulursa, o kadar (ne eksik, ne fazla) Tanrı bütün zenginliğiyle onun içine girer; zira Tanrı sen ne kadar kendine ölürsen, sende o kadar çok yaşar." (*Das Geistliche Leben*, s. 221)

Sende olan tanrısalla kalmak için, soyup tanrısalı ortaya çıkarmak için insandan arın; ve sendeki insan, *ben* sandığın ve öyle adlandırdığın şeydir. Kendinle ilgili bilincinin altında ve içerisinde Tanrı bilincin vardır, sendeki Tanrı'nın bilinci.

*

Ö.

Aziz Kiril on sekizinci kateşezine* şu sözlerle başlıyor: "Bütün iyi eylemlerin kökü diriliş umududur."

*

Tarih.

"Ne yazık! Sevgili Filoteus, siz uyuyordunuz ve Tanrı sizi gözetiyordu ve yüreğinizde huzur düşünceleri düşünüyordu, sizin için, aşkla dolu istiğraklara dalmıştı." (Sales'lı Aziz François, *Sofu bir hayat*, V, II.)

*

Tevazu.

Ortama, geleneksel uygulamalara boyun eğmek gerekir. Resullerin İşleri'nin 21. babının 18. ayetine ve sonr. Bakınız.

*

Senin iraden olsun.

"Rabbin kendilerine yolladığını, en iyi şey gibi kabul edenler, nerede olursa olsun ve ne söz konusu olursa olsun, eksiksiz bir huzur

* Dinsel ders.

içinde olurlar zira Tanrı'nın iradesi onlarda kendi öz iradeleri olmuştur. Bu, en kusursuz haldir ve hatta bu, kendi irademizin Tanrı'nın iradesi olmayı başarmasından bile çok daha iyidir. Zira varsayalım ki iraden tanrısal irade olsun: Hasta olduğun takdirde, tanrısal iradeye karşı gelerek sağlıklı olmayı istemezdin; Tanrı'nın iradesinin, senin iyileşmene yönelik olmasını isterdin. Ve diğer şeyler için de böyle olurdu. Ama eğer Tanrı'nın iradesi senin iradense, hasta mısın? Tanrı kutlu olsun! Dostun ölüyor mu? Tanrı kutlu olsun!

" 'Ya Rab, beni nasıl istersen öyle yap' diyerek iradesini feda eden kişi en yüce duayı etmiş olur: Gökyüzünün yeryüzünün üstünde olduğundan daha yukarılara yükselmiş olur. Zira, kendisinden inayet ve yardım istediğimiz zaman Tanrı tarafından duyulmak ne kadar nefis olsa da, kendini Tanrı'nın iradesine feda etmek ve her şeyden önce, her şeyde ve her şeyin yerine bu iradeyi arzulamak daha da nefistir. İşte bu nedenledir ki, Mesih'in, sadık ve sevgili dostumuzun, son yemekteki en yüce duası şöyle olmuştur: 'Ey Baba, benim iradem değil, seninki olsun' (Luka 22,42). Baba için bu en hoş ve onu en çok onurlandıran söz oldu; bizim için en yararlı söz oldu ve iblis için en ölümcül ve en korkunç olanı... Zira, insan olarak iblisi bırakıp tanrısal iradeye teslim olarak hepimiz kurtuluyoruz." (P. Denifle, *Das Geistliche Leben*, s. 226-227.)

"Dileyin ve size verilecektir." "Bize ne istemeyi öğretti ve bize onu nasıl istememizi söylüyor?" "Senin iraden olsun." Peki bize ne verilecek? Tanrı'nın iradesi ve bu iradeye teslimiyet.

"Tanrı'nın iradesine boyun eğene, sadece ona bütün yaratıklar boyun eğecek ve hepsi ona hizmet edecek. Ben ne diyorum? Tanrı'nın kendisi bile bütün isteklerini yerine getirecektir." (P. Denifle, s. 228.)

Istırap.

"İnsanın, her imtihanda, Rabbimiz İsa-Mesih'in çilesine katılmayı hakketmesi mümkündür. Ama çilesinin meyvesi nedeniyle, bizim bu çileyi kendimiz çeksek olacağımızdan daha cesur olmamız gerekir,

çünkü çilesinin meyvesi olmasa, hiçbir imtihan meyve veremezdi." (P. Denifle, *Das Geistliche Leben*, s. 235.)

İnsanın bilgeliği stoacılığa kadar geldi (ve bununla karışan epikürcülüğe); yeryüzündeki illetleri kayıtsızlıkla karşılamaya kadar vardı. Bu illetlere kucak açmak, bundan zevk almak ve bunları sevmek gerçekten de üstüninsan çabası gerektirir.

"Ağlayanlara ne mutlu çünkü onlar teselli edileceklerdir." Ağlayanlar, acı çekenler değil. Tevazuyla acı çekenler ağlar. Tesellici, Kutsal-Ruh'dur.

Beşinci Defter

Senin iraden olsun.

Bu istekte, duanın bütün değeri bulunmaktadır. Tanrı'dan, her hal ve şartta, olması gereken şey istenmektedir: İradesinin yerine gelmesi.

"Onun huzurunda bizde olan cesaret budur ki eğer kendi iradesine göre bir şey dilersek, bizi dinler." (I. Yuhanna 5,14.)

*

Batmadan dünyanın suları üstünde asırları kat eden bu safiyane gölgenin bir hayalet olabileceğini sanıyorsun. Buna rağmen, ondan, seni de batmadan dünyanın suları üstünde yürütmesini istiyorsun. Ama imanın eksik; gömüldüğünü hissediyor ve ondan seni kurtarmasını istiyorsun. O zaman da sana diyor ki: "Pek az imanlı adam, niye şüphe ettin?"

Niye şüphe ederiz? Neden İsa'nın Tanrı'nın gerçek oğlu olduğunu kabul etmeyiz? Kabul etsek, içine gömülmeden zamanı kat ederdik; hayatımızın yıllarını, yukarda salınan bir hayalet gibi kat ederdik; ve biz gökyüzüne doğru yürüyüşümüze devam ederken, dünyanın ahvali ayaklarımızın altından süzülürdü, zamanın suları akıp giderdi, her gün, kendi tasasını yanında götürürdü.

Ruh ne kadar soğuk olursa, manevi karanlıklarından her uyanışında, inayetin çiğiyle daha fazla ıslandığını hisseder.

Bugün, 9 Mayıs 1899 günü, tam da çalışmaktayken, durduk yerde küçük bir dua açlığı hissetmeme ne demeli? Kitabımı bırakıp başka bir odaya geçtim ve kısa bir dua için murakabeye varıp, *İmitation*'dan, zihin için ışık isteyen duayı okudum.

Bugün, 15 Ocak 1902 günü, Holtzmann'ın *Leben Jesu*'sunu* okurken (s. 102), bu notları tekrar elime alıyorum.

*

Babamız. 15 Ocak 1902.

Baba sen bizim için her zaman Ülkü'yü var edersin. Ben ebediyete uzatılırım, sense kendini ebediyete uzatırsın, karşılaşırız: Paralel hayatlarımız ebediyette kesişir ve benim sonsuz ben'im senin ben'indir, kamusal Ben'dir, Evren-Ben'dir, kişileşmiş Evren'dir, Tanrı'dır. Peki ben, kendi babam değil miyim? Kendi oğlum değil miyim?

Senin iraden olsun.

Matta 21, 28-32'ye ve Holtzmann'a bak.

* Oscar Holtzmann. Giessen üniversitesinde profesörlük yapmış olan Protestan Alman ilahiyatçısı. İsa'nın Hayatı adlı eseri 1901 yılında yayımlandı.

Miguel de Unamuno'nun, Pascal'ın *Düşünceler*'ini andıran *Günlükler*'i yazarın 1902'den sonra yayımladığı kitaplarını anlamak için ideal bir kılavuz.

Toplumsal düzene, biçimciliğe ve entelektüelliğe başkaldıran genç bir üniversite öğrencisi, okuduğu metinler aracılığıyla Tanrı'ya ulaşmayı deniyor.

Yazarın inanç dahil "bildiği tüm şeyleri" yeniden sorguladığı varoluşsal krizini yansıtan çarpıcı sözcük oyunları ve aforizmalar, okurları kendi hayatları üstüne düşünmeye çağırıyor.

Günlükler, Unamuno'nun hayatın "anlamı"nı bulmayı amaçlamış bir genç adam olarak portresi...

ISBN: 978-975-570-358-9

10 TL

www.selyayincilik.com